

Täysistunto

Torstai 31.5.2018 klo 16.00—19.40

Täysistunto alkoi klo 16.00. Täysistunto päättyi klo 19.40.

Puhetta johtivat puhemies Paula Risikko (16.00—18.00), ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen (18.00—19.04) ja toinen varapuhemies Tuula Haatainen (19.04—19.40).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Suullinen kyselytunti

Vastaamassa olivat seuraavat ministerit
pääministeri Juha Sipilä
valtiovarainministeri Petteri Orpo
kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen
opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen
asunto-, energia- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen
ulkoministeri Timo Soini
puolustusministeri Jussi Niinistö
työministeri Jari Lindström
liikenne- ja viestintäministeri Anne Berner
sisäministeri Kai Mykkänen
elinkeinoministeri Mika Lintilä
maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä
eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho
oikeusministeri Antti Häkkänen
perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko

Puhemies Paula Risikko: Päiväjärjestyksen 2. asiana on suullinen kyselytunti.

Pyydän paikalla olevia ministereitä siirtymään ministeriaitioon. Pyydän nyt niitä edustajia, jotka haluavat esittää kysymyksen paikalla oleville ministerille, ilmoittautumaan painamalla P-painiketta ja nousemalla seisomaan.

Ministereille esitettiin seuraavat kysymykset:

2.1. Suullinen kysymys sote-uudistuksesta (Antti Lindtman sd)

Suullinen kysymys SKT 81/2018 vp

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Mennään ryhmien järjestyksessä. Sosiaalidemokraattinen eduskuntaryhmä, edustaja Lindtman, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.00 Antti Lindtman sd: Arvoisa puhemies! Viime viikolla valtiovarainministeri Petteri Orpo vakuutti täällä eduskunnassa valtiosalissa, että valtiovarainministeriön säästölaskelmat sote-uudistuksesta pitävät kutinsa ja luvutut säästöt toteutuvat. Muutamaa päivää myöhemmin ääni kellossa oli muuttunut täysin, viime lauantaina ministeri Orpo kertoi Ylen Ykkösaamussa, että kokoomuksen eduskuntaryhmällä ei ole syytä tukea sote-uudistusta, jos kokoomuksen sille asettamat tavoitteet eivät toteudu.

Siis ensin vakuutettiin, että sote-uudistus tulee ja tavoitteet toteutuvat, ja pari päivää myöhemmin kerrottiin, että eduskuntaryhmä tulee arvioimaan tätä, että toteutuuko. [Eero Lehti: Totta kai!] Keskusta ja siniset, muut hallituspuolueet, ovat vakuuttaneet seisovansa hankkeen takana. Näyttää siltä, että hallituspuolueet eivät ole tässä samassa rintamassa. Ministeri Orpo, voitteko kertoa, mistä tässä on kyse? Onko kyse siitä, että koska lupaamane säästöt eivät toteudu, olette valmiit kaatamaan tämän uudistuksen?

16.02 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvä, että kysytte, jos on näin suuri epäselvyys. [Naurua]

Totesin ensinnäkin sen, että tälle uudistukselle on asetettu tietyt isot tavoitteet, sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistaminen ja muun muassa sujuva hoitoonpääsy ja hyvät hoito- ketjut mutta myös 3 miljardin kustannusten nousun hillitsemistavoite, joka on aivan oleellinen. Nämä ovat ne nurkkapultit, jotka tähän on yhdessä laitettu. Ja uskon, että kaikki hallituspuolueet — ja tiedän — ovat samaa mieltä, että näiden peruseriaatteiden pitää toteutua. Jos esimerkiksi eduskuntakäsittelyn aikana vaikka tehtäisiin muutoksia, jotka kyseenalaistaisivat sen, että tämä 3 miljardin tärkeä tehokkuusloikka pystytään tekemään, niin silloin tältä häviää perusteet. [Timo Harakan välihuuto]

Sen verran tässä uskallan sanoa, että me olemme täysin yksituumaisia ja yksimielisiä siitä, että hallituksen eduskunnalle antama esitys kannattaa viedä läpi ja se toteuttaa nämä, sekä toiminnalliset tavoitteet [Puhemies: Aika!] että taloudelliset tavoitteet.

Puhemies Paula Risikko: Pyydän niitä edustajia, jotka haluavat nyt esittää tästä aiheesta lisäkysymyksiä, ilmoittautumaan painamalla V-painiketta ja nousemalla seisomaan.

16.03 Antti Lindtman sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ei tuo vastaus nyt paljon selventänyt asiaa. Kyllähän tässä selvästi on muustakin kyse kuin sävyeroista, ja sokea Reettakin sen näkee. Puheet muuttuivat muutamassa päivässä viime viikolla. Ja vielä maaliskuussa te vakuutitte, että haluatte tehdä täysin selväksi, että kokoomus on sitoutunut tähän uudistukseen, eikä siinä ollut mitään reunaehtoja tai nurkkapultteja.

Te sanotte, että te arvioitte, toteutuvatko teidän asettamanne tavoitteet. Ja pääministeri Sipilä on todennut moneen kertaan — viimeksi sunnuntaina — että esimerkiksi perustuslakivaliokunnan muutokset tehdään: ”Sitten tehdään vastaavat justeraukset lakiin.” [Ben

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Zyskowiec: Totta kai!] Arvoisa valtiovarainministeri, oletteko tässä samaa mieltä pääministerin kanssa, että perustuslakivaliokunnan vaatimat muutokset tehdään, justeeraukset tehdään? Oletteko tässä samaa meiltä pääministerin kanssa? [Timo Heinonen: Nehän on pakko tehdä!]

16.04 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): En tiedä, mitä muitakaan vaihtoehtoja on. [Sari Sarkomaa: Normaali lainsäädäntömenettely, edustaja Lindtman!] Jos perustuslakivaliokunta edellyttää muutosten tekemistä, niin silloin ne tehdään. Silloinhan ne tehdään. Mutta eihän perustuslakivaliokunnassa kirjoiteta lakipykäläiä vaan kuvataan se perustuslaillinen raami, mihin lakiesityksen pitää mennä. Se vaatii silloin hallitukselta vastineen, sosiaali- ja terveysvaliokunnalle ainakin, ja sen jälkeen valiokuntatyössä tehdään muutoksia. Mutta kaikkien näiden muutosten keskellä pitää huolehtia siitä, että tämä laki toteuttaa ne alkuperäiset tavoitteensa kansalaisten hyvistä sosiaali- ja terveyspalveluista ja taloudellisesta kestävydestä. [Susanna Huovinen: Niin, kun ei toteuta!] Ei tässä ole mielestäni mitään kummallista.

16.05 Eero Heinäluoma sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Orpo, kun te sanoitte, että nämä taloudelliset tavoitteet tulevat toteutumaan tässä uudistuksessa: sitähän me kaikki toivomme, että nämä säästöt löytyisivät.

Eduskunnan tarkastusvaliokunta sai tänään valmiiksi oman lausuntonsa asiasta. [Välihuutoja kokoomuksen ryhmästä] Se kuunteli asiantuntijoita hyvin laveasti sekä valtionhallinnosta että myös yksityisiä toimijoita, terveyspalveluiden tuottajia. Niin, se on muuten yksimielinen, se on siis kaikkien valiokunnan jäsenten ja puolueiden hyväksymä, ja siinä kyllä tuodaan ilmi erittäin suuri huoli siitä, että nämä taloudelliset tavoitteet eivät tässä ole toteutumassa. Asiantuntijat kertovat, että tällä mallilla on käymässä niin, että kustannukset ovat pikemminkin kasvamassa kuin vähenemässä, [Kokoomuksen ryhmästä: Nehän kasvaa joka tapauksessa!] ja se perustuu siihen, että tulee uusia palveluja, palveluiden kysyntä kasvaa. Muun muassa Hämeenlinnassa, joka on kokeillut, on 14 prosentin kustannusten kasvu tämän kaiken tuloksena.

Nyt kysyn teiltä, ministeri Orpo, että jos tämä talousraami ei ole toimiva, niin oletteko valmis, että se uudistetaan olennaisesti siitä, mikä on hallituksen nyt esittämä.

16.06 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Ensinnäkin tämä talousraami ja budjettimenettely: sehän on tässä aivan oleellinen osa, joka viime kädessä ohjaa siihen suuntaan, että saadaan nämä menot pidettyä kurissa kymmenenkin vuoden ajanteella. Mutta tosiasia on se, että kuitenkin toimeenpanolla on aivan valtava merkitys siihen, miten näissä taloudellisissa tavoitteissa päästään maaliin.

Meillä on nyt jo erittäin hyviä kokemuksia, viestejä maakunnista, joissa toimeenpano tehdään, että kun tulee vahvemmat järjestäjät ja kun tämä systeeminen muutos ajetaan sisälle, jossa pakotetaan maakunnissa vahvat järjestäjät ottamaan huomioon teknologiakehitys, sen mukanaan tuomat mahdollisuudet, rakentamaan näitä toimivia hoitoketjuja ja ajattelemaan kokonaan uudella tavalla tätä — 200 järjestäjän sijaan 18 järjestäjään — niin kyllä se potentiaali siellä vaan on, mutta viime kädessä se ratkeaa toimeenpanossa. Kukaan meistä ei voi vielä varmuudella sanoa, mikä on euromäärä 10 vuoden päästä, mutta tämä esitys [Puhemies: Aika!] antaa sille raamin. [Timo Harakan välihuuto]

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

16.07 **Timo Harakka sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Perustuslain 3 §:ssä määritellään vallan kolmijako. Siinä varmistetaan, että valtioneuvosto huolehtii hallitusvallasta ja eduskunta itsenäisesti lakien säätämisestä. On siis erittäin vakava asia, kun tämä vastuunjako vaarantuu kuten viime viikolla.

Perustuslakivaliokunnan keskeneräinen lausuntoluonnos tuli sellaisenaan hallituksen käyttöön heti tiistaina 22. päivä toukokuuta, ja kaksi päivää myöhemmin luonnos toimitettiin myös Ilta-Sanomille. On vakavaa, että hallitus hankki käyttöönsä lausuntoluonnoksen voidakseen suunnitella, millä tavalla vaikuttaisi niin, että lakiesitykset saadaan läpi. [Eduskunnasta: Ohoh!] Ja jos on edes epäily siitä, että hallitus käyttää julkisuutta valiokunnan häiritsemiseen, tarvitaan tapahtumasta huolellinen selvitys. Kysyn siis ministeri Orpolta — nimenomaan ministeri Orpolta — onko teillä ollut tämä keskeneräinen luonnos käytössänne.

Puhemies Paula Risikko: Pääministeri vastaa.

16.08 **Pääministeri Juha Sipilä** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tuo vuotoasia on äärimmäisen vakava asia, kun mekin vastaamme täällä kyselytunnilla kysymyksiin vuodetuista luonnoksista, joita meillä itsellämme ei ole. Minulla ei ole tuota luonnosta käytössäni, en ole sanaakaan sellaisesta voinut lukea, ja ministeri Orpo tuossa vieressä kuiskaa, että ei hänelläkään ole sellaista käytettävissä. Tämä on erittäin vakava syytös, minkä edustaja esittää sieltä penkistä. [Eduskunnasta: Törkeä, törkeä!]

Me kunnioitamme ehdottomasti sitä, että perustuslakivaliokunnalla on täysin riippumaton, ilman minkäänlaista hallituksen ohjausta tapahtuva hallituksen esityksen perustuslain arviointi, ja voin vakuuttaa, että minkäänlaista poliittista ohjausta emme ole antaneet. Tämän varmasti valiokunnan jäsenet voivat todistaa. [Timo Harakka: Mitä sanoo edustaja Torvinen?]

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.2. Suullinen kysymys sote-uudistuksen tavoitteiden toteutumisesta (Li Andersson vas)

Suullinen kysymys SKT 82/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Myös vasemmistoliiton eduskuntaryhmällä oli tähän aiheeseen liittyvä kysymys. Edustaja Andersson, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.09 **Li Andersson vas:** Arvoisa puhemies! Kiitos pääministerille tästä lausunnosta. On äärimmäisen tärkeää eduskunnan näkökulmasta, että perustuslakivaliokunnalle annetaan se työrauha, mikä valiokunnalle kuuluu tämän laajan uudistuksen käsittelemiseksi. Mutta valtiovarainministeri Orpon aikaisempi lausunto oli kyllä mielenkiintoinen, kun hän sanoi, että mikäli isot tavoitteet palveluketjujen yhteensovittamisesta ja 3 miljardin kustannussäästöistä eivät toteudu, niin silloin tältä uudistukselta häviävät perusteet. Tämän talon sisällä on ollut selvää jo viikkojen ajan, että tällä mallilla nimenomaan ei tulla saavutta-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

maan näitä keskeisiä tavoitteita. Kokoomuksen ajama palveluiden markkinaehtoistaminen on ristiriidassa palveluketjujen yhteensovittamisen ja integraation kanssa, ja se myöskin nostaa kustannuksia nykyisestä. [Ben Zyskowitz: Tulette vielä yllättymään!] Valtiovarainministeri Orpo, onko tosiaankin niin, että kokoomukselle on tärkeämpi suurten terveyskonsernien bisnes kuin tehdä kunnollinen sote-uudistus, joka täyttää näitä keskeisiä tavoitteita?

16.10 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olen kyllä jälleen kerran täysin eri mieltä teidän kanssanne. Minä olen täysin eri mieltä teidän kanssanne siitä, antaako tämä mahdollisuuden saavuttaa nämä tärkeät tavoitteet. Hallitus lähtee siitä, kun me olemme antaneet tämän kokonaisuuden esityksenä eduskunnalle, että sillä näihin tavoitteisiin päästään. Nyt on eduskunnan vuoro, ja toivon, että tämä menee sujuvasti täältä läpi.

Ja se, mitä te puhutte yksityisestä bisneksestä tai kokoomuksen malleista, mielestäni ei nyt pidä millään tavalla paikkaansa. Valinnanvapaus — se, että tuodaan yksityinen ja julkinen tuottaja tasavertaisesti kaikkien suomalaisten ihmisten valittavaksi riippumatta lompakon paksuudesta ja takaamaan sen, että lääkäriin pääsee, kun sinne pitää päästä, mikä ei tänä päivänä toteudu — on erinomainen ja hieno asia, ja mielestäni se pitää viedä läpi. Ja se tulee varmasti kehittymään ja olemaan sellainen, että siitä suomalaiset meitä kaikkia vielä kiittävät.

16.11 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Valtiovarainministeri Orpo, te olette julkisuudessa sanonut, että mikäli kokoomuksen uudistukselle asettamat ehdot eivät toteudu, niin puolue tulee tarkastamaan tätä uudistusta ja sen kokonaisuutta uudestaan. Ja tämä kokoomuksen asettama ehtoahan uudistukselle on nimenomaan valinnanvapausjärjestelmä — tätä on varsin selvästi tuotu esille julkisuudessa — nimenomaan palveluiden markkinaehtoistaminen siitä huolimatta, että se on ristiriidassa uudistukselle asetettujen tavoitteiden kanssa. Tämä on eduskunnan työn puitteissa tuotu varsin selvästi esille valtiovarainvaliokunnan lausunnossa tästä kokonaisuudesta ja tänään myöskin tarkastusvaliokunnan yksimielisessä lausunnossa, jossa selvästi todetaan niitä toiminnallisia ja taloudellisia riskejä, jotka tähän malliin liittyvät. Onko, valtiovarainministeri Orpo, tosiaankin niin, että kokoomus on valmis kaatamaan tämän sote-uudistuksen [Puhemies koputtaa] puhtaasti siitä syystä, että tavoite palveluiden markkinaehtoistamisesta ei toteudu?

16.12 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta olisi ensinnäkin oikein, että ette pistä sanoja suuhuni. Minä en ole koskaan sanonut, että tämän mallin kokonaisuus olisi kiinni valinnanvapaudesta, vaan nimenomaan on kyse kokonaisuudesta: siitä, että sosiaali- ja terveyspalvelut kokonaisuudessaan uudistetaan ja saadaan ihmisille hyvät palvelut myöskin 20-luvulle ja että taloudellinen raami on kestäväällä pohjalla. Tämä kokonaisuus on se, mikä ratkaisee. Valinnanvapaus on yksi osa, yksi osa, tätä suurta kokonaisuutta, ja se on ratkaisevaa.

Se, mitä eduskunnassa nyt tehdään, on tärkeää työtä. Perustuslakivaliokunnalle pitää antaa työrauha. Sen jälkeen ne muutokset, mitä perustuslakivaliokunta edellyttää, arvioidaan ja eduskunta tekee ne. Mutta samalla tavalla kuin aikanaan vasemmistoliittokin on mietti-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

nyt, vastaako hallitustyö vielä teidän tavoitteitanne, aina tällaista pohdintaa tehdään jokaisessa puolueessa. Eikö sekin ole aika päivänselvä asia?

16.13 Kari Uotila vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kaksi viikkoa sitten te, ministeri Orpo, totesitte minun ymmärtäneen väärin, kun olin ymmärtänyt niin, että sote-uudistuksella, maakuntauudistuksella ja tällä markkinaehtoistamisella, valinnanvapaudella, pyritään saamaan aikaan säästöjä, myöskin tällä valinnanvapaudella. Totesitte, että se saa jopa maksaa, [Ben Zyskowicz: Alkuvaiheessa!] että sillä ei haeta säästöjä vaan se saa maksaa. Kun me emme ole nyt useista pyynnöistä huolimatta saaneet arvioita [Sari Sarkomaa: Näin lukee hallituksen lain perusteluissa!] koko tämän uudistuksen säästövaikutuksista, niin voisitteko nyt kuitenkin ystävällisesti todeta, kuinka paljon tämä palvelujen markkinaehtoistaminen, valinnanvapaus, saa teidän mielestänne maksaa. Missä kulkee kipuraja: onko se 500 miljoonaa lisäkustannuksia, 1 000 miljoonaa vai, joidenkin asiantuntijoiden veikkaama, jopa 3 miljardia euroa? Missä kulkee raja kustannusten nousun suhteen markkinaehtoistamisessa valinnanvapauden kautta?

16.14 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos sinänsä tärkeästä kysymyksestä. Mitä tarkoitan, kun sanon, että valinnanvapaus voi siinä alkuvaiheessa maksaa? [Välihuutoja vasemmistoliiton ryhmästä] Kun sillä varmistetaan ihmisten hoitopaikka, niin se jopa saa maksaa, mutta pidemmällä aikavälillä [Paavo Arhinmäki: Me huolehdimme kansantaloudesta, emme yritysten taloudesta!] — ja tämän olen sanonut — kun pääsee nopeasti hoitoon ja sairaudet hoidetaan tehokkaammin, vastaavasti säästyy kuluja siitä, että sairaudet eivät pahene. Myöskin se, että tehdään hyvää yksityisen ja julkisen sektorin yhteistyötä, niin kuin tänäkin päivänä hyvin laajasti, [Puhemies koputtaa] kun 70 000 ihmistä työskentelee yksityisen sektorin ja kolmannen sektorin työntekijillä, on aivan oleellista. Ja se kilpailu, tervehenkinen kilpailu, tarkasti säännelty, myöskin tuo tehokkuutta ja varmasti laatua. Eli kokonaisuutta pitää arvioida. Siinä alkuvaiheessa, kun taataan ihmisten hoitopaikka — se on tietoisia — kun tarvitaan enemmän lääkäreitä, tarvitaan enemmän mahdollisuuksia, se voikin maksaa, [Puhemies koputtaa] mutta se säästää itsensä kyllä [Puhemies: Aika!] varmasti takaisin.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.3. Suullinen kysymys maakuntavaalien ajankohdasta (Simon Elo sin)

Suullinen kysymys SKT 83/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Myös sinisellä eduskuntaryhmällä oli sote-uudistukseen liittyvä kysymys. Edustaja Elo, olkaa hyvä.

Keskustelu

16.16 Simon Elo sin: Arvoisa puhemies! Perustuslakivaliokunnalle pitää antaa työrauha, ja se on tehty. Pidän tahdittomana, myös tyylittömänä sitä, että esitetään syytöksiä ja sen

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

jälkeen sanotaan, että en minä ketään syytä. Syyttäkää mutta syyttäkää sitten rehellisesti. [Välihuutoja vasemmalta]

Kunnat ovat, arvoisa oppositio, jo monta vuosikymmentä vastanneet suomalaisten terveyspalveluista. Viime vuosina kunta toisensa jälkeen on näitä ulkoistanut pakon edessä. Jos tämä sote-uudistus kaatuisi, niin kuin tuntuu, että te haluatte, niin silloin alkaa sitten ulkoistamiskierre. Minun on vaikea nähdä, miksi vasemmistoliitto, miksi sosiaalidemokraatit haluavat, että suuret sote-yhtiöt saavat suomalaiset markkinat. [Paavo Arhinmäki: Tuota ette usko itsekään!] Te ihmettelette, miksi me teemme tätä uudistusta. Kymmenen vuotta on yritetty tehdä sote-uudistusta. Jos nykytilanne kerta kelpaa, niin miksi tekin olette hallituksissa yrittäneet uudistuksen tehdä?

Kysyn asianomaiselta ministeriltä uudistuksen etenemiseen liittyen maakuntavaalien ajankohdasta. Onko niin, että kun perustuslakivaliokunta on antanut lausuntonsa, lakiin tehdään tarvittavat muutokset ja vasta sitten päätetään maakuntavaalien ajankohdasta? [Keskustan ryhmästä: Kyllä kyllä!]

16.17 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten tässä on todettu jo viimeisen viikon ajan, kun tämä käsittely täällä ei ole edennyt sillä tavalla kuin aiemmin ajattelimme, on ihan selvä asia, että vaaleja ei pidetä siellä lokakuun lopussa. Tästä olemme yhtä mieltä. [Ben Zyskowicz: Mistä vuodesta puhutte?] Mutta sitten olemme kyllä vahvasti hallituksessa sillä kannalla, että kun näemme myös sen perustuslakivaliokunnan lausunnon ja näemme, minkä verran siinä on myös työtä sosiaali- ja terveysvaliokunnalle ja myös sosiaali- ja terveysministeriölle ja valtiovarainministeriölle sen vastineen laatimisessa, tulemme lähiaikoina viisaammaksi myös tämän vaalipäivän suhteen. Kun tässä on jouduttu jo tekemään näitä muutoksia, ajattelen kyllä niin, että vaalipäivän on seuraavalla kerralla satuttava kohdalle, ettei siinä enää jää kysymisen varaa. Henkilökohtaisesti ja ymmärtääkseni hallituksessa laajemmin ajatellaan niin, että on hyvä katsoa tämän valiokuntatyön edetessä sitten vähän myöhemmin sitä, mikä se vaalipäivä on, eli ei [Puhemies koputtaa] hökäistä sitä nyt ensimmäiseksi ilmaan.

16.18 Juho Eerola ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä tästä sote-sopasta alkaa valitettavasti maku mennä viimeistään tämän vastuuttoman valinnanvapauden myötä. Tämän sote- ja maakuntauudistuksen suurimpia kysymyksiä on oikeastaan rahoitus, koska osa maakunnista kokee, että nyt esillä oleva rahoitusmalli ei ole kaikille maakunnille tasapuolinen. Kun tässä nyt on hallituskin tullut siinä mielessä järkiin, että on todennut, että näitä vaaleja täytyy siirtää, niin missä vaiheessa on ajateltu alkaa miettiä tätä maakuntien verotusoikeutta? Se on monelta taholta todettu, että tämä tulisi ehkä toimimaan siinä vaiheessa, kun maakunnat saisivat tämän verotusoikeuden. Eikö nyt olisi oikea paikka miettiä myös tätä kysymystä?

16.19 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin totean suoraan tästä nämä maakuntien rahoitukseen liittyen, eli on olemassa se maakuntien rahoituslaki, jossa on ne perusteet, miten määräytyy rahoitus, ja sitten aika monipolvinen mekanismi siihen, että jos jossakin maakunnassa rahoituksen osalta ollaan ongelmissa, niin siihen pystytään löytämään apuja. Sitten edelleen myös me olemme tunnistaneet hallituksessa yhdessä maakuntien kanssa tämän talven ja kevään aikana, että nämä muutostalut tulevat tuomaan rasiat maakunnille, joillekin jopa

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

mittavassa määrin, ja se tarkoittaa silloin sitä, että meidän pitää siihen myös varautua hallituksen puolelta.

Mutta sitten tätä verotusoikeusasiaa käsiteltiin hallituksen sisällä jo vuonna 2016 ja todettiin, että ei ainakaan tässä alkuvaiheessa oteta tähän verotuselementtiä mutta siitä tehdään selvitys. Itse pidän kyllä tätä linjausta järkevänä. Kun ajattelette, miten laaja kokonaisuus on ja miten paljon tässä on näitä taloudellisia elementtejä, niin tässä alkuvaiheessa ei ainakaan maakunnilla ole verotusoikeutta.

16.20 Touko Aalto vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiinnitin huomiotani siihen, että valtiovarainministeri Orpo puhui vahvasta järjestäjästä. Mutta tosiasiaa ainoa vahva asia on tuo maakuntien rahoituksen leikkuri. Jos te annatte lakisääteisiä tehtäviä järjestettäväksi maakunnille, teidän täytyy antaa myös työvälineet, jotta ne lakisääteiset tehtävät voidaan järjestää.

Mitä tapahtuu maakunnille tilanteessa, jossa markkinamalli nostaa kustannuksia, ikääntyminen nostaa kustannuksia, palveluiden kysynnän nousu nostaa kustannuksia, järjestelmän muutos nostaa kustannuksia ja samaan aikaan maakuntien rahoitusta vähennetään? Mitä maakunnille jää siinä vaiheessa tehtäväksi? Ei ole muita vaihtoehtoja kuin nostaa asiakasmaksuja, rajata palveluita. Mitä tapahtuu, jos rahoitus loppuu lokakuussa? Eiväthän maakunnat voi pistää lappua luukulle ja sanoa ihmisille: tulkaa hakemaan palveluita taas tammikuussa. Kysymys on perustuslaillisista tehtävistä, ja pitää antaa mahdollisuus hoitaa ne. Miten tässä tilanteessa toimitaan, valtiovarainministeri Orpo?

Puhemies Paula Risikko: Ja ministeri Vehviläinen.

16.21 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan täällä jälleen toistaa sen, että maakunnilla on itsellään välineitä hoitaa sitä, että se rahoitusraami kestää kunnossa eikä mennä asiakasmaksujen leikkaamiseen [Hälinää] eikä myöskään palveluiden leikkaamiseen. [Vasemmalta: Mitä ne ovat?]

Asiakasmaksulain osalta totean sen, että sinne tulee myös lakiin katto — se ei voi joutaa jatkuvasti ylöspäin.

Täällä on moneen kertaan toistettu sitä, että maakunnilla, niillä 18:lla, on monia mahdollisuuksia itse vaikuttaa siihen, miten toimintatapoja muutetaan, miten johdetaan, miten se heidän järjestelmänsä toimii, miten otetaan ennalta ehkäisevät toimet käyttöön, [Ville Niinistö: Miten? Leikataan?] kuntoutus käyttöön. Ja pääasia on nyt, hyvät ystävät, hyvät edustajakollegat, ymmärtää, että tässä on kysymys kustannusten kasvun leikkauksesta ja vähentämisestä, hillitsemisestä, eli rahoitushan tulee kasvamaan tästä nykytilasta, joka on 18,6 miljardia euroa, aina sitten 24 miljardiin asti. [Puhemies: Aika!]

16.22 Olavi Ala-Nissilä kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin, eduskunnan tarkastusvaliokunta antoi tänään lausuntonsa, taisi olla ensimmäinen yksimielinen lausunto. Eduskunnassa näemme, että nämä tarkastuksien valvonnan kysymykset ovat lainsäädännössä hyvällä mallilla. Mutta sitten totta kai toteamme, että on haasteita kustannusten hillinnässä, valinnanvapauden toteuttamisessa, [Paavo Arhinmäki: Haasteita!] ja riskejäkin, niin kuin aina suurissa uudistuksissa on.

Sitten lopuksi toteamme, että ”on hyvä, että tärkeän uudistuksen valmistelussa edetään määrätietoisesti. Pitkään jatkuneen uudistuksen lykkääntymisestä aiheutuisi kuitenkin ole-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

massa olevien ongelmien jatkumista, epävarmuutta sekä kasvavia kustannuksia ja riskejä.” Suuri riski siis — minä tulkitseen näin — on juuri se, että me emme pysty täällä eduskunnassa nytkään uudistusta toteuttamaan. Kysyn pääministeriltä: miten te näette näiden riskien hallinnan, joita aina tällaisissa uudistuksissa on, ja haasteet kustannusten hillinnässä suhteessa uudistuksen toteutumiseen?

16.23 Pääministeri Juha Sipilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta tarkastusvaliokunta on oivaltanut tämän ytimen hyvin, ja se on yksimielisessä lausunnossaan todennut, että uudistus pitää viedä nyt määrätietoisesti maaliin. [Markku Rossi: Kuka on puheenjohtaja?]

Se on selvä asia, että kun puhutaan suuresta uudistuksesta, niin aina liittyy uudistamiseen riskejä. Liittyy nykytoimintaankin riskejä. Tärkeintä on nyt se, että me saamme täältä valmiiksi uudistuksen, joka antaa erittäin hyvän pohjan maakunnille toteuttaa ne tehtävät ja ne tavoitteet, mitä eduskunta ja hallitus ovat uudistukselle asettaneet.

Meillä on myöskin erinomaiset edellytykset siihen kustannushillintätavoitteeseen, joka kymmenen vuoden ajanjaksossa hillitsisi kustannuksia 3 miljardilla eurolla. Ne joka tapauksessa kasvavat tuona ajanjaksona noin 2 miljardia euroa.

16.24 Anna-Maja Henriksson r (vastauspuheenvuoro): Värderade fru talman! Frågan om finansieringen i vårdreformen är absolut central, och det vi undrar i svenska folkpartiet och i svenska riksdagsgruppen är om regeringen överhuvudtaget läser riksdagens egna utlåtanden. Till exempel innehåller finansutskottets utlåtande mycket kritisk text om huruvida det alls är möjligt att nå de här kostnadsinbesparingarna.

Arvoisa puhemies! Tässä miettii sitä, lukeeko hallitus ylipäänsä nyt, mitä eduskunnan valiokunnat tästä sote-uudistuksesta ja menoista sanovat. Valtiovarainvaliokunta on ollut erittäin selvä omassa lausunnossaan, erittäin kriittisessä lausunnossaan, jossa arvioidaan, että kustannukset tulevat kasvamaan, koska väestö vanhenee, ja että ei ole mahdollista ehkä toteuttaa ylipäänsä näitä kustannussäästöjä, jotka hallitus tässä haluaa. [Markku Rossi: Se on kustannusten hillintää!] Tämän lisäksi myös talouspolitiikan arviointineuvosto on nostanut tämän kysymyksen esille. Ei sielläkään uskota tähän, että säästetään se 3 miljardia. Ja he kysyvät, minkä takia ei ensin tehdä niin, että mennään pieni askel kerrallaan, otetaan pilotointialue, katsotaan, miten [Puhemies: Kysymys!] käy. Ja kysymys on: arvoisa hallitus, [Kari Uotila: Miksi tehtiin lehmänkauppa!] luetteko eduskunnan lausuntoja ja ymmärrätekö, mitä niissä lukee? [Naurua]

Puhemies Paula Risikko: Ja ministeri Vehviläinen. — [Hälinää — Puhemies koputtaa] Rauhoittukaa! — Ministeri Vehviläinen.

16.26 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkastusvaliokunnan lausuntoa en ole vielä ehtinyt lukea, mutta valtiovarainvaliokunnan lausunnon olen lukenut ja erittäin tarkkaan. Ja nimenomaan olen kiinnostunut aina myös niistä arvioista, joissa on arvioitu monipuolisesti sekä hyvää että huonoa ja arvioitu myös näitä riskejä.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Mutta sitten minä haluan todeta sen, että ei tämä maakuntien rahoituslaki ole syntynyt missään tyhjiössä. Tästä rahoituslaista on tehty kaiken kaikkiaan 21 eri vaikutusarviointia ennen kuin se on tullut tähän taloon. Sitäkään ei minusta pitäisi pystyä väheksymään.

Sitten ehkä tähän isoon kuvaan. Meidän kannattaa kyllä muistaa, että on erilaisia arviointeja ja mahdollisuuksia siinä, pitääkö meidän pyrkiä näitä kustannuksia vähentämään ja hillitsemään. Kansainväliset tahot — OECD, IMF, Euroopan unioni, komissio ja monet muut — sanovat, että Suomen pitää pystyä turvaamaan kansalaisille palvelut, yhdenvertaiset palvelut, mutta että meidän pitää myös pystyä vähentämään sitä kustannusten kasvua. Ja sitä me tässä teemme.

16.27 Sari Sarkomaa kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus tehdään sen vuoksi, että jokainen suomalainen saisi verovaroin tuotetut palvelut. Kokoomus ja kaikki hallituspuolueet ovat aivan varmasti sitoutuneet siihen, että eduskunnassa viemme tätä lakiesitystä sillä tavalla eteenpäin, että nämä tavoitteet voidaan toteuttaa. Yksi aivan keskeinen tavoite on se, että jokainen suomalainen pääsisi ajoissa peruspalveluihin. OECD on useasti huomauttanut meitä siitä, että meillä peruspalveluihin pääsy riippuu kukkaron paksuudesta. [Eva Biaudet'n välihuuto] Ja jotta palveluihin päästäisiin, niin hallitus on tuonut tämän esityksen valinnanvapauslaista. Se on tärkeä laki, jolla vahvistetaan peruspalveluita.

Opposition kaikista vaihtoehtoista puuttuu se keino, millä vahvistettaisiin peruspalveluita. [Välihuutoja vasemmalta] On loistavaa, että valinnanvapautta aiotaan kokeilla, 100 miljoonaa euroa tuli jo pilotteihin, ja nyt lisäbudjetissa tulee vielä toinen 100 lisää. On tärkeää, että jokainen maakunta pääsee tuohon pilottiin mukaan. Olen iloinen, että oma kotikaupunkini Helsinki on jo mukana, mutta milloin tehdään päätökset, [Paavo Arhinmäki: Ei me vielä olla mukana!] että loputkin maakunnat pääsisivät mukaan, kun kymmenen on jo luvattu ottaa mukaan?

16.28 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan totta, kuten edustaja totesi, hallituksen esitykseen valinnanvapaudesta sisältyy pykälät myös piloteista ja niistä kriteereistä, miten maakunnat voivat päästä niitä toteuttamaan. Nuo päätökset, joihin edustaja viittaa, vaikkapa juuri merkittävällä rahasummalla Uudenmaan osalta, ovat tietenkin ehdollistettuja lain voimaantuloon ja hyväksymiseen. Mutta heti sen jälkeen maakunnat pääsevät pilotoimaan.

Ensivaiheessa on tehty päätöksiä kymmenestä maakunnasta, ja hallitus on sitoutunut siihen, että kaikki maakunnat viimeistään ensi vuoden alusta, lain tultua nyt ensiksi täällä hyväksyttyä, voivat päästä tähän mukaan. Ja se on osa myös tämän uudistuksen vaiheistusta ja hallittua voimaantuloa, että eri alueet testaavat ja kokeilevat ennen maakuntien varsinaista aloitusta niitä asioita — joita ovat muun muassa sote-keskukset, henkilökohtainen budjetointi ja asiakassetelit eli kaikki ne valinnanvapauden työkalut, mukaan lukien [Puhemies koputtaa] suun terveydenhuollon uusi toimintamalli.

16.29 Sari Essayah kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kansalaisille tietenkin kaikkein tärkeintä on hoitoon pääsy ja palveluitten saatavuus. 3 miljardin säästöura kuitenkin tarkoittaa sitä, että maakunnilla on yleiskatteellisen rahoituksen menoleikkuri, ja on tehty laskelmia, mitä se tarkoittaa itse kullekin maakunnalle. On todellakin se uhka, että

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

palveluita joudutaan karsimaan tai niitä joudutaan rankasti keskittämään, jotta voidaan siten hillitä tätä kustannusten kasvua.

Aivan niin kuin täällä ministeri Vehviläinen aiemmin totesi, kyllähän näitä laskelmia on tehty. Vuoden 2017 laskelmat poikkeavat erittäin paljon vuoden 2019 laskelmista, ja alueuudistus.fi-sivustolla todetaan, että pienten maakuntien kohdalla voi olla hyvinkin suurta kausivaihtelua, siis hyvinkin suurta kausivaihtelua. Tämä on siis hallituksen omaa arviota. Väestörakenne, sairastavuus ja sosioekonomiset tekijät ovat siellä laskelmien taustalla. [Puhemies: Kysymys!] Olisi äärimmäisen tärkeää, että me nyt saisimme sellaisia laskelmia, joista me näemme, kuinka paljon maakuntien on lähdeävä karsimaan, kuinka paljon on keskitettävä, jotta näissä kustannussäätöurissa pysytään.

16.30 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On todellakin niin, kuten edustaja sanoi, että ne ovat vielä tässä vaiheessa arviointia, ja niitä on tehty vuoden 16 ja vuoden 17 luvuilla. Nämä viimeiset päivitetty laskelmat maakuntakohtaisesti, jotka toukokuussa tehtiin, perustuvat edelleenkin talousarviokyselyihin kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon käyttömenoihin. Voin sanoa, että siellä on paljon epävarmuustekijöitä, eli sen takia kaikille vastuullisille poliitikoille ja myös maakunnissa oleville päättäjille sanon, että ne eivät ole vielä niitä lopullisia lukuja.

Ja sitten haluan sen todeta — kun juuri on päättymäisillään laaja maakuntien kierros Päivi Nergin johdolla siitä, miten siellä on arvioitu tätä rahoituksen riittävyyttä — että siellä on tunnistettu todellakin niitä riskejä, maakuntakohtaisesti vähän erilaisia riskejä, ja me pystymme nyt katsomaan, miten ne muutostaloudet niistä ehkä tulevat. Olen samaa mieltä teidän kanssanne siitä, että yleiskatteellinen rahoitus ei yksin pysty kattamaan [Puhemies: Aika!] niitä muutostaloudet ja niihin pitää vielä varautua jollakin tavalla erikseen.

16.32 Krista Kiuru sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnassa on käsitellyssä tämän hallituksen esitysten ensimmäisessä aallossa 3 850 sivua. Ministeri Vehviläinen, te epäilitte jo, että eduskunnassa aikataulut jäävät jälkeen ja täällä hidastellaan. Se tuntuu hyvin pahalta sen takia, että koko ajan tämä kone käy. Täällä tehdään valtavasti töitä sen eteen, että tämä kokonaisuus saataisiin täällä ansiokkaasti käsiteltyä. Lähes kaikki valiokunnat, jotka ovat tässä hallituksen esitysten käsitelyssä mukana, ovat nyt antaneet lausuntonsa — odotamme enää perustuslakivaliokunnan lausuntoa — joten ajattelen, että jo tämä prosessi kai osoittaa näiden julkisten lausuntojen ohella, että eduskunnalla on aika paljon tässä tehtävää, koska näyttää siltä, että tässä esityksessä [Puhemies: Kysymys!] on myös valuvikoja. Siksi kysynkin vielä kerran: oletteko te hallituksen sitoutuneet siihen, että eduskunta päättää lakien säätämisestä ja valtioneuvosto käyttää vain hallitusvaltaa? [Kokoomuksen ryhmästä: Eikös se ole tullut selväksi jo?]

16.33 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esititte saman kysymyksen viime viikolla. Totean, että hallitus antaa eduskunnalle työrauhan. Ja omalta osaltani olen vastannut myös siitä, että juuri teidän johtamalle valiokunnalle työtä tuetaan sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoiden voimin kaikin mahdollisin tavoin. Olen hyvin tietoinen siitä, että on useita kokouksia, joista olette tehnyt useiden muistioiden pyyntöjä, ja ministeriöiden virkakunta tuottaa kaikin mahdollisin tavoin tukea sille työlle, jota te teette.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Toisaalta on hyvä muistaa, että valtaosa näistä laeista, laajasta nipusta, jota ansiokkaasti työstätte, on ollut eduskunnassa jo työn alla ja niitä on ollut mahdollisuus käsitellä yli vuoden ajan ja valinnanvapauslaki toimitettiin teille maaliskuun 8. päivä valtioneuvostosta. [Välihuutoja vasemmalta] Mutta korostaakseni työnjakoa ja tätä mainittua vallan kolmijakoa: aivan totta on se, että eduskunta käyttää sen ajan, minkä parhaaksi katsoo ja työssään tarvitsee, ja työjärjestyksensä mukaisesti viivytyksettä käsittelee tämän historiallisen ja merkittävän uudistuksen.

16.34 Krista Kiuru sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän tästä mahdollisuudesta käyttää vielä toisen puheenvuoron. Olen erittäin ripeä. Totean, että te, ministeri Saarikko, olette tukenut ansiokkaalla tavalla sosiaali- ja terveysvaliokunnan työtä, siitä teille tunnustus. Kysynkin nyt: onko hallitus tietoinen siitä, että tässä kokonaisuudessa, jossa on siis seitsemän mietintöä annettavana ja kaksi lausuntoa tässä ensimmäisessä aallossa, olemme vielä tänä maanantaina merkanneet hallituksen ministerin kirjeellä ministeri Saarikon uudet pykäläesitykset tuottajalaki 52:een tiedoksi valiokunnalle? Kuitenkin alkuperäisen aikataulun mukaan ministeri Vehviläinen vaati jo ensi viikolla ratkaisuja tähän kokonaisuuteen, joten totean, että aikataulujen suhteen olisi tärkeää antaa nyt eduskunnalle työrauha. Me saimme nämä pykälät käsittelyyn yhden lain osalta tällä viikolla ja olemme tehneet siitä kuulemisia ja jatkamme tätä tärkeää työtä. Siinä on kysymys pitkälti siitä, miten yritykset ja julkinen sektori laitetaan samalle viivalle, mitä ehtoja tarjotaan, ja se ei kyllä mene [Puhemies: Aika!] yhdellä kuulemisella.

Puhemies Paula Risikko: Ja kumpi vastaa?

16.35 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Kiuru, valiokunnan puheenjohtajana viittaatte lakiin palveluntuottajista. Tuo laki on ollut Suomessa pitkään kaivattu ja toivottu, ja se selkiyttää sääntelyä yksityisistä ja julkisista palveluntuottajista jo nykytilaan. Koska tuolla lailla on kuitenkin suoria kytköksiä ja liityntäpintoja valinnanvapauslainsäädäntöön, on aivan totta, että niiden käsittely yhtäaikaaisesti on tärkeää.

Olen kuitenkin tiedustellut valiokunnalta jo noin puoli vuotta sitten, olisitteko voineet aloittaa tuon käsittelyn aiemmin. Teitte ratkaisun siitä, että se tehdään tässä yhteydessä, ja minusta se on perusteltua, [Krista Kiurun välihuuto] te toimitte juuri siinä työjärjestyksessä kuin puheenjohtajana ja valiokunnan jäsenenä yhdessä arvioitte.

Ja jos palveluntuottajalain osalta on vielä epäselvyyksiä, tuotan mielelläni virkakunnan kanssa kaiken sen materiaalin, mitä tarvitsette, jotta tuokin laki voi tulla hyväksyttyä.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.4. Suullinen kysymys polttoaineiden verotuksesta (Ville Tavio ps)

Suullinen kysymys SKT 84/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Sitten mennään ainakin yhtä tärkeään asiaan. Perussuomalaisen eduskuntaryhmän kysymys, edustaja Tavio.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Keskustelu

16.36 Ville Tavio ps: Arvoisa puhemies! Moni suomalainen tarvitsee autoa käydessään töissä tai harrastuksissa ja muissa välttämättömissä menoissa. Suomessa polttoaine on kuitenkin aivan liian kallista, oli kyseessä sitten bensalla tai dieselillä kulkeva auto. Dieselautossa varsinkin, kun maksetaan vielä käyttövero ja silti diesel on kallista. Ja polttoaineen hinnat sen kun nousevat. Itse asiassa tällä hetkellä Yhdysvalloissa polttoaineen hinta on 0,7 euroa litralta. Suomessa taas bensiinin hinta on 1,6 euroa litralta eli yli kaksinkertainen hinta. Ja tämän johtuu siitä, että Suomessa on aivan älyttömän korkea polttoaineen verotus. [Pia Viitanen: Jota te perussuomalaiset nostitte!]

Perussuomalaiset ehdottavatkin, että polttoaineverotusta lasketaan. Sipilän hallituksen aikanaan tätä tosiaan nostettiin, ja silloin siihen tehtiin sellainen perälaupaus, että sovittiin, että jos raakaöljyn hinta nousee yli 80 dollarin, silloin sitä lasketaan. No nyt kaksi viikkoa sitten se nousi yli 80 dollarin, ja nousutrendi on yhä päällä. Aikooko hallitus siis tehdä niin kuin lupasi ja harkita polttoaineverotuksen laskemista?

16.37 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin se on kyllä aivan totta, että tällä hetkellä eletään taas sellaista aikaa, jolloin polttoaineiden hinnat ovat nousseet ja ovat korkeita. Suomessa on suhteellisen saman tason polttoaineverotus kuin keskimäärin Euroopassa. Toki varmasti ollaan kovemmin verottajia, mutta meillä siihen on myös yksi selitys, jota on jo useiden hallitusten ajan Suomessa noudatettu: meillä on haluttu siirtää sitä verotuksen painopistettä muun muassa hiilen verotukseen ja päästöjen verotukseen. Siksi polttoainevero on ollut yksi niistä, joita on valittu siksi kohteeksi, josta varoja hyvinvointiyhteiskunnan pyörittämiseen saadaan aikaan. Itse en muista tätä, mihin viittasitte, tästä 80 dollarin öljyn hinnasta, mutta pitää selvittää. Tällä hetkellä hallitus ei ole suunnittelemassa sen enempää polttoaineveron korotuksia kuin kevennyksiäkään.

Puhemies Paula Risikko: Pyydän nyt niitä edustajia, jotka haluavat esittää lisäkysymyksiä, ilmoittautumaan painamalla V-painiketta ja nousemalla seisomaan.

16.39 Ville Tavio ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nopeastipa tuo hallituksen lupaus ja päätös on unohtunut siis. Te puhuitte myös siitä, että päästöpuoli täytyy huomioida, ja pyydän tässä vähän suhteellisuudentajua, sillä Yhdysvalloissa, jossa se vero tosiaan on aivan todella alhainen, on kuitenkin yli 200 miljoonaa autoa. Kiinassa on yli 300 miljoonaa autoa. Eivät ne Suomen autot nyt tässä globaalissa päästöhommeliassa ole ehkä ne ratkaisevat.

Perussuomalaiset ovat esittäneet vaihtoehtobudjetissa, kuten tiedätte, parempia säästökohteita kuin tämä verottaminen, koska verottaa aina voidaan. On tuulivoimatukia, EU:hun kaadettavaa rahaa ja maahanmuuton kustannuksia ja vaikka mitä.

Miettikää nytten, kuinka tämä korkea verotus heikentää pieni- ja keskituloisten ostovoimaa. Se ostovoima, joka menisi muuten suoraan muuhun kulutukseen.

Samoin kysymys on muuten kilpailusta. Tämä on kilpailukykykysymys, sillä yksi sentti polttoaineveron korotuksessa vaikuttaa tavaraliikenteessä 10 miljoonaa. 2 sentin laskulla me saisimme 20 miljoonaa tuettua suomalaista kilpailukykyä.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Oletteko ottaneet huomioon tämän ostovoiman ja kilpailukykynekökulman, kun puhutte, että ette halua muuttaa sitä verotusta?

16.40 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkään en kyllä millään tavalla ihaile Yhdysvaltoja tai Kiinaa ilmastopolitiikassa enkä heidän autojen määräänsä kadehdi. [Eva Biaudet: Kiitos!] Myöskin ne ovat — ainakin Yhdysvallat — öljyntuottajia, ja heillä taitaa olla jonkinlainen jokamiehen ja -naisen oikeus, että saa halpaa bensaa. Mutta toivoisin todella, että Yhdysvalloissakin palattaisiin vastuullisen ilmastopolitiikan tielle.

Mitä sitten tulee tähän veropolitiikkaan, niin jos ostovoimasta huolehditaan, mielestäni hallituksen valinta on ollut aivan oikea — sen hallituksen, jossa tekin olette olleet mukana tekemässä näitä linjauksia [Leena Meri: Muistatko päätöksen?] — että veronkevennysvaraa käytetään nimenomaan ihmisten ostovoiman ylläpitämiseen eli ansiotuloverotuksen kohtuullisena pitämiseen. Me olemme suunnanneet 1,3 miljardia ansiotulojen verotuksen keventämiseen, ja se on ollut harkittu valinta, ja mielestäni se on järkevä valinta, koska se tukee paljon paremmin työllisyyttä kuin esimerkiksi se, että me käyttäisimme tämän rahan sentin, kahden tai muutaman sentin polttoaineen hinnanalennukseen. Minusta tämä on paljon järkevämpää, ja samalla se on myöskin kestävä kehityksen mukaista politiikkaa.

16.41 Ari Jalonen sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kotitalouksien ostovoimaan tosiaan vaikuttaa kaikki kaupasta ostettu tuote: ruoka, vaatteet, kaikki, mitä arkipäivänä tarvitsemme. Toinen asia, mihin polttoaineen hinta vaikuttaa, on kilpailukykyämme vientimarkkinoilla, ja työllisyys sitä kautta paranee.

Yksi vaihtoehto siihen, miten saadaan logistiikkakustannuksia alhaisiksi ja vaikutettua sekä kotitalouksien ostovoimaan että kilpailukykyyn, on ammattidiesel. Ammattidieseliä selvitetään, tiedän sen, mutta se on kohtalaisen haasteellinen paketti tässä biopolttoaineiden maailmassa ja tässä globaalissa paineessa, mistä tämäkin hinnannousu johtuu. [Puhemies: Kysymys!] Lupaatteko, että katsotaan vielä tämä ammattidieselin vaihtoehto tässä isossa kokonaisuudessa perusteellisesti läpi?

16.42 Liikenne- ja viestintäministeri Anne Berner (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olemme edustaja Jalosen kanssa useamman kerran käyneet keskustelua ammattidieselin kehittämisestä ja ratkaisujen löytämisestä. [Eduskunnasta: Ei siltä vaikuta!]

Tässä pyritään nimenomaan arvioimaan erilaisia vaikutuksia, ja meille on erittäin tärkeää, että me sitoudumme niihin ilmastotavoitteisiin, joista olemme yhdessä sopineet. Tämän yhteydessä edistämme biokaasun ja biopolttoaineiden, uusiutuvien polttoaineiden käyttöä ja pyrimme myöskin hakemaan ratkaisuja sille, miten sitten ammattiliikenteessä löydetään kustannustehokkaita ratkaisuja.

Tämän rinnalla on ollut tärkeää myös edistää sähköisen liikenteen yleistymistä, ja haemme myöskin mahdollisuuksia sille, että kaikki voivat osallistua siihen, millä tavalla liikenteessä pystytään tehokkaasti ja myöskin ilmastoa säästäten jatkossa liikkumaan.

Yksi osa tätä kokonaisuutta, jonka ääressä olemme myöskin käyneet tätä keskustelua, on ollut myöskin vinjetin tuominen osaksi tätä ratkaisua, jossa haetaan myöskin sitten tulevaisuudessa mahdollisuuksia osallistaa enemmän osapuolia näihin kustannuksiin.

Puhemies Paula Risikko: Vielä yksi lisäkysymys, edustaja Satonen.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

16.43 Arto Satonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nyt kun taloudessa menee hyvin, meille on entistäkin tärkeämpää, että ihmiset pääsevät liikkumaan työpaikalleen ja että se työpaikkaliikkuminen ei ole liian kallista.

Tällä on myös erittäin merkittävä aluepoliittinen vaikutus, koska työpaikat entistä enemmän keskittyvät isoihin keskuksiin, joten on tärkeää, että pienemmistä kaupungeista ja maaseudulta voi käydä töissä myös isommassa kaupungissa. Silloin voidaan tätä maata tasapainoisemmin kehittää.

Tällä hetkellä meillä on voimassa järjestelmä, jossa 750 euron omavastuulla voi saada 7 000 euroa työmatkavähennystä. Haluan kysyä, koska erityisesti vihreät ovat jatkuvasti olleet tämän työmatkavähennyksen kimpussa: kai hallitus pitää huolta siitä, että jatkossakin suomalaiset voivat käydä kohtuullisin kustannuksin myös kauempana töissä ja sitä kautta voimme työllisyysastetta edelleen nostaa?

16.44 Valtiovarainministeri Petteri Orpo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä hallitus pitää tästä kiinni, eli me haluamme tukea työmatkaliikennettä, ja erityisesti tämä on tärkeää, kuten edustaja Satonen kysyi, harvempaan asutussa Suomessa. Tämä on korostunut nyt vielä, kun meillä on hankala ilmiö, jossa meillä on kymmeniätuhansia avoimia työpaikkoja ja samaan aikaan 250 000 työtöntä. Hallitus on erittäin paljon miettinyt, miten kohtaanto-ongelma ratkaistaan, ja nämä liikkumiskysymykset ovat siinä vielä yksi tärkeä ratkaisu.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.5. Suullinen kysymys ulkoministerin Suomen linjan vastaisista kannanotoista aborttiin (Ville Niinistö vihr)

Suullinen kysymys SKT 85/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Kolme eduskuntaryhmää on tehnyt samasta aiheesta kysymyksen, ja otetaan ne tässä nyt perätysten. Ensimmäisenä vihreä eduskuntaryhmä, edustaja Niinistö.

Keskustelu

16.45 Ville Niinistö vihr: Arvoisa puhemies! Ulkoministeri Soinin harkintakyky on pahasti pettänyt. [Simon Elo: Ei ole!] Hän on julkisuuden tietojen mukaan osallistunut toukokuussa virallisella työmatkallaan Kanadassa abortin vastaisen kansalaisliikkeen tilaisuuteen. [Simon Elo: Ei ole!] Hän on myös esitellyt osallistumistaan blogissaan ja somessa ulkoministerinä. Kyseinen kansalaisliike vastustaa aborttioikeutta kokonaisuudessaan ja käyttää kovaa kieltä. Se puhuu esimerkiksi satojentuhansien lasten tappamisesta äitinsä kohtuun. [Eduskunnasta: Pitääkö paikkansa?] Tällainen kielenkäyttö on loukkaavaa kaikkia niitä naisia kohtaan, jotka joutuvat vakavan punninnan jälkeen aborttipäätöksen tekemään. Ulkoministerin pitäisi kunnioittaa näiden naisten tilannetta. Suomen ulkopolitiikan yksiselitteinen linja on puolustaa naisten oikeuksia ja tasa-arvoa, ja kehityspolitiikassa edistämme naisten ja tyttöjen oikeuksia ja sitä tukevaa seksuaalivalistusta. Ulkoministeri ei

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

voi virallisilla työmatkoilla edistää yksityishenkilönä ajamaansa asiaa. Hän ajaa Suomen asiaa. [Susanna Huovinen: Näin se on!] Pääministeri Sipilä, miten suhtaudutte siihen, että ulkoministeri Soini on työmatkallaan toiminut vastoin Suomen ulkopoliittista linjaa ja siten aiheuttanut haittaa Suomen asemalle naisten oikeuksia ja tasa-arvoa edistävänä maana?

Puhemies Paula Risikko: Olen sitä mieltä, että on oikeus ja kohtuus, että ministeri Soini saa vastata.

16.46 Ulkoministeri Timo Soini (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen itse asiassa iloinen, että tämä otetaan täällä esiin, jotta voidaan puhua siitä, mikä on väärinkäsitystä ja mikä oikea käsitys.

Olen ollut politiikassa johtavissa asemissa 30 vuotta. En ole koskaan häpeillyt vakuumustani elämän puolesta enkä tee sinä tänäkään päivänä. [Eduskunnasta: Oikein!] On aivan selvää, että tässä maassa on oltava oikeus siihen, että sinulla on uskonvapaus, uskonnonvapaus ja mielipiteenvapaus. [Kari Uotila: Ei sitä kukaan kiellä!] Tämä pätee, on sitten kysymys abortista, eutanasiasta tai kuolemantuomiosta. [Eva Biaudet: Tämä ei liity asiaan!] Haluan vastata teidän kysymykseenne, ja se käy helpommin, jos ei huudeta päälle. [Paavo Arhinmäki: Ohoh, ohoh!] Tämä on henkilökohtainen kantani, joka on vaaleissa punnittu. Joka kerta, kun olen tänne päässyt, sitä on minulta kaikkien vaalien alla kysytty ja kysytään varmasti tulevaisuudessakin, jos olen ehdolla. [Vasemmalta: Työmatkalla!] — Nimenomaan työmatkalla, virkamatkalla. — [Eva Biaudet'n välihuuto — Puhemies: Aika!] Kun valtioneuvoston jäsen on matkalla vaikkapa viikon, hänellä on useita vapaailtoja. [Puhemies: Aika!] Hän voi käydä joko [Puhemies: Aika!] jalkapallomatsissa tai Guggenheimissa tai vaikka Pride-kulkueessa harkintansa mukaan.

Puhemies Paula Risikko: Ministeri Soini, tulee lisää kysymyksiä.

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.6. Suullinen kysymys ulkoministerin Suomen linjan vastaisista kannanotoista aborttiin (Eva Biaudet r)

Suullinen kysymys SKT 86/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Ruotsalainen eduskuntaryhmä, edustaja Biaudet.

Keskustelu

16.48 Eva Biaudet r: Ärade talman! Jag försöker hålla mig väldigt lugn. Finlands främsta brand är jämställdheten mellan kvinnor och män. Därför ställer jag min fråga till regeringsledningen. Finland har redan länge internationellt och i sitt utvecklingssamarbete kämpat för kvinnors rättigheter och kvinnors rätt till sin sexualhälsa, självbestämmanderätt och familjeplanering. Därför är det synnerligen märkligt att ministern som leder Finlands utrikespolitik talar med beklagande ton om Irlands folkomröstning om abort, och dessutom i Kanada deltar i en kvällsandakt mot abort. Vi är igen i en situation där Finland har en officiell

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

ståndpunkt, men ministern som representerar Finland för fram helt motsatta åsikter. Statsminister Sipilä, hur ser ni på utrikesministerns uttalande, hur påverkar det Finlands linjefördragningar? Största risken för en kvinnas liv i de fattigaste delarna av världen är att hon föder barn som minderårig.

16.50 Pääministeri Juha Sipilä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Hallitus ei ole muuttanut linjaansa eikä aio muuttaa aborttilainsäädäntöä. Tästä ei ole hallituksen sisällä edes käyty keskustelua. [Eduskunnasta: Ei edes keskustelua!] Kehityspolitiikan selonteossa olemme yhdessä, sekä hallitus että eduskunta, päättäneet, että edelleen kehitysyhteistyöpolitiikan kärjessä kulkevat naisten ja tyttöjen asema, oikeus, koulutusolojen parantaminen sekä lisääntymisterveys. [Susanna Huovinen: Mites Suomen kuva maailmalla?] Näistä me pidämme kiinni. [Kari Uotila: Siis kaikki ministerit?]

Ministeri Soinilla on ollut, ja se on ollut etukäteen tiedossa, että tällä matkalla hänellä on yksityistilaisuus, ja yksityistilaisuudessa ei... [Eduskunnasta: Suomen ulkoministeri! Veronmaksajien rahoilla! Oho, etukäteen!] — On ollut kalenterissa etukäteen ulkoministerin matkalla. [Puhemies koputtaa — Eduskunnasta: Eli oliko se hyväksyttävää?] — Yksityistilaisuudessa jos ollaan ministerinä, niin silloin täytyy olla äärimmäisen tarkkana siinä, että esiinnyttään yksityishenkilönä eikä ministerinä. Tässä kulkee äärimmäisen tarkka raja. [Välihuutoja vasemmalta]

Kysymyksen käsittely päättyi.

2.7. Suullinen kysymys oikeudesta ilmaista elämän suojelua puolustava mielipide (Päivi Räsänen kd)

Suullinen kysymys SKT 87/2018 vp

Suullinen kyselytunti

Puhemies Paula Risikko: Ja kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, teillä oli myöskin tämä sama kysymysaihe. Edustaja Räsänen.

Keskustelu

16.51 Päivi Räsänen kd: Arvoisa puhemies! Tässä ministerien julkisessa Twitter-keskustelussa ministeri Virolainen puolestaan kommentoi, että aborttioikeus ei ole mielipideasia vaan ihmisoikeuskysymys. Abortissa on todellakin kysymys ihmisoikeuksista niin lapsen kuin äidin kohdalla, mutta se on myös syvästi vakaumukseen ja maailmankatsomukseen liittyvä ja siten todellakin mielipideasia. Tämä ministeri Virolaisen kommentti on mielestäni kylmä myös niille lääkäreille ja hoitajille, joille abortissa ei ole kysymys ainoastaan mielipiteestä vaan vakaumuksesta suojella elämää. Itsekin kuulun niihin, jotka ajattelevat, että ihmisen elämä alkaa hedelmöityksestä ja myös kohdussa elävällä lapsella on ihmisoikeus omaan elämäänsä. Kun nyt ministerit ovat käyneet tätä julkista Twitter-keskustelua, niin kysyn: mikä on hallituksen kanta valtioneuvoston jäsenten, terveydenhuollon henkilöstön ja muiden kansalaisten oikeudesta ilmaista myös elämän suojelua puolustavan mielipiteensä ja vakaumuksensa tässä asiassa? Tätä kysyisin pääministeriltä.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

16.53 Perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikko (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan kysymykseen, joka kohdistettiin, jos oikein ymmärsin, vahvasti myös kansalliseen terveydenhuoltojärjestelmäämme ja oikeuteen saada abortti: Laki on Suomessa säädetty 60—70-luvun taitteessa. Meillä on pitkä perinne kansallisesti lain naiselle suomasta oikeudesta aborttiin. Mutta kansainvälisessä vertailussa suomalainen lainsäädäntö on verrattain tiukka siltä osin, kenen ja missä tilanteessa ja missä vaiheessa raskautta abortti on mahdollista tehdä.

Eri kysymys — josta vastaa vastuuministerinä ministeri Virolainen kehityspolitiikan suhteen — on Suomen pitkä linja lisääntymis- ja seksuaaliterveyden edistämiskysymyksissä. Mutta siltä osin, kun ajatellaan vaikkapa WHO:ta kansainvälisenä terveysjärjestönä — näistä asioista vastaan — totean, että hallitus on hyvin sitoutunut terveydenhuoltopolitiikassamme tukemaan kansainvälisestikin seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä oikeudellisia kysymyksiä ja täten naisten aseman [Puhemies koputtaa] parantamista.

Puhemies Paula Risikko: Otetaan tähän muutama lisäkysymys. Pyydän niitä edustajia, jotka haluavat esittää lisäkysymyksiä, ilmoittautumaan painamalla V-painiketta ja nousemalla seisomaan.

16.54 Ville Niinistö vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä ei ole kysymys siitä, onko kansalaisella oikeus ilmaista mielipiteensä. Myös ministereillä on kansalaisena oikeus ilmaista mielipiteensä, mutta silloin pitää olla erityisen tarkka, jos tämä mielipide poikkeaa Suomen virallisesta linjasta. Ja kun on ulkoministeri ja edustaa Suomea ulkomailla, niin työmatkalla — kuten juuri samalla kyseisellä matkalla, siis virkamatkalla, veronmaksajien rahoilla tehdyllä matkalla — [Paavo Arhinmäen välihuuto] omien yksityistilaisuuksien järjestämisessä pitää olla hyvin harkitseva. Se, että te olette sosiaalisessa mediassa ja blogissanne mainostanut osallistumistanne tähän tilaisuuteen, tekee siitä julkisen tehtävän. Tässä pitää olla hyvin tarkkana, että ei käytä ulkoministerin asemaa henkilökohtaisena egotrippinä, koska te edustatte Suomea silloin, kun te olette työmatkalla, ja tämän pitää olla hyvin selvää, että Suomen kantoja edustetaan ja naisten oikeuksia edistetään. Siksi kysyn vielä ministeri Soinilta: oletteko nyt asiaa harkitessanne havainnut, että on väärin veronmaksajien rahoilla osallistua abortin vastaisiin tilaisuuksiin maailmalla?

Ja pääministeri Sipilä, tarkennatteko hallituksen toimintaohjeita näissä kysymyksissä, miten ministerit toimivat ulkomailla?

16.55 Ulkoministeri Timo Soini (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri lähtee virkamatkalle, esimerkiksi viikon mittaiselle, hän tekee siellä kaikkea sitä, mitä ministerin tehtäviin kuuluu. [Eva Biaudet: Kuten vastustaa Suomen etuja!] Sen lisäksi on vapaa-aikaa, ja silloin ministeri minun käsitykseni mukaan voi osallistua sellaisiin tilaisuuksiin kuin hän harkitsee hyväksi. Tämä on täysin selvä asia.

Haluan sanoa, että siellä Kanadassa minun virallisessa ohjelmassani oli osallistuminen Kanadan rukousaamiaiselle, jossa puhui liberaali pääministeri Trudeau, joka on abortin kannattaja. Se oli osa virallista ohjelmaani. En puhunut siellä mitään. [Eva Biaudet: Niin, miksi ei?] Osallistuin iltavigiliaan, jonka tein omalla ajallani. Se on minun mielestäni täysin mahdollista.

Pidän erittäin tärkeänä, että Suomessa pätee mielipiteen-, uskonnon- ja uskonvapaus. Se on sivistyneen demokratian merkki, että tämä sallitaan kaikille Suomen kansalaisille.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

16.56 Hanna Sarkkinen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Suomen ulko- ja kehityspolitiikan lähtökohtana on ihmisoikeusperustaisuus. Ihmisoikeuspolitiikkaamme kuuluu keskeisesti naisten ja tyttöjen oikeuksien, mukaan lukien seksuaalioikeuksien, edistäminen maailmanlaajuisesti. On käsittämätöntä, että Suomen ulkoministeri puhuu Suomen virallista ulkopoliittista linjaa vastaan. Ulkoministeri ei edusta vain itseänsä. On myös käsittämätöntä, että ulkoministeri näkee oikeudekseen vastustaa maailman naisten itsemääräämisoikeutta ja terveyttä.

Arvoisa puhemies! Kehitysministeri Virolainen on osoittanut kiitettävää sitoutumista naisten oikeuksiin, samoin kuin edeltäjänsä Mykkänen ja Toivakka. Vaikka naisten oikeudet ja seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksien edistäminen on Suomen ulkosuhteiden ja kehitysyhteistyön keskiössä, on tähän painopisteeseen suunnattua kehitysrahoitusta kuitenkin leikattu, eli sanat ja teot ovat valitettavasti olleet ristiriidassa. [Puhemies: Kysymys!] Kysynkin ministeri Soinilta: aikooko hallitus suunnata vuoden 2019 budjetissa lisärahaa naisten oikeuksien ja seksuaalioikeuksien edistämiseen globaalisti?

16.57 Ulkoministeri Timo Soini (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus puolustaa voimakkaasti, kuten myös ministeri, esimerkiksi 1325-agendaa, joka suojelee naisia, antaa naisille mahdollisuuksia, kannustaa heitä yhteiskunnassa vaikkapa rauhanvälitykseen, pienlainoihin, moniin asioihin, jotka parantavat heidän etujaan. [Eva Biaudet: Naisten oikeudet ovat jakamattomat!] On esimerkiksi maita, joissa vain noin 10 prosentilla naisista, jopa alle, on pankkitili. Me tiedämme, että jos ei tällaisia asioita saada kuntoon, kehitys ei ole mahdollista. [Eva Biaudet'n välihuuto] Kaikkein tähän tietenkin hallitus rohkaisee.

Vuoden 2019 budjetista neuvotellaan sitten luonnollisesti hallituksen kesken, mitä siihen tulee ja mihin mahdolliset lisäresurssit laitetaan.

Puhemies Paula Risikko: Ja vielä yksi lisäkysymys, edustaja Yanar.

16.58 Ozan Yanar vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Äsken pääministeri sanoi, että pitää olla äärimmäisen tarkka siinä, että esiintyy yksityishenkilönä, jos haluaa esittää omia näkemyksiään. Mutta me emme vieläkaan saaneet kunnon vastausta siihen, mikä on teidän näkemyksenne ministeri Soinin toiminnasta, mitä tuossa muutama viikko sitten Kanadassa tapahtui.

Ulkoministeri edustaa Suomea. Hän oli ulkomailla verovaroin ja tämäntyyppisellä matkalla osallistui kyseiseen mielenosoitukseen. Tätä hehkutettiin Twitterissä ja myös blogissa. Arvoisa pääministeri Sipilä, mikä on näkemyksenne? Ja kuten edustaja Niinistö hyvin kysyi: mitkä ovat toimintaohjeet ministereille tämäntyyppisissä tilanteissa? [Eva Biaudet: Ja mikä oli niin hyvää Irlannin lainsäädännössä? Kertokaa se!]

Puhemies Paula Risikko: Ministeri Soini pyytää puheenvuoroa. — Olkaa hyvä, ministeri Soini. [Timo Soini: Nimi mainittiin!] — Otetaan molemmat: ministeri Soini aloittaa, ja Sipilä jatkaa.

16.59 Ulkoministeri Timo Soini (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On oikein hyvä, että edustaja Yanar kysyi. Hän puhui mielenosoituksesta. Mielenosoitus siellä oli seuraavana päivänä. Se oli se mielenosoitus, jossa oli tuhansia ja tuhansia ihmisiä. Se, mi-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

hinkä osallistuin, oli iltavigilia, joka oli edellisenä iltana. Kannattaa olla tarkka näissä asioissa, [Välihuutoja] ja sitten kun puhutaan veronmaksajien varoista... Ei se tätä asiaa tietenkään miksiäkään muuta. Eikä kysymys ole siitä, että Suomessa, niin kuin läntisissä demokratioissa, niin kuin kaikissa demokratioissa, on uskonnon, mielipiteen ja uskon vapaus. Siitä olen ylpeä, että se pätee myös Suomessa.

17.00 **Pääministeri Juha Sipilä** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lyhyesti vastaus tuohon kysymykseen: Kävimme hallituksessa tänään lyhyen keskustelun siitä, että meidän täytyy olla äärimmäisen tarkkana siinä, että kun virkamatkoilla on oikeus myöskin yksityistilaisuuksiin osallistumiseen, niin näissä tilaisuuksissa ollaan aidosti yksityishenkilönä eikä ministerinä. Tästä kävimme keskustelun, ja olemme tästä kaikki samaa mieltä, että näin tulee toimia ja näin toimitaan.

Kysymyksen käsittely päättyi.

Kyselytunti päättyi.

3. ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan täydennysvaali

Vaali VAA 61/2018 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi ETYJ:n parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan varajäseneksi edustaja Pia Kauman.

4. Maksuton toisen asteen koulutus kaikille

Kansalaisaloite KAA 5/2018 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Paula Risikko: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Keskustelu

17.02 **Olli-Poika Parviainen vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Toisen asteen koulutukseen hakeutuminen ja pääseminen ovat ensimmäisiä askelia tulevaisuuden unelmien toteutumiseen monille. Jokaisella tulee olla aito mahdollisuus löytää ja valita itselleen sopiva ja mielekäs koulutusala taustasta tai lompakon paksuudesta riippumatta. Vaikka itse opetus on maksutonta, voivat oppivälineiden ja tutkintomaksujen kustannukset kuitenkin nousta monelle nykyisin mahdottomiksi. Ammatilliseen koulutukseen tai lukioon haluavan ei pitäisi joutua pohtimaan, onko hänellä varaa opiskella haluamaansa alaa tai tutkintoa. Opetus peruskoulussa ja toisella asteella on toki maksutonta, mutta lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelijoilla on velvollisuus itse hankkia opinnoissa välttämättömät oppikirjat, välineet ja tarvikkeet sekä vastata tutkintomaksuista. Hallituksen esittämä oppimateri-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

aalilisä on askel oikeaan suuntaan, mutta se on valitettavasti suuruudeltaan riittämätön eikä kata kaikkia opintojen kannalta välttämättömiä hankintoja.

Peruskoulun jälkeinen koulutus ei ole tällä hetkellä yhdenvertaisesti kaikkien nuorten ulottuvilla, vaikka Suomen lainsäädäntö sitä edellyttää. Pelkkä maksuton peruskoulutus ei takaa myöskään työllistymistä. Nykyiset työmarkkinat, puhumattakaan tulevaisuuden työmarkkinoista, edellyttävät vähintään toisen asteen tutkintoa, usein enemmänkin. Vihreä eduskuntaryhmä on vaatinut myös oppivelvollisuuden pidentämistä, jolloin toisen asteen koulutuksen tulisi olla aidosti maksutonta. Lukion ja ammatillisin koulutuksen kustannukset ovat tuntuvat. Esimerkiksi lukion suorittamisen kokonaiskustannukset nousevat helposti nuorella yli 2 500 euron, ja joidenkin ammatillisten tutkintojen kustannukset voivat riippuen alasta ja oppilaitoksesta nousta jopa useisiin tuhansiin euroihin. Usein kuluja on myös vaikea ennakoida, eikä niistä ole välttämättä tarjolla riittävästi selkeää tietoa. Näin onkin käynyt, että joka neljännellä toisen asteen opinnot keskeyttäneellä rahatilanne on vaikuttanut opintojen päättymiseen. Tämä asettaa nuoret keskenään eriarvoiseen asemaan ja aiheuttaa paineita erityisesti vähävaraisten perheiden toimeentulolle. Joillekin perheille kustannukset ovat ylityspääsemätön este.

Suomalaisista nuorista, arvoisa puhemies, 15 prosenttia ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä. Ilman tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevista nuorista lähes puolet on joutunut karsimaan tai luopumaan opinnoistaan rahanpuutteen vuoksi. Rahanpuutteen yhteys koulupudokkuuteen onkin yhdenvertaisuuden kannalta huolestuttava havainto. Opintojen keskeyttäminen altistaa muillekin ongelmille elämässä. Tasa-arvoinen, kaikkien ulottuvilla oleva koulutus on kuitenkin tämän maan suuri menestystarina, jolla köyhästä ja syrjäisestä maasta on tehty menestyvä pohjoismainen yhteiskunta. Viime vuosina olemme kuitenkin harhautuneet tältä tieltä. Pelkkä oppimateriaalien maksuttomuus ei vielä riitä korjaamaan sitä, että hallitus on iskenyt opiskelijoihin tällä kaudella ennätyksellisen paljon. Esimerkiksi ammatillisen koulutuksen valtavat leikkaukset on tavalla tai toisella peruttava ja opiskelijoiden toimeentulon nakertaminen on pysäytettävä. Me vihreät olemme esittäneet opintotukeen myös tasokorotuksen kaikille, myös toiselle asteelle.

Arvoisa puhemies! Koulutukseen nojaa koko tämän maan menestys. Ei ole muuta tietä kuin turvata riittävän laadukas, maailman paras koulutus. Aidosti maksuton koulutuspolku aina varhaiskasvatuksesta korkea-asteelle mahdollistaa sen, että jokainen pääsee opiskelemaan kykyjensä ja kiinnostuksensa mukaan, sekä lisää yhdenvertaisuutta perheiden välillä. Rahanpuute ei saa vaikuttaa siihen, että opinnot jäävät kesken.

Tämä kansalaisaloite on nostanut nyt nuorten ja opiskelijoiden äänen kuuluviin, ja on meidän vallassamme tehdä vastuullisia päätöksiä. Toivonkin, että me tartumme tähän haasteeseen yhdessä ja teemme tässä maassa toisen asteen koulutuksesta aidosti maksutonta.

17.06 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät ministerit, edustajakollegat ja muut paikallaolijat! Pelastakaa Lapset ry:n pääsihteeri Hanna Markkula-Kivisilta totesi: ”Kaikilla nuorilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella toisella asteella.” Tähän toteamukseen varmasti kaikki yhtyvät. Tällä hetkellä valitettavasti tilanne ei kaikkien kohdalla ole näin. Pelastakaa Lapset ry:n arvioiden mukaan reilut 12 prosenttia nuorista ja nuorten perheistä on vaikeuksissa toisen asteen kustannusten kanssa. Tätä osittain valaisee

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

taikka avaa myös se tieto, että lukiolaisista osalla on jo opintolainaa ja ammattikoululaisista yli joka kymmenennellä.

Opetushallitus teetti muutama vuosi sitten, vuonna 2015, selvityksen, joka paljasti sen tosiasian, että noin viidennes opiskelijoista kertoi rahan vaikuttaneen siihen vakavaan päätökseen, että heiltä ovat jääneet opinnot kesken. Kuitenkin harvoin kustannukset ovat olleet ainoa syy keskeyttämis päätökselle, mutta noin 300 nuorelle rahanpuute vaikutti keskeytykseen melko tai erittäin paljon. Myös nuorisobarometrissä puolet koulutuksen ulkopuolelle jääneistä kertoi, että syynä oli raha tai rahanpuute.

On arvioitu, että maksuton toinen aste maksaisi valtiolle noin 100 miljoonaa euroa. Itse asiassa kustannus olisi varmasti jonkin verran korkeampi, kun täydellisesti maksuttoman toisen asteen pitäisi pitää sisällään myös kuljetukset oppilaitoksiin ja niissä tilanteissa, joissa ei omasta kodista päivittäinen kulkeminen oppilaitokseen ole mahdollista, myös asuminen. Itse asiassa aika monessa keskustelussa nämä kuljetukset, eli niin sanotut koulukuljetukset, jäävät aika pienelle huomiolle ja aiheuttavat monelle, niin lukiolaiselle kuin ennen muuta ammatillisen koulutuksen opiskelijalle, merkittäviä lisäkustannuksia.

Materiaalien kierrätys on sellainen asia, joka pitää myös ehdottomasti nostaa esille, sillä lukio-opiskelijoille opinnot maksavat noin 2 500 euroa ja ammatillisessa koulutuksessa Opetushallituksen arvion mukaan useita satoja euroja, ja tämän päälle ammatillisessa koulutuksessa usein tulee tähän opiskeluun liittyvät erilaiset materiaalit ja muun muassa työkalut taikka vaikkapa ravintolapuolella erilaiset opiskeluun liittyvät vaatteet ja muut. Sen takia on tärkeää, että me huolehdimme siitä, että myöskään ammatillisen koulutuksen puolella ei yhdenkään nuoren koulu jäisi kiinni rahasta.

Arvoisa puhemies! Pidän sen takia erittäin myönteisenä sitä, että tämä kansalaisaloite on nyt eduskuntaan saatu. Se avaa tärkeällä tavalla tätä huolestuttavaa keskustelua ja tuo sitä julkisesti esille, niin että tulevaisuudessa yhdenkään toisen asteen koulutus ei jäisi enää rahasta kiinni. Haluankin antaa hallituksen ministeri Terholle ja ministeri Grahn-Laasoselle kiitosta siitä, että te olette tarttuneet tähän haasteeseen esimerkillisellä tavalla. Me kaikki tiedämme tässä salissa, että rahaa ei tällä hetkellä ole niin paljon kuin me haluaisimme moneneen tärkeään tehtävään, mutta tässäkin tilanteessa ministeri Terho on tehnyt esityksen opintotuen materiaalikorotuksesta, jolla noin 50 eurolla kuukaudessa pystytään korottamaan niiden nuorten opintotukea, joilla on suurimmat haasteet pystyä taloudellisesti kustantamaan oma lukio tai ammatillisen koulutuksen opintoja. [Vastauspuheenvuoropyyntö-jä]

Mutta olin tyytyväinen myös siihen, että marraskuussa 2017 kaikki puolueet, kaikkien puolueiden edustajat, totesivat Allianssin paneelissa, että tavoitteen pitää olla se, että meillä on aidosti maksuton toisen asteen koulutus. Minusta oppivelvollisuuden pidentäminen ei ole ratkaisu tähän. En ole kannattamassa pakollista koulupakkoa toiselle asteelle, vaan itse kannatan sitä, että me etenemme ennen muuta sillä tiellä tukemisen ja tällaisten henkilökohtaisten opinpolkujen kautta.

Ja haluan nostaa tähän keskusteluun vielä esille myös peruskoulun aidon maksuttomuuden. Lapsiasiainvaltuutettu on ilmaissut huolensa siitä, että tällä hetkellä peruskouluissa retket, luokkaretket ja leirikoulut, eivät toteudu aidosti maksuttomina ja aiheuttavat osalle perheistä haasteita. Itse toivon, että tulevaisuudessakin koulut voivat tällaisia erilaisia keitä järjestää, tehdä vaikkapa myyjäisiä tai muuta toimintaa. Se on ihan hyvää kasvatus- ja yhteistyötä perheiden ja koulun ja lasten välillä. En kategorisesti sanoisi, että se on kiellettyä, mutta niissäkin tilanteissa meidän pitää taata jokaiselle lapselle ja nuorelle mah-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

dollisuus luokkaretkiin ja leirikouluihin, jos he eivät tähän vapaaehtoiseen rahankeräykseen pysty osallistumaan.

Puhemies Paula Risikko: Otetaan muutama puheenvuoro tässä ja sitten mennään kyllä debattiinkin. — Edustaja Multala. [Vastauspuheenvuoropyyntöjä] — Mutta tällä hetkellä voi jo varata noita vastauspuheenvuoroja. Samalla kun edustaja Multala puhuu, niin otamme niitä vastaan.

17.13 Sari Multala kok: Arvoisa puhemies! Kiitos puheenvuorosta, en puhu pitkään. — Suomen koulutuspolitiikan kulmakivi on mahdollisuuksien tasa-arvo. Jokaisella on oltava mahdollisuus kehittää itseään perhetaustastaan ja sosioekonomisesta asemastaan riippumatta. On yksinkertaisesti väärin, jos koulupolku keskeytyy taloudellisten syiden vuoksi. Koulutuspolitiikkamme ytimessä on tavoite siitä, että jokainen suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Pienen maan menestys on laadukkaassa koulutuksessa ja osaamisen vahvistamisessa. Nämä tavoitteet on jatkuvasti pidettävä mielessä koulutuspolitiikasta keskusteltaessa. Nyt käsiteltävässä kansalaisaloitteessa vaaditaan, että eduskunta laatii perusteellisen selvityksen ja ryhtyy toimenpiteisiin toisen asteen opintojen maksullisuuden poistamiseksi.

Arvoisa puhemies! On muistettava, että opetus on jo nyt maksutonta perusasteelta korkeakouluhin. Opetusministeri Grahn-Laasosen johdolla on toteutettu jo kaksi selvitystä, joissa on kartoitettu opiskelijoille aiheutuvia kustannuksia sekä toimenpiteitä, joilla niihin voidaan puuttua. Selvityksessä kävi ilmi, että ammatillista tutkintoa opiskelevien kustannukset ovat opiskeluajalta keskimäärin satoja euroja, tosin kustannukset vaihtelevat tutkinnosta toiseen huomattavasti. Lukio-opiskelijoiden osalta kustannukset saattoivat kohota jopa 2 500 euroon. On itsestään selvää, että tämä kehityssuunta ei ole toivottava. Kukkaron paksuus ei voi määrittää kenenkään koulupolkua.

Arvoisa puhemies! Toimeen on kuitenkin jo tartuttu. Hallitus on arvioinut maksuttomien materiaalien kustannusvaikutukset, jotka olisivat karkeiden arvioiden mukaan noin 100 miljoonaa euroa vuositasolla. Kehysriihen yhteydessä hallitus päätti jo oppimateriaalilisän käyttöönotosta. Oppimateriaalilisä tulee voimaan elokuussa 2019. Arvioiden mukaan oppimateriaalilisää saisi noin 40 000 opiskelijaa. Lisäksi lukio-opiskelijoiden opintotukiaika laajenee kuukaudella.

Arvoisa puhemies! Hallituksen jo päättämien toimenpiteiden lisäksi tulee myös selvittää uusien täsmätoimenpiteiden käyttöönottoa. Sähköiset materiaalit ovat jo nyt arkipäivää, ja niiden käyttö on jo alentanut materiaalikustannuksia. Myös valtakunnallisten alustojen luominen olisi yksi oiva keino vähentää materiaaleista syntyviä kustannuksia. Myös paikallistasolla on jo keksitty hyviä keinoja kustannusten alentamiseen, kuten kirjastot. Näiden keinojen toivoisi leviävän laajemmallekin.

Jokaisella on oikeus kouluttautua ja kehittää itseään. Tästä periaatteesta me pidämme jatkossakin kiinni.

17.16 Johanna Karimäki vihr: Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä on kansalaisaloite Maksuton toisen asteen koulutus kaikille. Se on kerännyt yli 53 000 kansalaisen allekirjoituksen. Aloitteessa esitetään, että ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin ja lakiuudistuksiin lukio- ja ammatillisten opintojen maksullisuuden poistamiseksi.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Aloite on tärkeä tasa-arvoa parantava esitys. Arvioiden mukaan toisen asteen koulutuksen maksuttomuus maksaisi alle 100 miljoonaa euroa. Se on tärkeä sijoitus nuorten hyvinvointiin, ja se ennaltaehkäisee työttömyyttä ja syrjäytymistä. On tutkittu, että toisen asteen koulutuksen puute lisää merkittävästi syrjäytymisriskiä, mutta esimerkiksi lukion käynyt nuori on tilastojen mukaan paremmassa asemassa, suojassa syrjäytymiseltä.

Hallituksen tolkkumat leikkaukset koulutukselta ovat lisänneet eriarvoisuutta pikkulapsista aikuisiin. Varsinkin ammatilliseen koulutukseen on tehty suuri 190 miljoonan euron leikkaus, mikä on heikentänyt nuorten pääsyä koulutukseen. Se on kestäväntöntä, sillä 100 000 alle 30-vuotiasta on pelkän peruskoulun varassa. Peruskoulupohjalla olevien ihmisten työllisyysaste on vain 40 prosenttia. Peruskoulun jälkeinen koulutus ei ole yhdenvertaisesti kaikkien nuorten ulottuvilla, vaikka Suomen lainsäädäntö sitä edellyttää. Pelkkä maksuton peruskoulutus ei enää takaa työllistymistä, nykyiset työmarkkinat edellyttävät vähintään toisen asteen tutkintoa.

Lukio-opintoihin liittyvät välttämättömät kustannukset ovat keskimäärin 2 500 euroa, ja joidenkin ammatillisten tutkintojen kustannukset voivat, riippuen alasta ja oppilaitoksesta, nousta jopa useaan tuhanteen euroon. Tämä asettaa paineita vähävaraisten perheiden toimeentulolle.

Suomalaisista nuorista peräti 15 prosenttia ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä. Nuorisobarometrin mukaan jopa neljännes toisen asteen tutkinnon keskeyttäneistä kertoo, että rahan puute on ollut vaikuttamassa siihen, että opinnot ovat jääneet kesken.

Tämä aloite tukee YK:n tavoitteita, lapsen oikeuksien sopimuksen tavoitteita.

Ja pidän arvokkaana sitä, että kansalaisaloitteessa otetaan huomioon vammaisten lasten asema. Aloitteessa todetaan: ”Tulee huomioida, että vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on perusopetuslaissa oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet. Tämän oikeuden tulee koskea myös toista astetta.”

Arvoisa puhemies! On muitakin asioita, jotka parantavat koulutuksen tasa-arvoa. Kannatan myös oppivelvollisuuden pidentämistä, jolloin toinen aste olisi maksuton. Kustannuksia syntyy koulunkäynnin lisäksi myös asumisesta ja elämisestä. Vihreä ryhmä on siksi esittänyt opintotukeen tasokorotusta myös toiselle asteelle.

Toivon, että eduskunta tukee tätä kansalaisaloitetta ja käsittelee laajasti koulutuksen yhdenvertaisuutta parantavia kysymyksiä. Osaavat, onnelliset ihmiset ovat pienen maan vahvuus.

Puhemies Paula Risikko: Otetaan vielä yksi varsinainen puheenvuoro, edustaja Andersson. Sen jälkeen mennään debattiin, ja ensimmäisen debattipuheenvuoron saa edustaja Torsti.

17.20 Li Andersson vas: Arvoisa puhemies! Suomessa ollaan totuttu ylpeilemään koulutusjärjestelmällämme ja erityisesti sen tasa-arvoisuudella. Kuten tänäänkin ollaan kuultu, monissa juhlapuheissa ja eduskunnassa käytettävissä puheenvuoroissa toistetaan samoja viestejä siitä, kuinka meillä on laadukas julkinen koulutus, joka takaa kaikille taustasta riippumatta mahdollisuuden kouluttautua, miksi haluaa. Tämä on tavallaan totta, mutta todellisuus ei kuitenkaan ole ihan näin ruusuinen.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Peruskoulussa oppilaan kotitausta vaikuttaa aiempaa enemmän oppimistuloksiin, ja myös korkeakoulutus kasautuu todennäköisemmin opiskelijoille, joiden vanhemmillakin on korkeakoulututkinto. Nyt käsitellyssä oleva kansalaisaloite on nuorilta opiskelijoilta lähtöisin oleva selkeä kannanotto yhden koulutusjärjestelmän epäkohdan ja epätasa-arvoisuuden korjaamiseksi.

Suomen kaltaisessa koulutusta arvostavassa hyvinvointivaltiossa ei voida sallia, että yhdenkään nuoren koulutuspolku katkeaa heti peruskoulun jälkeen liian korkeisiin opiskelukustannuksiin ja rahojen vähyyteen. Tuoreimmassa nuorisobarometrissä 17 prosenttia vastaajista ilmoitti, että he ovat joutuneet karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan rahanpuutteen vuoksi. Niistä, joilla ei ole perusasteen jälkeistä tutkintoa, ”kyllä” vastasi 42 prosenttia tähän kysymykseen. Rahanpuute on siis ongelma erityisesti niille nuorille, jotka muutenkin ovat vaarassa keskeyttää opintojaan toisella asteella.

Tehtyjen selvitysten perusteella on myös mahdollista todeta, että rahanpuute vaivaa erityisesti ammatillisen koulutuksen valinnoita. Kyse ei ole ainoastaan oppimateriaalikustannuksista, vaan ammatillisen puolen opiskelijat myös itsenäistyvät aikaisemmin, sillä he joutuvat lukio-opiskelijoita useammin muuttamaan lapsuudenkodistaan toisen asteen opintojen vuoksi. Köyhyysriski lisääntyy nuorella iällä kotoa muuttaneilla.

Lapsiasiainvaltuutetun eduskunnalle antamassa kertomuksessa puhutaan hyvinvointivaltion alisuoriutumisesta. Hyvinvointivaltion alisuoriutumista on mielestäni juuri se, että suomalaiset nuoret joutuvat huolehtimaan tai jopa keskeyttämään opintojaan jo toisella asteella oman tai oman perheen vähävaraisuuden takia. Siksi tämän kansalaisaloitteen periaatteellista merkitystä ei voi liikaa alleviivata.

Suomalaisen yhteiskunnan on pystyttävä lupaamaan jokaiselle nuorelle aito mahdollisuus suorittaa toisen asteen tutkinto. Se on meidän kansanedustajienkin yhteinen tehtävä ja velvollisuus jokaiselle suomalaiselle nuorelle. Suomalaisen koulutusjärjestelmän on myös pystyttävä takaamaan jokaiselle nuorelle tarvittava määrä tukea ja ohjausta, jotta koulutuksen keskeyttämisiltä jo toisella asteella vältytään.

Toisen asteen maksullisuuden ongelmallisuus vaikuttaisi tänäänkin käytettyjen puheenvuorojen perusteella olevan jollain lailla kaikkien puolueiden tiedossa ja huolena. Hallitus on ratkaisuksi esittämässä opintotukeen 46,8 euron opintomateriaalilisää. Siihen olisivat oikeutettuja toisen asteen alle 20-vuotiaat opiskelijat, joiden vanhempien yhteenlasketut vuositulot ovat alle 40 950 euroa. Tämän ratkaisun ongelma on se, että se ei kuitenkaan huomioi, miten opintomateriaalikustannukset jaksottuvat koulutuspolun aikana. Lisäksi se rajaa esimerkiksi suurimman osan yksin asuvista opiskelijoista etuuden ulkopuolelle eikä se huomio tarpeeksi sellaisia perheitä, joissa on monta lasta toisen asteen koulutuksen piirissä samaan aikaan.

Tällaisten laastariratkaisujen ongelma on myös se, että niissä ei huomioida sitä laajempaa ja erittäin tärkeää koulutuspoliittista visiota, joka tähänkin kansalaisaloitteeseen sisältyy. Se on ajatus koulutuksesta universaalina, kaikille nuorille kuuluvana mahdollisuutena. Tähän kuuluu oleellisena ajatus siitä, että maksuttomuus perusopetuksen tavoin pitää taata kaikille opiskelijoille perhetaustasta riippumatta.

Pidän ihmeellisenä, että hallitus johdonmukaisesti torjuu esityksen oppivelvollisuuden pidentämisestä. Se olisi koulutuspoliittinen uudistus, jonka puitteissa olisi mahdollista ratkaista monia niistä ongelmista, jotka liittyvät toisen asteen koulutukseen. Ensinnäkin se olisi koulutus- ja työllisyyspoliittisesti perusteltua. Ihmisten koulutusaste on suoraan yhteydessä ihmisten työllistymisen todennäköisyyteen ja myöskin elämän aikana tehtyihin

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

työvuosiin. Suomalaisilla työmarkkinoilla ei enää pärjää puhtaasti perusopetuksen varassa. Siksi on perusteltua, että yhteiskunta panostaa nykyistä järeämpiin toimiin jokaisen toisen asteen tutkinnon varmistamiseksi.

Mikäli oppivelvollisuus pidentyisi toiselle asteelle, olisi myös tarvittavien resurssien maksuttomuuden varmistamiseksi ja riittävän opinto-ohjauksen turvaamiseksi seurattava perässä. Se tekisi toisin sanoen toisella asteella tarvittavat resurssit vähemmän suhdanneherkiksi ja alttiiksi kulloisenkin hallituksen leikkauksille. Oppivelvollisuuden pidentymisen myötä toteutuisivat siis myös koulutuksen maksuttomuus sekä pakko turvata resurssit opinto-ohjaukseen, opintopaikkojen riittävyyteen ja opiskelijahuoltoon nykyistä paremmin. Samalla olisi myös pakko turvata ammatillisen koulutuksen laatua turvaamalla riittävä määrä lähiopetusta. Sen määrän väheneminen vaarantaa jo nyt ammattitaidon hankkimisen ja jatko-opintokelpoisuuden ja on varmasti myöskin yhteydessä koulutuksen keskeyttäneiden määrään ja tilanteeseen.

Puhemies Paula Risikko: Otetaan tässä vaiheessa debattivaihe, noin 20 minuuttia, ja sen käynnistää edustaja Torsti.

17.27 Pilvi Torsti sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sosiaalidemokraattisessa koulutuspolitiikassa maksuton toinen aste on osa ajattelua, jossa lapsille ja nuorille pitää mahdollistaa koulutus, jolla voi pärjätä yhteiskunnassa, työllistyä ja saada valmiudet jatkuvaan elinikäiseen oppimiseen. Tarvitsemme siis eheän koulupolun lähipäiväkodista lähikouluun ja sitten toiselle asteelle.

Nykyisellään monen toisen asteen opinnot kuitenkin keskeytyvät rahan vuoksi, ja todennäköisesti maksullisten materiaalien vuoksi joidenkin nuorten lukio- tai ammatillinen koulutus ei edes ala. Tammikuussa saimme maan johtavien taloustieteilijöiden arvion, jossa toista astetta pidettiin keskeisimpänä uudistustarpeena koulutuspolitiikassamme. Siksi kiitänkin järjestöjä tästä todella hyvin periaatteellisesta aloitteesta, jonka puitteissa pääsemme jo nyt arvioimaan toisen asteen todellisia kustannuksia. Uskon, että hyviä ratkaisuja on löydettävissä ja, arvoisa puhemies, kannatan tätä aloitetta. Näen sen askeleena kohti oppivelvollisuuden laajentamista, jota SDP on ajanut vuosia vasemmistoliiton tuella ja jonka taakse iloksemme viime kuukausina monet puolueet näyttävät tulleen. — Kiitos.

17.28 Tuomo Puumala kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämä keskustelu on tavattoman tärkeä, hyvä, että olemme tässä. Mekin keskustassa olemme asettaneet omaksi pitkän tähtäimen tavoitteeksemme aidosti maksuttoman toisen asteen. Hyvänä lähtönä sille on tämä nykyisessä hallituksessa toteutettu oppimateriaalilisä, josta vielä kiitos kaikille asiaan vaikuttaneille. Se on erittäin tärkeä liikkeellelähtö.

Mitä tulee sitten oppivelvollisuuteen, me kutsumme sitä oppioikeudeksi, ja olemme itse asiassa ihan näillä minuuteilla julkistaneet oman oppioikeuskantamme, joka myös oppivelvollisuutta käsittelee. Se on sillä tavalla historiallinen, että se on varmasti ensimmäinen malli, joka ei ole puhdas kyllä tai ei -malli, vaan pyrkii yhdistämään molemmista ne parhaat puolet, räätälöimään tuen aidosti sitä tarvitseville ja mahdollistamaan sen, että kaikki kävisivät toisen asteen koulutuksen. Meillä ei ole varaa, ei inhimillisesti eikä taloudellisesti, siihen, että jopa tuhansia nuoria vuosittain [Puhemies: Aika!] jää toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Puhemies Paula Risikko: Pysytään minuutissa, niin mahdollisimman moni saa ministeri-aikana puheenvuoron. — Edustaja Heinonen.

17.29 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kaikki varmasti toivovat ja kannattavat, että toisen asteen opinnot eivät jää kenelläkään kiinni tulo-tasosta tai perhetaustasta, sen takia tätä aloitetta on syytä viedä eteenpäin. On puhuttu, että maksuton toisen asteen koulutus maksaisi 100 miljoonaa. Kysyisin ministeri Grahn-Laa-soselta, pitääkö tämä arvio sisällään myös koulumatkat ja asumisen niiden kohdalla, jotka eivät pysty toista astetta käymään omasta kodistaan käsin.

Ja toisena kysymyksenä oppimateriaalikustannukset. Ne ovat kasvaneet merkittävästi. Ne rasittavat opiskelijaa mutta myös kuntia, jotka oppimateriaalia hankkivat esimerkiksi peruskouluun. Kysyisin, onko opetusministeriössä mietitty keinoja esimerkiksi materiaa-lin pidempiaikaiseen käyttöön tai siihen, että opetussuunnitelmia ei päivitetäsi ihan näin tiukasti. Ja miten digimateriaalien alvin alennus on etenemässä? Silläkin voisimme osit-tain tähän puuttua.

17.30 Eeva-Johanna Eloranta sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kolmen viime vuosikymmenen aikana Suomesta on kadonnut yli 600 000 työpaikkaa, joihin on riittänyt perusasteen koulutus. Pelkän peruskoulun varassa olevien työllisyys onkin pudon-nut niin, että pelkällä peruskoulupohjalla olevista vain 43 prosenttia on töissä ja pelkän pe-ruskoulun käyneet ovat töissä vain noin puolet työiästään. Onkin todella suuri ongelma, että meillä on pelkän perusasteen varassa todella huikea määrä, yli 600 000 työkäistä ih-mistä, ja jokaisesta ikäluokasta noin 10 000 nuoren opinnot päättyy peruskouluun. Onkin ihan välttämätöntä, että me turvaamme kaikille, jokaiselle nuorelle vähintään toisen asteen tutkinto. Näen, että se on sekä velvollisuus nuoria kohtaan että tavallaan nuoren omakin velvollisuus. Ja niin kun tämä aloite tuo esille, niin monille keskeyttämisen syynä on nämä kalliit opiskeluvälineet. Jos me todellakin tätä oppivelvollisuutta laajentaisimme, se myös-kin ratkaisisi tämän ongelman näiden kalliiden oppivälineiden kohdalla ja asia sitten pa-rantaisi nuorten työllistymistä ja maksaisi itsensä pian takaisin. Toivotaan, että tähän voi-daan mennä pian.

17.31 Ritva Elomaa ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensiksi kiitokset kan-salaisaloitteen tekijöille. Tämä on todella tärkeä asia ja pitää käsitellä todella tarkkaan, ja hyvä, että ministerit ovat paikalla.

Oppilaitosten verkosto harvenee. Ei ole enää itsestään selvää, että 15—16-vuotias voi enää käydä kotoa käsin koulussa. Kun toisen asteen koulutuksen pakolliset kulut lasketaan yhteen, kustannukset voivat nousta tosi korkeiksi ja monilla perheillä ei ole enää tähän va-raa ja keskeytyksiä tulee.

Kun tämä kouluverkosto harvenee, niin 15—16-vuotias ei ole välttämättä valmis asu-maan pois kotoa, tulee paljon muitakin ongelmia, ja se keskeytys voi senkin takia tulla. Ky-syisin ministereiltä, miten te suhtaudutte tähän asiaan. Pitäisikö nyt laittaa hanat kiinni kes-keityksille pikkuoppilaitosten [Puhemies: Aika!] suhteen, että ne saavat jatkaa.

17.32 Outi Alanko-Kahiluoto vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisat ministerit! Kannatan erittäin lämpimästi tätä kansalaisaloitetta aidosti maksuttomasta toi-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

sesta asteesta. Nimittäin joka neljäs toisen asteen opinnot keskeyttänyt nuori kertoo, että keskeyttämiseen on vaikuttanut heikko rahatilanne.

Tässä kansalaisaloitteessa yhdistyy monta erittäin tärkeää teemaa. Ensinnäkin köyhyyden ja eriarvoisuuden torjuminen yleensä, toiseksi koulutukseen panostaminen ja kolmanneksi lasten oikeuksien parantaminen. Hallituksen kehysriihessä esittämä opintorahan oppimateriaalilisä ei valitettavasti vielä kata kaikkia opintojen kannalta välttämättömiä hankintoja, vaikka se sinänsä oli hyvin tärkeä avaus, koska toisella asteella lukiokirjojen lisäksi on monia muita kustannuksia, kuten koulumatkat tai esimerkiksi ammatillisissa oppilaitoksissa tarvittavat opiskeluvälineet. Eikä tällainen kuukausikohtainen tuki myöskään sovi hyvin tilanteeseen, jossa hankinnat painottuvat lukukausien ja jaksojen alkuun, kuten hyvin tiedetään. Tämän vuoksi olisinkin itse asiassa kiinnostunut kysymään [Puhemies: Aika!] paikalla olevilta ministereiltä, mikä on teidän kantanne tähän kansalaisaloitteeseen.

Puhemies Paula Risikko: Vielä muistutan, että yksi minuutti, niin ehtivät monet kysyä ministereitten täällä ollessa.

17.34 Kimmo Kivelä sin (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Täytyy toivoa, että joskus tulevaisuudessa tämä kansalaisaloite realisoituu. En usko, että se ihan vielä lähiaikoina tulee tapahtumaan, mutta näen tärkeäksi, että otetaan näitä ensimmäisiä askeleita siihen suuntaan, että toisen asteen koulutus, on sitten kyse yleissivistävästä lukiokoulutuksesta tai ammatillisesta koulutuksesta, on lähtökohtaisesti maksutonta. Siitä täytyy pitää kiinni. Tällä hetkellä on parempi, että tehdään kohdennettuja toimenpiteitä, joista tämä lisä on hyvä avaus, ja pitäisi pohtia esimerkiksi tätä, miten kirjastoille saadaan enemmän lukion ja ammatillisten oppilaitosten kirjoja, miten kirjoja voidaan kierrättää eteenpäin ja niin edelleen. Mutta kyllä siis monet koululaiset, opiskelijat toisella asteella tarvitsevat myös [Puhemies: Aika!] talouskasvatusta. Amisbarometri kertoo [Puhemies koputtaa] esimerkiksi monien opiskelijoitten pikavippikierteestä.

17.35 Katja Hänninen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Maksuton toinen aste on tosi tärkeä tavoite ja varmasti tahtotila, jota me kaikki kannatamme. Mutta täytyy sanoa, että tietysti meillä on myös keinot siihen, ja joissakin kunnissa jo tällä hetkellä esimerkiksi lukion kirjat ovat digitaalisessa muodossa saatavilla tai lainattavissa kirjastoista. Tämähän asettaa jo tässäkin vaiheessa opiskelijat eriarvoiseen asemaan.

Arvoisa puhemies! Haluan tuoda tässä esille omakohtaisen kokemukseni. Aikoinaan aika köyhänä nuorena teiniäitinä lähdin lukioon ja mies maksoi yritysvelkoja, ja kun lähdin sosiaalitoimesta sitten hakemaan niin sanotusti lainaa niille lukionkirjoille, niin siellä sanottiin, että ei ole mitään asiaa, että täällä ei sinua palvella. Onneksi oli sitten sukulainen, jolta pystyin lainaamaan rahat lukion oppimateriaaleihin, koska muuten en olisi pystynyt lukiota käymään. Olen erittäin kiitollinen siitä, että löytyi sellainen henkilö, joka pystyi tukemaan. Mutta entäs ne nuoret, joilla sitä henkilöä ei ole? [Puhemies: Aika!] Mitä me heille vastaamme?

17.36 Harry Wallin sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on erinomainen kansalaisaloite. Pitää suhtautua siihen hyvin vakavasti, ja täällä näissä perusteluissa kerrotaan nämä kustannukset, jotka syntyvät lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteydessä.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Mutta puhemiehen kanssa meillä on hyvä tuttu Martti Pajulammi, joka oli koulukuraattorina Seinäjoella. Hän kertoi, ettei 16-vuotias ole tarpeeksi kypsä asumaan yksin opiskelupaikkakunnalla. Nythän meillä on käynyt sillä lailla, että tässä toisen asteen koulutuksessa kouluverkko on harventunut erittäin runsaasti ja nyt aika moni 16-vuotias joutuu asumaan vieraalla paikkakunnalla — edustaja Elomaa tähän kiinnitti huomiota.

Miten opetusministeri näkee tulevaisuudessa tämän toisen asteen kouluverkon? Vieläkö se supistuu tästä, niin että yhä useampi lapsi joutuu olemaan vieraalla paikkakunnalla?

17.37 Mirja Vehkaperä kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Koulutuksen tasa-arvo kaikilla koulutusasteilla on erittäin tärkeää, ja se on Suomen brändi, toivottavasti jatkossakin, niin että koulutuksen saatavuus, saavutettavuus, laatu ja korkeasti koulutetut opettajat ja henkilökunta turvaavat kaikille tasa-arvoiset lähtökohdat ja mahdollisuudet koko Suomessa.

Keskustan eduskuntaryhmä ja keskustapuolue on oppioikeuspuolue siinä mielessä, että toivomme, että yhteiskunta takaa jokaikiselle peruskoulun päättävälle toisen asteen koulutusta. Se ei ole paljon luvattu, koska me haluamme, että jokainen peruskoulun päättävä löytää oppimispolun toiselta asteelta, joko lukion tai ammatillisen koulutuksen puolelta.

On tärkeä muistaa, että maksuton toinen aste voi ja sen pitää olla tulevaisuutta. Pidän tärkeänä kädenojennuksena sitä, että oppimateriaalilisä [Puhemies: Aika!] tulee syksyllä 2019 voimaan.

17.38 Mia Laiho kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koulupudokkaiden määrää tulee ilman muuta saada vähennettyä ja kaikille taattua toisen asteen koulutus. Oppivelvollisuusiän pidentäminen ei ole kuitenkaan ratkaisu siihen, että me saamme meidän nuorista pidettyä kiinni, vaan meidän pitää pystyä kohdentamaan ne resurssit oikealla tavalla ja kohdistaa ne niihin nuoriin, jotka niitä tarvitsevat. Ja tämä oppimateriaalilisä on tarkoitettu nimenomaan niille, joilla ei varallisuutta ole. Viime kädessä kuntien harkinnanvarainen toimeentulotuki on myös keino saada lisätukea. Tästä olisin vain kysynyt, että onko tehty selvitystä siitä, kuinka paljon käytännöt kunnissa eroavat tämän harkinnanvaraisen toimeentulon suhteen.

17.39 Sari Essayah kd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tämän kansalaisaloitteen päämäärä on todella tärkeä, ja varmasti sen päämäärän sinällään täällä salissa me kaikki olemme jakamassa. Mahdollisuuksien tasa-arvo on juuri sitä, mitä meidän pitää pystyä meidän lapsille ja nuorille Suomessa tarjoamaan.

Pidän hyvänä sitä, että tällä hetkellä hallitus on lähtenyt tässä liikenteeseen oppimateriaalilisällä ja myöskin sillä, että lukiokoulutuksen opintotukiaikaa on pidennetty kuukaudella. Nämä ovat oikeansuuntaisia ja oikeita toimenpiteitä. Nimittäin jos niin sanotusti kertysäyksellä lähtisimme toteuttamaan tätä koulutuksen maksuttomuutta, niin luulen, että tässä kyllä monet kustantajat ja oppimateriaalien tuottajat haistaisivat suuren bisnesmahdollisuuden. Sen tähden uskon, että tämä valittu etenemismalli on tässä tilanteessa hyvä. Ja totta kai toivotaan, että tulevaisuudessa voidaan todella huolehtia siitä, että ne nuoret, jotka tarvitsevat tukea näihin materiaalihankintoihin ja koulutukseensa, myöskin sen täysimääräisesti sitten saavat.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

17.40 Arja Juvonen ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Heikko rahatilanne on varmasti usein syy siihen, että opinnot keskeytyvät. Kysyisin teiltä, ministerit: millä tavalla me voisimme tukea myös siinä näitä nuoria, että monet nuoret haluavat mennä töihin, he haluaisivat käydä töissä hiihtolomalla tai viikonloppuisin tehdä pientä tienestää, mutta monesti ongelmana on se, että ei ole 18 vuoden ikää? Eli myös se oman rahan tienäminen on myös hyvin tärkeää nuorelle ja edesauttaisi sitä pärjäämistä.

Kuinka me voisimme tehdä opiskelusta — ei ehkä välttämättä niinkään ilmaista — edullisempaa? Minä olen aina ihmetellyt sitä, että kun kirjoista on aina tietyn vuoden painos otettava opiskelussa käyttöön, niin minkä ihmeen takia niitä painoksia sitten aina muutellaan, niin että esimerkiksi edellisen vuoden painokset eivät enää olekaan käytettävissä olevia vaan aina pitää ostaa uudet kirjat. Tämä on erityisesti lukiossa tullut vastaan. Luulisi nyt, että on kuitenkin teoksia, joiden tietopohja säilyy pitempään, eikä tarvittaisi sitten aina uusia.

Sähköisten oppimateriaalien käytöstä kysyisin: onko tutkittu niiden hyötyjä ja haittoja [Puhemies: Aika!] esimerkiksi opiskelijalle? Kaikki eivät välttämättä pidä niistä, eivätkä ne ole terveydellekään hyväksi.

17.41 Maria Guzenina sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me demarit emme halua jakaa nuoria eri kasteihin: hyvätuloisiin ja niihin vähävaraisiin nuoriin, jotka joutuvat anomaan itselleen apua käydäkseen toista astetta — käydäkseen toista astetta. Tämä aloite on valtavan tärkeä, ja maailma on muuttunut aivan valtavasti. Kun me saimme peruskoulujärjestelmän — me löysimme siitä ennen pitkää yksimielisyyden, vaikka sitäkin aikoinaan vastustettiin — niin toivon, että tässäkin kävisi samalla tavalla.

Oppivelvollisuuden pidentämisen hyödyistä on tieteellistä näyttöä. Talouspolitiikan arviointineuvoston mukaan oppivelvollisuuden nosto 18 vuoteen nostaisi merkittävästi toisen asteen tutkinnon suorittavien osuutta ikäluokasta, ja tämä tuottaisi merkittävää hyötyä kyseessä olevien henkilöiden työllisyydelle ja tuloille ja tulevaisuudelle. Tämä näkyisi pitkällä aikavälillä myös julkisen talouden tilan paranemisena. Nämä ovat faktoja, talouden arviointineuvosto on näin katsonut, ja minun mielestäni meidän pitää tehdä päätöksiä nimenomaan tosiasioihin perustuen.

Ja toivon kovasti, että aivan kuten edustaja Zyskowiec on nykyään siirtynyt [Puhemies koputtaa] niiden joukkoon, jotka kannattavat [Puhemies: Aika!] subjektiivista päivähoido-oikeutta, niin kokoomus tulee tälle samalle linjalle myös.

17.43 Sari Multala kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten omassa puheenvuorossanikin totesin, kaikki jaamme täällä sen tavoitteen, että koko ikäluokka suorittaisi toisen asteen. Me tiedämme sen tilastojen perusteella, kuten edustaja Guzenina totesi, että sillä on merkittäviä vaikutuksia työllisyyteen. Tästä olemme varmasti kaikki yhtä mieltä.

Siitä, mitkä ovat vaikuttavimmat keinot tavoitteeseen pääsemiseksi, meillä on ehkä erilaisia näkemyksiä. Viimeisimmän nuorisobarometrin mukaan jopa 17 prosenttia nuorista kertoo keskeyttäneensä tutkintoon johtavan koulutuksen jossain vaiheessa, ja merkittävin syy keskeyttämiseen on väärä alavalinta. Vierailin itse juuri viime viikolla yhdessä ammatillisessa oppilaitoksessa, jossa opettajat vahvistivat tämän viestin. Usein jo peruskoulusta lähtevä tietämättömyys aloista ja riittämätön opinto-ohjaus siinä vaiheessa johtavat siihen, että päädytään väärälle alalle, jolla ei sitten motivaatio riitä tai jolle usealla saattaa olla

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

myös riittämättömät perustaidot. [Puhemies: Aika!] Minkälaisia toimenpiteitä näihin voitaisiin löytää?

Puhemies Paula Risikko: Pyydän kiinnittämään huomiota tähän 1 minuutin aikaan.

17.44 Katri Kulmuni kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Viime viikolla tuli kuluneeksi 50 vuotta siitä, kun tämä sali hyväksyi lain peruskoulusta. Se oli Johannes Virolaisen esittelemä laki, ja keskustalle sivistyspuolueena sen perintö on erittäin tärkeää.

Tämä kansalaisaloite on samoin erittäin tärkeä. Toinen aste on ollut mahdollista suorittaa maksuttomasti Ruotsissa jo pidemmän aikaa, ja me tiedämme tutkimusten valossa, miten tärkeää on se, että opiskelijat saavat peruskoulun jälkeen myös itselleen tutkinnon. Muistan myös varsin hyvin itse, miten vaikea oli aikanaan osa oppikirjoista kustantaa, kun kuluja tulee paljon.

Lyhyellä tähtäimellä on ollut hirvittävän tärkeää, että hallitus on saanut aikaiseksi oppimateriaalilisän. Ei ole ihan vähäpätöinen asia se, että se tulee koskettamaan 40 000:ta opiskelijaa, ja se on epäilemättä ensimmäinen tärkeä askel oikeaan suuntaan tässä asiassa.

17.45 Suna Kymäläinen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ihan ensimmäiseksi haluan kiittää Pelastakaa Lapset ry:tä siitä, että tämä kansalaisaloite on tullut tänne eduskuntaan ja se on saanut riittävästi allekirjoituksia. Toivon, että tämä kansalaisaloite otetaan vakavasti ja se saa valiokunnassa hyvän, laajan ja kattavan käsittelyn. Se, että hallitus on tehnyt hyviä askeleita tähän mennessä, on toki kannatettavaa, mutta se ei saa olla syy sille, ettei tätä aloitetta käsiteltäisi kunnolla.

Meillä on 25-vuotiaista kansalaisista 15 prosenttia vailla toisen asteen tutkintoa. Sen vuoksi tämänkaltaiset aloitteet ovat merkittäviä yhteiskunnallisia uudistuksia, joiden puolesta täytyy myöskin olla valmis tekemään sitten sellaisia päätöksiä, että tästä tulisi totta. Koulu ei saa loppua kenenkään kohdalla köyhyyteen, ja on vääjäämättömästi näytetty, että nämä kustannukset, joita tulee niin digitaalilaitteiden kuin myös koulukirjojen ja ammattiin tarvittavien välineiden ja muiden myötä, [Puhemies: Aika!] ovat estäneet toisten opintoja.

17.46 Sami Savio ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toisen asteen opintojen suorittaminen on todellakin erittäin tärkeää sekä työelämävalmiuksien että jatko-opintokelpoisuuden kannalta, mutta valitettavasti oppimateriaalien hinta on noussut koko ajan, mikä vaikeuttaa etenkin vähävaraisimpien perheiden lasten opiskelumahdollisuuksia. Ellei opiskelemaan pääse, niin syrjäytymisen riski valitettavasti kasvaa.

Me perussuomalaiset haluamme panostaa aiempaa laadukkaampaan ja tehokkaampaan opetukseen, joka tapahtuu mahdollisimman lähellä kotia. Se vaatii tietenkin toimivaa oppilaitosverkkoa sekä lukioden että ammattioppilaitosten osalta, mihin edustaja Elomaa tässä edellä viittasi.

Olemme muun muassa parhaillaan eduskunnan käsittelyssä olevan lukiolain yhteydessä nostaneet esille pienten lukioden aseman turvaamisen tärkeyden, jotta mahdollisimman monet nuoret pystyisivät opiskelemaan omalla kotiseudullaan. [Puhemies koputtaa] Pitkät koulumatkat tai opiskelija-asunnon hankkiminen opiskelupaikkakunnalla aiheuttavat merkittäviä lisäkustannuksia. Miten ministeri suhtautuu tähän asiaan?

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

17.47 Merja Mäkisalo-Ropponen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Seuraan tällä hetkellä läheltä useampaakin perhettä, joissa on ammatillisessa koulutuksessa tai lukiossa olevia nuoria ja joissa on oikeasti vaikea löytää rahaa esimerkiksi oppimateriaaleihin — ja toimeentulotuki ei saa olla näille perheille se vastaus. Lukion suorittaminen maksaa jopa 2 600 euroa, ja itse asiassa joidenkin ammatillisten tutkintojen kustannukset voivat olla tätäkin suuremmat.

Minusta on surullista ja erikoista, että toisaalta kannamme puheissa huolta nuorten syrjäytymisestä ja ilman ammatillista koulutusta olevien tilanteesta mutta emme saa tätä asiaa hoidettua kuntoon. Oppimateriaalilisä ei poista tätä kokonaisongelmaa, ja siksi tavoitteena tulee olla oppivelvollisuuden pidentäminen.

17.48 Mari-Leena Talvitie kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toisen asteen koulutuksen koulutusvastuu on kunnilla. Kunnat ja kaupungit järjestävät lukiokoulutuksen, ja suurin osa toisen asteen ammatillisesta koulutuksesta on kuntayhtymien järjestämää. Itse toimin Oulun seudun koulutuskuntayhtymän hallituksen puheenjohtajana, ja Osekk on maamme suurin toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestäjä.

Toisen asteen koulutuksessa suurin osa opetuksesta on maksutonta, samoin on myöskin asuntolassa asuminen paikkakunnilla, joilla sitä tarjotaan. Riippuu myöskin kunnasta, onko kunta tai kaupunki halunnut panostaa siihen, tarjotaanko edelleen maksutonta asuntolassa asumista. On totta, että osan oppivälineistä opiskelijat hankkivat itse, mutta varsinkin ammatillisen koulutuksen puolella on myöskin sellaisia oppivälineitä, jotka jäävät opiskelijoille itselleen sen ammatin harjoittamiseen. Näitä ovat muun muassa parturi-kampaajien työvälineet, kokkivälineet ja turvavälineet. [Puhemies: Aika!] On selvää, että rasakaampi kalusto on koulun hankkimaa.

Kysyisinkin ministeriltä: onko meillä koottua faktaa, onko selvitystä tilanteesta, [Puhemies: Aika!] moniko ammatillisen koulutuksen järjestäjä tarjoaa maksutonta asumista opiskelupaikan yhteydessä?

17.49 Juho Eerola ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tärkeämpää kuin ihan täysin, kokonaan maksuton toisen asteen koulutus on mielestäni se, että toisen asteen kouluverkko säilytetään riittävän kattavana ja rahoitusmallit rakennetaan siten, että ne ovat tasapuoliset niin suurilla kuin pienilläkin koulutuksen järjestäjillä. Mahdollisimman monen opiskelijan on voitava käydä koulua kotoa käsin ja mielellään jalan. Lisäksi oppimateriaali tulee siirtää vaihteittain avoimeen verkkoympäristöön, ja tavoitteen on oltava yleinen, yhteinen ja jatkuvasti täydennettävä kansallisen oppimateriaalin eräänlainen pankki, jossa huomioidaan laatu ja ennen kaikkea myös tekijänoikeudet.

Jos tämä toisen asteen koulutus tulisi kaikille täysin maksuttomaksi, niin hintalappu olisi, niin kuin tässä on kuultu, noin 100 miljoonaa euroa. Tätä on syytä miettiä tilanteessa, jossa kuitenkin ylivoimaisesti suurin osa pystyy sen maksamaan.

Puhemies Paula Risikko: Otetaan vielä kaksi vastauspuheenvuoroa tässä vaiheessa, koska tiedän, että ministereillä on aikataulurajoite: edustajat Andersson ja Parviainen Olli-Poi-ka.

17.51 Li Andersson vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka tavoite maksuttomasta toisesta asteesta on jaettu ja yhteinen, niin kyllä tämä keskustelu paljastaa aika

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

mielenkiintoisia eroja, mitä tulee näkemyksiin toisen asteen koulutuksen roolista ja tehtävästä. Täällä on nyt tarjottu toimeentulotukea yhtenä ratkaisuna, eli nimenomaan, kuten jo edustaja Guzenina sanoi, edellytetään, että jotkut nuoret joutuvat anomaan apua sosiaali-toimistosta, jotta saisivat katettua toisen asteen kustannuksia. Toisaalta on ehdotettu myös-kin kohdennettuja toimenpiteitä. Näistä on puhuttu jo pitkään, mutta valitettavasti tiedämme, että nämä ovat valitettavan suhdanneherkkiä. Eli kun rahatilanne on tiukka, nipistetään koulutuksen resursseista, niin kuin on nähty tälläkin vaalikaudella, ja se näkyy sitten suoraan opiskelijoiden toimeentulossa ja myöskin koulutuksen järjestäjaresursseissa.

Ajatus oppivelvollisuuden pidentämisestä lähtee siitä, että nähdään myös toinen aste kaikille nuorille kuuluvana oikeutena. Laajennetaan ajatusta koulutuksesta universaalina palveluna, laajennetaan sitä samaa periaatetta, jota tällä hetkellä sovelletaan perusopetuksessa, myöskin toiselle asteelle. [Puhemies: Aika!] Hintalappu 100 miljoonaa ei ole mielestäni lainkaan suuri. [Timo Heinosen välihuuto]

17.52 Olli-Poika Parviainen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä syntyy vaikutelma, että toisen asteen koulutus on ikään kuin tarkoitettu maksuttomaksi, mutta se on asteittain lipsunut toiseen suuntaan ja nyt sitten erilaisin toimenpitein sitä yritetään paikata — tietenkin hyvä, että näitä toimenpiteitä tehdään.

Kysyisin nyt, kun ministerit sattuvat vielä olemaan paikalla: Te olette esittäneet oppimateriaalikustannusten hillitsemiseen tällaisia pilottihankkeita valtakunnallisesti. Haluaisin kuulla lisää, mitäköhän nämä pilotit käytännössä voisivat pitää sisällään ja liittyvätkö ne esimerkiksi avoimien digipalvelujen järjestämiseen tai johonkin muuhun. Tällä hetkellä meillä on vähän haasteena se, että digitalisaatio ei ole laskenut kustannuksia ja taval- laan helpottanut oppimateriaalien käyttöönottoa, vaan päinvastoin se on jopa vähentänyt kierrätystä ja sitä kautta edullisempiin oppimateriaaleihin käsiksi pääsyä.

Puhemies Paula Risikko: Täällä on vielä muutama henkilö, joka ei ole saanut debattipu- heenvuoroa, eli otetaan, jos vain sopii, ne tähän nopsasti. — Edustaja Myllykoski.

17.53 Jari Myllykoski vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässä edellä kuultiin kaksi erittäin hyvää ja oleellista puheenvuoroa siitä, mitä digitaalisuus on ja mitä sen pitäisi olla niin, että me voisimme helposti lähteä tähän oppimateriaalien maksutto- muuteen. Se on juuri se, että meillä olisi tietty pankki, mitä päivitettäisiin, koska se olisi kustannustehokkaampaa, ja sitten turvaten tekijänoikeudet siitä huolimatta. Pitää olla päi- vityksessä aina mahdollisuutta, mutta tosi tärkeätä on se, että meillä voi olla kirjallista op- pimateriaalia, jonka osalta opintosuunnitelmassa katsotaan, että tietyt asiat eivät muutu. Matemaattiset lainalaisuudet eivät muutu vuodesta toiseen, ne ovat kaikki faktaa, ja pitäisi keskittyä niihin, että semmoisen oppimateriaalin, mikä on siirrettävissä, sisällä tapahtuva jokin erityinen muutos ei muuta niin, että kirjaa tarvitsee uudelleen vaihtaa. Kysyn minis- teriltä, pohditteko tällaisia pankkijärjestelmää digitaalisuuden osalta [Puhemies koput- ta] ja tätä oppimateriaalien kierrätettävyyttä.

Puhemies Paula Risikko: Kaksi vastauspuheenvuoroa enää, ja he ovat edustajat Taavit- sainen ja Niinistö.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

17.54 Satu Taavitsainen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pienituloisten perheiden lasten mahdollisuudet lukion ja ammatillisiin opintoihin pysähtyvät aivan liian usein siihen, ettei perheellä ole varaa pakollisiin oppikirjoihin ja -materiaaleihin, tietokoneisiin ja muihin tarvittaviin välineisiin. Vaikka toisen asteen koulutuksen kuuluisi olla maksuton, niin silti esimerkiksi lukio-opinnot maksavat jopa yli 2 000 euroa. Erityisen huolissani olen pojista ja nuorista miehistä. Kadonneiden työmiesten osuus on kasvanut, ja jo 79 000 parhaassa työiässä olevaa miestä on syrjäytetty, ja miesten työllisyyden esteenä on peruskoulun jälkeisen tutkinnon puuttuminen.

Arvoisat ministerit, mitä aiotte tehdä tälle miesten ja poikien asialle ja aiotteko edistää tämän kansalaisaloitteen läpi menemistä?

Puhemies Paula Risikko: Viimeinen vastauspuheenvuoro tässä vaiheessa, edustaja Niinistö.

17.55 Ville Niinistö vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kävin välillä laittamassa peruskouluikäisille lapsilleni ruokaa, ja mukavaa, että ehdin debatin loppuun vielä.

Itse halusin korostaa sitä, että maksuton toinen aste on aidosti maksuton. Myös oppimateriaalien ja muiden hankkimisten kustannusten maksuttomuus on tärkeä edellytys sille, että jokaisen nuoren tosiasialliset mahdollisuudet saada toisen asteen loppututkinto toteutuvat. Universaalit etuudet, se, että se on kaikille maksuton, on aina paljon helpompi järjestelmä nuoren kannalta kuin sellainen, jossa oikeutta pitää anoa. Aina, jos tulee raja-aitoja ja esteitä, että otetaan vain erityisen haavoittuvassa asemassa olevat nuoret huomioon, usein he eivät ole sellaisessa tilanteessa, että he voivat anoa näitä etuuksia itselleen. He eivät tunnista niitä tai voivat tehdä toisenlaisia valintoja sen takia, että luulevat, että eivät ole tällaisten mahdollisuuksien piirissä. Sen takia, vaikka on hyvä, että hallitus selvittää erilaisia erityisiä tukia, ne eivät riitä vaan aito maksuttomuus olisi paras tae sille, että jokainen nuori saa toisen asteen loppututkinnon. Samalla kun on maksuton toinen aste kaikille, saamme tehokkaammin kustannuksia alaspäin sillä, että materiaalihankinnat on keskitetty ja sähköisiä materiaaleja voidaan hyödyntää suunnitelmallisesti.

Puhemies Paula Risikko: Ministereitten vastauspuheenvuorot, aloittaako ministeri Grahn-Laasonen, enintään 3 minuuttia? Paikalta voi puhua.

17.56 Opetusministeri Sanni Grahn-Laasonen: Arvoisa puhemies! Kiitos aloitteen tekijöille ja allekirjoittajille tärkeän yhteiskunnallisen epäkohdan nostamisesta esille keskusteluun. Mahdollisuuksien tasa-arvo on suomalaisen koulutusjärjestelmän luovuttamaton lähtökohta, ja kenenkään koulutuspolku ei saa katketa varattomuuteen tai esimerkiksi oppimateriaalikustannuksiin. Uskon, että tästä yleisperiaatteesta täällä vallitsee harras yksimielisyys. Se, mistä olen kovin ylpeä, on se, että hallitus on ryhtynyt tekoihin tämän ongelman ratkaisemiseksi, ja kerron niistä kaksi tärkeää tekoa.

Elikkä hallitus on päättänyt oppimateriaalilisän käyttöön ottamisesta opintotukeen. Se ratkaisee tätä ongelmaa siten, että tuki voidaan kohdentaa sitä eniten tarvitseville, siis niille vähävaraisille perheille ja opiskelijoille, joille kustannukset ovat muodostuneet tai voivat muodostua esteeksi kouluttautumiselle. Hallituksen päätöksen mukaan valmistelussa on esitys, jossa alle 20-vuotiaalle pienituloisen perheen opiskelijalle opintorahan yhteydessä maksettaisiin noin 47 euron oppimateriaalilisä, ja on arvioitu, että tämän lisän piirissä —

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

ministeri Terho voi kertoa valmistelutilanteesta tarkemmin — olisi noin 35 000 opiskelijaa, noin viidennes kaikista lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista.

Sen lisäksi ihan tuore asia ja uutinen on se, että tällä viikolla lisätalousarvioneuvotteluissa hallitus päätti esittää eduskunnalle, että käynnistäisimme pilotteja 2 miljoonan eron edestä kouluissa ja kunnissa siihen, miten voitaisiin näitä kustannuksia alentaa. Kyse ei ole ainoastaan siitä, miten voidaan korvata, vaan myös siitä, miten näitä materiaalikustannuksia voitaisiin alentaa. Ne ovat paisuneet pitkälti monin paikoin, ja meillä tarvitaan ratkaisuja ja malleja, joilla voidaan esimerkiksi tehostaa kierrätystä, jolloin materiaaleja voidaan lainata, jotta voidaan digitaalisuutta hyödyntää ja niin edelleen kuitenkin siten, että meillä lähän tietysti paikallisesti päätetään niistä materiaaleista eli se on meidän opettajien autonomian ja koulujen autonomian piirissä vahvasti oleva asia.

Sen lisäksi tässä tuli lukuisia kysymyksiä, mihin mielellään myöskin vastaan aikarajoitusten puitteissa. Koulutuksen saavutettavuus on niin ikään tasa-arvon ohella meillä tärkeä periaate, tai se liittyy nimenomaan koulutukselliseen tasa-arvoon. Pääsääntönä tulee olla se, että toisen asteen koulutuksen voisi suorittaa lapsuudenkodista käsin. Erityisesti ammatillisessa koulutuksessa tietysti kaikkia aloja ei voi tarjota ihan kaikkialla Suomessa kattavasti, kun on pieniä aloja, mutta pääsääntö tämä kuitenkin. Ja se on tärkeää, että meillä tätä mahdollisuuksien tasa-arvoa vaalitaan myös tämän saavutettavuuden osalta, ja näin on toimittu myös hallituksen käynnissä olevissa isoissa koulutukseen kohdistuvissa reformeissa toisella asteella, lukiossa.

Nyt kun ajatellaan näitä ratkaisuja, mitä meillä on edessä, niin tietysti tärkeintä on löytää ne prioriteetit, joihin kohdennetaan. Sen takia tämä oppimateriaalilisä on tärkeä. Sen lisäksi meillä on myös paljon tarpeita esimerkiksi opetuksen kehittämisessä, opettajaresursseissa erityisopetuksessa muun muassa. Silloin, kun ollaan tässä salissa, näistä prioriteeteista on tietysti meidän tärkeä keskustella, mutta tämä mahdollisuuksien tasa-arvon turvaaminen jokaiselle nuorelle on meille luovuttamaton lähtökohta.

Puhemies Paula Risikko: Sitten ministeri Terho, enintään 3 minuuttia paikalta.

18.00 Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho: Arvoisa puhemies! Todella tämä ajatus maksuttomasta toisen asteen opetuksesta on tärkeä ennen kaikkea nimenomaan mahdollisuuksien tasa-arvon takia.

Opintotuesta vastaavana ministerinä tämä keskustelu liippaa minua ennen kaikkea tämän moneen kertaan mainitun oppimateriaalilisan kautta. Tämän ajatuksen esittelin maaliskuussa, ja se sittemmin sai hallituksessa huomattavaa kannatusta, ja näin esitys oppimateriaalilisästä nyt lähtee pian lausuntokierrokselle. Todella nämä yksityiskohdat siitä ovat hahmottuneet seuraavasti: Oppimateriaalilisä esitetään alle 20-vuotiaille pienituloisten perheiden toisen asteen opiskelijoille, ja sen määrä olisi 46,8 euroa kuukaudessa. Lisä myönnettäisiin vähävaraisimmille eli vähävaraisuuskorotukseen oikeutetuille pienituloisille opiskelijoille, jolloin vanhempien tulot ovat näillä perheillä enintään 41 100 euroa vuodessa. Myös alle 17-vuotias opiskelija voisi saada oppimateriaalilisää, jos hän täyttäisi opintoja ja vanhempien tulorajoja koskevat edellytykset. Tällöin oppimateriaalilisä auttaa myös pienituloisten perheiden opiskelijoita jo heti toisen asteen alusta saakka. Ja oppimateriaalilisään olisi oikeutettu täällä jo mainittu arviolta 35 000 opiskelijaa, mikä siis tarkoittaa noin kolmannesta toisen asteen opintotukea saavista opiskelijoista ja viidennestä kaikista lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Näin ollen voi sanoa, että tämä jo käynnissä oleva uudistus varsin tehokkaasti auttaa ensisijaisesti nimenomaan näitä heikommassa asemassa olevia ja heidän opiskeluaan eikä toisaalta sitten käytä verovaroja hyväntuloisten perheiden opiskelijoiden tukemiseen. Meillä on yhteisymmärrys siitä, että yhdenkään nuoren opinnot eivät saa keskeytyä perheen heikon taloudellisen tilanteen takia, ja se on tietenkin paitsi yksilön etu myös kansakunnan etu. Maksuton toinen aste — täällä on usein sanottu ”maksuton” mutta ehkä oikeampi olisi ”verorahoitteinen” toinen aste — aiheuttaisi paljon suuremmat kustannukset. Täällä on puhuttu sadasta miljoonasta — jotain sinne päin, kukaan ei tiedä tarkkaan — 80 miljoonaa vähintään, niin on minulle arvioitu, ja oppimateriaalilisan kustannukset ovat vain 14 miljoonaa vuodessa, joten uskallan sanoa, että tällä ratkaisulla, minkä hallitus on nyt tehnyt, edistetään mahdollisuuksien tasa-arvoa hyvin kustannustehokkaasti. Saadaan merkittävä apu pienituloisten perheiden opiskelijoille ja kuitenkin samalla rajataan sitten rasitukset veronmaksajalle mahdollisimman järkevästi. Joten tämä on nähdäkseni viisain tapa edetä niillä varoilla, jotka nyt on käytettävissä. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Puhujalistaan.

18.03 Pilvi Torsti sd: Arvoisa puhemies! Kun tämä kansalaisaloite maksuttomasta toisesta asteesta oli vireillä, hämäläislukiosta ylioppilaaksi kirjoittanut nainen kertoi Yleisradiossa, että hän joutui toisinaan odottamaan äitinsä ja isänsä palkkapäivää viikkojakin saadakseen tarvitsemansa koulukirjat. Ikävin muisto oli jäänyt lukioajan alussa olleesta kielitunnista: ”Viittasin, että ei ole kirjaa. Opettaja sanoi, ettei ilman kirjaa ole seuraaville tunneille mitään asiaa. Siitä tuli sellainen olo, että kiva, kun nolasit minut koko luokan edessä”, hän kertoo.

Arvoisa puhemies! Sosiaalidemokraattisessa koulutuspolitiikassa maksuton toinen aste tosiaan on osa ajattelua, jossa universaalisti lapsille ja nuorille mahdollistetaan koulutus, jolla voi pärjätä yhteiskunnassa, työllistyä ja saada valmiudet jatkuvaan oppimiseen. Tarvitsemme eheän koulupolun lähipäiväkodista lähikouluun, lukioon ja ammatilliseen oppilaitokseen. Mutta nykyisellään nämä opinnot tosiaan keskeytyvät monilla rahan vuoksi. Todennäköisesti maksulliset materiaalit jopa estävät opintojen aloittamista.

Arvoisa puhemies! Tammikuussa saimme professori Roope Uusitalon johtaman talouspolitiikan arviointineuvoston raportin. Siinä keskeisimpänä koulutuspoliittisena kysymyksenä tällä hetkellä Suomessa pidettiin toisen asteen koulutusta ja tutkintojen suorittamista. Tavoitteena täytyisi olla toisen asteen tutkinto kaikille, kun nyt 10—15 prosenttia ikäluokasta jää sitä vaille. Talouspolitiikan arviointineuvosto nosti merkittävimpänä toimenpiteenä toisen asteen suorittamisen varmistamiseksi oppivelvollisuuden laajentamisen kattamaan toinen aste. Kyseisen raportin liitteessä Roope Uusitalo, Hanna Virtanen ja Allan Seuri ovat tutkijoina selvittäneet asiaa varsin kattavasti ja myös kansainvälisesti. Asetelmana on käytetty joukkoa nuoria, joista osa on juuri ja juuri päässyt toiselle asteelle ja osa juuri ja juuri jäänyt ikään kuin pisterajojen tai valintaprosessin alle, ja on todettu, että nämä nuoret hyötyisivät siitä, että kaikilla olisi mahdollisuus toiselle asteelle päästä ja velvoite se myös suorittaa. Roope Uusitalo on myös todennut, että häntä hieman hävettää, että kun aiemmin on laskettu vain toisen asteen suorittamisen kuluja, sen hyötyjä tai vaikutuksia on arvioitu vähemmän ja ne näyttävät olevan huomattavasti merkittävämpiä.

Arvoisa puhemies! Voimme tosiaan eduskuntana kiittää Pelastakaa Lapset -järjestöä aloitteen tekemisestä ja kaikkia mukana olleita järjestöjä tästä aloitteesta. Se on ollut hieno

demokratiateko ja myös osoitus siitä, että aihe on koettu todella laajasti tärkeäksi ja yhteiseksi. Aloitteen ansiosta pääsemme nyt arvioimaan toisen asteen todellisia kustannuksia. Lähinnä kyse on ammattityövälineistä ja kirjoista tai digitaalisista materiaaleista.

Jonkun verran asiaan perehdyttyäni uskon, että monet arviot, joita olemme saaneet, on itse asiassa esitetty jonkun verran yläkanttiin, koska niissä oletetaan esimerkiksi monien kustantajien nykyhinnoittelu. Uskon, että on löydettävissä hyviä ratkaisuja, jotka perustuvat esimerkiksi kirjastojen ja ammattivälinelainaamojen hyödyntämiseen.

Hallituksen tällä viikolla ilmoittamat kokeilut ovat oikein tervetullut uutinen, ja toivotavasti voidaan myös palata kehittämään jo edellisellä hallituskaudella virolaisten kanssa yhteistyössä ideoitua kansallista, julkista alustaa oppimateriaalien jakelua varten. Ideanaahan siis oli nimenomaan alusta, joka ei tavoittele voittoa kustantajille vaan perustuu opettajien tekemien materiaalien suoraan jakeluun ja niistä sitten mahdollisesti maksettaviin tekijänoikeudellisiin korvauksiin.

Arvoisa puhemies! Maksuton toinen aste johtaa kohti oppivelvollisuuden ulottamista toiselle asteelle, niin että jatkossa koulutuksen järjestäjillä olisi velvollisuus vastata siitä, että nuoret todella myös valmistuvat. Velvollisuuden myötä järjestäjille tulisi lisämahdollisuuksia miettiä ohjausta ja koulupolun kokonaisuutta. Nuorille maksuttomuuden kylkeen tulisi oletus opintojen loppuun viemisestä ja oikeudesta saada ja myös vaatia siihen riittävää tukea, ohjausta ja myös joustavia mahdollisuuksia liikkua toisen asteen sisällä.

Pidemmällä aikavälillä näkisimme varmasti toisen asteen kehittymistä paremmin muuttuvan maailman tarpeita vastaavaksi. Esimerkiksi yleissivistäviä opintoja olisi syytä lisätä myös ammatillisessa koulutuksessa. Muuttuvassa ajassa yleissivistävät opinnot ovat tärkeitä koko toiselle asteelle: sekä lukiossa että ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleville. Muuttuvassa maailmassa juuri ajattelun taidot ovat sellaisia, jotka eivät vanhene. Käytännössä yleissivistäviä opintoja voisi jatkossa toteuttaa toisen asteen yhteistyönä myös koko ikäluokalle. Se olisi sekä kustannustehokasta että yhteistä jaettua todellisuutta synnyttävää toimintaa ajassa, jossa kuplaantuminen huolettaa meitä kaikkia.

Arvoisa puhemies! Kannatan siis tätä aloitetta lämpimästi ja näen sen oppivelvollisuuden laajentamisen osana. Olen vakuuttunut siitä, että Suomen menestys ja globaali asema rakentuvat myös tulevaisuudessa tasa-arvoisen koulutuksen, tutkimuksen, sivistyksen ja osaamisen varaan. Sosiaalidemokraattinen puolue on ajanut koulutus- ja osaamistason nostoa ja sivistyksen kunnianpalautusta laajasti. Nyt koulutuslupaus täytyy sekä tehdä että pitää. Maksuton toinen aste olkoon ensimmäinen askel oikeaan suuntaan ja kohti universaalia, kaikille kuuluvaa toisen asteen oppivelvollisuutta. — Kiitos.

18.09 Mia Laiho kok: Arvoisa puhemies! Meillä ei ole varaa menettää yhtään tulevaisuuden osaajaa. Sama näkemys on kirjattu nyt käsittelyssämme olevan kansalaisaloitteen riveille. Kansalaisaloite maksuttomasta toisesta asteesta on herättänyt voimakkaan keskustelun, johon hallitus on jo ehtinyt vastaamaan.

Kehysriihen yhteydessä päätettiin toisen asteen opiskelijoiden oppimateriaalilisästä, niin kun olemme jo saaneet kuulla. Tukeen ovat oikeutettuja toisen asteen alle 20-vuotiaat opiskelijat, joiden vanhempien yhteen lasketut vuositulot ovat alle 40 950 euroa, ja oppimateriaalilisä on suuruudeltaan noin 46 euroa kuukaudessa. Kyseessä on vaikuttava täsmätoimenpide, joka kohdistaa avun juuri niille, jotka sitä kipeimmin tarvitsevat. Myös lukio-koulutuksen opintotukiaikaa päätettiin pidentää kuukaudella, mikä parantaa noin 15 000 lukiolaisen toimeentuloa.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Maksuttomien materiaalien kustantaminen merkitsisi noin 100 miljoonan euron kulu-erää veronmaksajien rahoilla. Opetushallituksen selvityksen mukaan 65 prosenttia lukio-laisista pitää lukion käynnin kustannuksia kohtuullisina eikä koe, että heillä tai heidän perheillään olisi vaikeuksia toimeentulossa. Samaisen selvityksen mukaan kuitenkin 6 prosenttia lukiolaisista kokee, että heillä tai heidän perheillään on merkittäviä taloudellisia vaikeuksia toimeentulossa.

Täysin maksuton toinen aste olisi kuitenkin tilastojen valossa kallis tulonsiirto hyväosaisille. Oppimateriaalikulut ovat osalle nuorista liian kalliita, ja tuki onkin sovittava vastaamaan juuri näiden nuorten tarpeeseen, jotka sitä eniten tarvitsevat. On kuitenkin mainittava, että toisen asteen koulutuksesta välittömästi aiheutuneet kustannukset eivät ole ensisijainen syy koulutuspolun keskeytymiselle tai esteenä kouluttautumiselle, vaan taustalle mahtuu monia syitä ja tarinoita, jotka ovat kaikki yksilöllisiä. Mekaanisten ratkaisujen aika onkin ohi. Nuoret on nähtävä yksilöinä ja tuen tarve on räätälöitävä aina kunkin tarpeen mukaan. Lukiouudistus vastaa osaltaan tähän tarpeeseen. Lukioihin on lukiouudistuksen myötä tulossa lisää tukea, yksilöllistä tukea ja jopa erityisopetusta.

On viimeistään nyt aika kuitenkin pohtia myös keinoja, joilla kurssikirjojen hinnat saadaan pysymään aisoissa. Kustantajat ovat hieroneet käsiään vuosia, kun opintokokonaisuuksien muutokset ja kirjojen vaihdokset ovat taanneet rahakassan kilinän. Miten voi olla niin, että yliopiston voi suorittaa ostamatta ensimmäistäkään kirjaa mutta lukioissa tai ammatillisissa oppilaitoksissa käytetään merkittäviä rahasummia pölyttyviin kirjapinoihin? Koulujen ratkaisuilla on merkitystä. Ottamalla käyttöön sähköisiä materiaaleja voidaan madaltaa opiskelun kustannuksia. Ja jos ajatellaan esimerkiksi lukiota, meidän tiedämme, mitä kuuluu niihin lukion opetussuunnitelman vaatimuksiin, eikä siihen periaatteessa tarvitsisi aina sitä viimeisintä kirjaa, minkä juuri tietty opettaja haluaa. Tässä pitäisi myöskin nähdä opetusmenetelmien laajentamista opettajakoulutuksessa, että sellainen kirjalähtöinen opettaminen siirtyisi taka-alalle.

Arvoisa puhemies! Koulutusjärjestelmämme on rakentunut mahdollisuuksien tasa-arvoa toteuttaen. Kenenkään koulupolun ei tule keskeytyä tai vaarantua koulutuksen kustannusten takia. Kokoomuksen tavoite on, että jokainen nuori suorittaisi vähintään toisen asteen tutkinnon. Tämä tavoite saavutetaan yksilöllisellä tuella ja täsmätoimenpiteillä. Lapsemme ja nuoremme ansaitsevat ainoastaan parasta.

18.14 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluan lämpimästi kiittää tämän aloitteen tekijöitä. Tämä on erinomainen aloite.

Kuten tässä aloitteessakin todetaan, kaikilla nuorilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella toisella asteella. Myös perustuslain 16 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tällä hetkellä peruskoulun jälkeinen koulutus ei ole yhdenvertaisesti kaikkien nuorten ulottuvilla, vaikka lainsäädäntö sitä edellyttää. On hyvä myös muistaa, että Suomi on sitoutunut YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen ja YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan kansainväliseen yleissopimukseen, ja niiden velvoitteet tulee ottaa huomioon päätöksenteossa.

Tiedämme hyvin, että pelkän peruskoulun varassa olevilla on huomattavia vaikeuksia työllistymisessä — nykyiset työmarkkinat edellyttävät vähintään toisen asteen tutkintoa. Pelkän peruskoulun varassa olevien henkilöiden työllisyys on vajaa 43 prosenttia. Tässä

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

näkyvät hyvin työelämän murros. Perusasteen työpaikkojen osuus on laskenut 38 prosentista 12 prosenttiin vuodesta 1987, kun ylemmän korkeasteen koulutusta vaativien työpaikkojen osuus on kasvanut 5:stä 15 prosenttiin. Vain perusasteen suorittaneille naisille kertyy työvuosia keskimäärin 21, miehille 24, kun työura voi pisimmillään olla jopa 47 vuotta. Myöskin erot eri kouluasteiden välillä ovat huomattavan suuria. Keskiasteen tutkinto nostaa työuran odotearvon miehillä yli 32 vuoteen ja naisilla yli 33 vuoteen. Korkeakoulututkinnon suorittaneiden keskimääräiset työurat ovat noin 36 vuotta.

Suomalaisista nuorista peräti 15 prosenttia ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä. Vuonna 2018 julkaistun nuorisobarometrin ennakkotietojen mukaan jopa neljännes toisen asteen tutkinnon keskeyttäneistä kertoo, että rahanpuute on ollut vaikuttamassa siihen, että opinnot ovat jääneet kesken. Ilman tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevista nuorista lähes puolet on joutunut karsimaan opintojaan tai luopumaan niistä rahanpuutteen takia.

Jokainen nuori tarvitsee riittävät tiedot ja taidot muuttuvassa maailmassa pärjäämiseen. Kyse on ennen kaikkea mahdollisuudesta työelämässä menestymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Tällä hetkellä toisen asteen koulutuksesta syrjäytyminen ennustaa korkeasti koulutettuihin verrattuna heikompaa terveydentilaa, useampia työttömyysjaksoja sekä merkittävästi lyhyempää työuraa. Tämä kehitys saattaa edelleen voimistua työelämän osaamisvaatimusten kasvun myötä.

Arvoisa puhemies! Aidosti maksuton ja eheä koulutuspolku aina varhaiskasvatuksesta korkeasteelle mahdollistaa Suomen osaamispotentiaalin hyödyntämisen täysimääräisesti sekä lisää yhdenvertaisuutta perheiden välillä. Hallituksen päättämä oppimateriaalilisä on sinällään askel ihan oikeaan suuntaan, mutta se ei kyllä vielä riitä. Tavoitteena on oltava oppivelvollisuuden pidentäminen. Oppivelvollisuusiän pidentämisen hyödyistä on tieteellistä näyttöä. Esimerkiksi talouspolitiikan arviointineuvoston mukaan oppivelvollisuusiän nosto 18 vuoteen nostaisi merkittävästi toisen asteen tutkinnon suorittavien osuutta ikäluokasta, ja tämä tuottaisi merkittävää hyötyä kyseessä olevien henkilöiden työllisyydelle ja myös tuloille. Tämä näkyy pitkällä aikavälillä myös julkisen talouden tilan paranemisena.

Oppivelvollisuusiän nosto olisi suoraviivainen, hyvin kohdentuva sekä kustannustehokas tapa parantaa koulutuksen ulkopuolelle jäävien työmarkkina-asemaa. Kaikista eniten koulutuksen jatkamisesta hyötyisivät juuri heikoiden menestyneet oppilaat, joiden todennäköisyys jäädä koulutuksen ulkopuolelle on suurin. Koulutuksen ulkopuolelle jää joukko nuoria, joiden koulutustasoa voitaisiin uudistuksen avulla merkittävästi nostaa. Oppivelvollisuuden pidentäminen ei siis ole mikään mekaaninen toimenpide, eikä tarkoituksena olisi pitää kaikkia nuoria väkisin niin sanotusti tavallisella koulunpenkillä. Tarkoitus olisi pitää kaikista nuorista kiinni niin, että he ovat mukana tavoitteellisessa oppimisessa. Se voi tarkoittaa myös esimerkiksi tavoitteisiin perustuvaa työpajatoimintaa, valmentavaa koulutusta, työkokeilua tai niin sanottua kymppiluokkatoimintaa tai joillekin jopa kuntoutusta — pääasia, että ollaan tavoitteellisessa oppimisessa kiinni. Yksikin välivuosi pois tavoitteellisesta oppimisesta voi aiheuttaa nuorelle paljon haittaa hänen tulevan elämänuransa kannalta. — Kiitos.

18.20 Katri Kulmuni kesk: Arvoisa puhemies! Viime viikolla tuli kuluneeksi 50 vuotta siitä, kun tässä salissa hyväksyttiin laki peruskoulusta. Esittelevä ministeri oli Johannes Virolainen, ja se on tietenkin keskustalle erittäin merkittävä asia sivistysliikkeenä, ja on hienoa kantaa sitä perintöä. [Ville Niinistön välihuuto]

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Nyt käsittelyssä oleva asia on myöskin erittäin tärkeä. Ruotsissa toisen asteen opiskelu on ollut lukiolaisille ja ammattikoululaisille maksutonta jo varsin pitkään. Tietenkin on myös niin, että jos vaikkapa ajatellaan ammatillisen koulutuksen reformia, mikä tällä kaudella on pystytty tekemään, niin se itse olisi varmasti vaatinut tulla tehdyksi jo paljon aikaisemmin. Yhdistettynä varsin mittaviin säästöihin sen toimeenpano ei ole aivan yksinkertaista, mutta on tärkeää, että tuo lainsäädäntö on nyt pystytty uudistamaan. Olen vakuuttunut, että se tuo paljon uusia mahdollisuuksia ammatilliseen koulutukseen.

Tietenkään historia ei ole ollut oikeastaan viimeisten hallituskausien kohdalla mitenkään hirvittävän helppo. Jos me katsomme niitä tuloksia, mitä me nyt näemme pohjoisesta ja Itä-Suomesta, niin kyllähän leikkaukset ovat olleet massiivisia myös aikaisemmin, ja silloin ne kohdistuivat vielä etenkin Pohjois- ja Itä-Suomeen. Omalta alueeltani leikattiin tuolloin 15 prosenttia. Jos ajattelee yleissivistävää koulutusta laajemmin, niin kyllä on ollut merkittävää myöskin se, että esimerkiksi valtionosuuksiin ei tällä vaalikaudella ole kohdistunut säästötoimia. Se on antanut perustan peruskouluille ja lukiokoulutukselle kehittää omaa toimintaansa hyvien resurssien puitteissa.

Arvoisa puhemies! Keskusta haluaa, että oppivelvollisuuden sijaan puhuttaisiin oppioikeudesta. On hieno asia, että tässä maassa voi opiskella niin pitkään kuin suinkin vain intohimoa ja halua riittää, ja siihen jokaisella pitää myös olla oikeus. Oppioikeus olisi järkevää olla täysi-ikäisyyteen asti.

Lisäksi olisi myös tärkeää, että jos käy niin, ettei nuori saa suoritettua toisen asteen tutkintoa, niin silloin hänestä otettaisiin koppi, ja tuon kopin tietenkin kaikista järkevimällä tavalla voisi ottaa kotikunta. Nimittäin siitä huolimatta, että me saisimme oppioikeuden 18 ikävuoteen, ei se vielä takaa sitä, että kaikki välttämättä saavat toisen asteen tutkintoa suoritettua. Lisäksi olisi tärkeää myös muistaa se: paitsi että se koskee ammatillista koulutusta ja yleissivistävää koulutusta, myös vapaa sivistystyö on syytä tuoda tähän kenttään. On tärkeää, että toisen asteen opinnot voivat olla joustavia näiden eri kenttien osalta.

On tietenkin tosiasia myös se, että valitettavasti tämän hallituksen kaudella ei pystytty saamaan aikaan näin massiivista muutosta, joka vaatii mittavia taloudellisia resursseja ottaen huomioon sen, että valtio edelleenkin velkaantuu. Onneksi tuo velka-aste on jo kääntynyt pienenemään päin, ja olen vakuuttunut, että tulevat eduskunnat tulevat myös tämän uudistuksen tekemään.

Se, mitä on pystytty tekemään, liittyy esimerkiksi oppimateriaalilisään. Ei ole ihan vähäpätöinen asia, että 40 000 opiskelijaa toisella asteella tulee saamaan syksystä 2019 alkaen oppimateriaalilisän, 46 euroa kuukaudessa. Kyllä minä muistan myös itse, miltä tuntui lukiolaisena, kun eivät rahat suinkaan aina riittäneet koulukirjoihin ja täytyi miettiä, miten saa kulloisenkin kurssin kirjat hankittua. On tärkeää, että mietitään myös laajasti moninaisia keinoja, mitä täällä on tullut esille siitä, miten oppimateriaalit sähköistyessään voisivat olla paremmin myös yhteiskäytössä.

Toinen asia, mikä on merkittävä ja mistä jo aikaisemmin on tämän keskustajohtaisen hallituksen toimesta päätetty, liittyy opintotuen vaikutukseen toisella asteella ja vanhempien tuloihin. On erittäin tärkeää, että se kytkös saatiin purettua. Myös toisen asteen opiskelijoilla täytyy olla oikeus itsenäiseen opiskeluun riippumatta siitä, mikä on vanhempien tulotaso.

Vielä totean sen, että laskelmat tietenkin vaihtelevat hyvin paljon siitä, mitä tämän kansalaisaloitteen päämäärä tarkoittaisi. Kuntaliitto arvioi, että se olisi noin 183 miljoonaa euroa. Siitä suuruusluokasta varmasti puhutaan. Lienee totta, että tällä hallituskaudella ei

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

semmoisia rahoja löydy, mutta on ihan selvää, että keväällä 19 tämä lienee yksi kysymys, joka hallitusneuvotteluissa täytyy ratkaista. Jos ihmisillä täytyy olla oppioikeus 18-ikävuoteen, niin kyllähän silloin perustuslain nojalla sen täytyy olla myös ilmaista. — Kiitoksia. [Li Andersson: Onko kaikki puolueet paitsi kokoomus nyt mukana?]

18.25 Ville Niinistö vihr: Arvoisa puhemies! Ärade talman! Aloitan sanomalla, että kannatan lämpimästi kansalaisaloitetta. Vihreiden tavoite on vähintään seuraavissa hallitusneuvotteluissa saada maksuton toinen aste toteutumaan niin, että seuraava hallitus sen sitten toteuttaa.

Ehkä halusin puheenvuoroni aluksi korostaa sitä, että tässä on iso linjaero puolueiden välillä. Kaikki, jotka eivät kannata universaaleja oikeuksia, yrittävät hämärtää sitä eroa, ja erityisesti tässä kunnostautuu meidän oikean laidan laitapuolue eli kokoomus. Kokoomus puhuu aina täsmätoimista ja että pitää tunnistaa ne erityisen heikossa asemassa olevat nuoret, joita pitää erikseen auttaa. Samalla logiikalla vastustettiin aikanaan peruskoulua. Oltiin sitä mieltä, että kyllä kansakoulupohjalla tyttöjä voidaan auttaa oppikouluun ja niin edespäin.

Kuitenkin kaiken tutkimuksen valossa se, että tietyt perussivistykselliset oppimiseen liittyvät mahdollisuudet ovat tasa-arvoisia, kaikille kuuluvia ja maksuttomia, takaa parhaiten sen, että nuorilla on tässä maassa mahdollisuus tavoitella unelmiaan tasavertaisesti riippumatta perhetaustasta. Universaalit etuudet tulevat aina halvemmiksi, joustavammiksi, nuorten kannalta helpommiksi käyttää kuin se, että puhutaan täsmätoimista, joiden piiriin sitten kuitenkin kaikki nuoret eivät pääse ja joita kaikki eivät osaa tai pysty hyödyntämään. Sen takia aidosti maksuton toinen aste on todella tehokas keino myös siinä, että saamme kaikille nuorille toisen asteen loppututkinnon ja autamme heikommissa asemassa olevia perheitä myös arjen pärjäämisessä.

Sen jälkeen, kun tämä toisen asteen maksuttomuuden kansalaisaloite tuli julkisuuteen, minullekin tuli lukuisia yhteydenottoja perheenäideiltä, perheenisiltä, yksinhuoltajilta siitä, kuinka paljon lukiokirjat ja amiskirjat maksavat ja kuinka vanhemmilla on vaikeuksia niitä kustantaa. Kaikissa perheissä vanhemmat eivät näitä huoliaan lapsille kerro, mutta sitten taas monissa perheissä nuoret itse joutuvat myös kantamaan vastuuta toisen asteen opinnoista. Ei voi olla niin, että nuoren huolet taloudesta ja taloudellisesta toimeentulosta estävät sen, että hakeutuu sille alalle, mikä itselle sopeutuu parhaiten kiinnostuksen ja osaamisen pohjalta.

Tällä hetkellä vaille toisen asteen loppututkintoa jäävistä vain noin 40 prosenttia on töissä. Tämä luku on huomattavasti alhaisempi kuin millään muulla, korkeamman loppututkintoasteen suorittaneella ryhmällä, eli toisen asteen loppututkinto on oikeastaan suurin yksittäinen selittävä tekijä sille, että saa töitä, kun on työelämän käytettävissä. Ja kun kaikissa ammateissa työelämä muuttuu yhä haastavammaksi ja uusia valmiuksia pitää oppia työuran aikana, niin tämä vain korostaa sitä, että me emme voi kasvattaa uusia nuorten ikäluokkia, jotka jäävät vaille toisen asteen loppututkintoa. Vuositasolla kustannukset oppikirjamateriaaleista ja muista kustannuksista voivat nykyään olla jopa tuhat euroa, ja se on todella paljon pienituloiselle perheelle. Kaikkein järkevintä olisi siis se, että maksuton toinen aste toteutetaan. Se on hyvin kustannustehokas tapa auttaa nuoria.

Sen päälle sitten tulee keskustelu oppivelvollisuuden pidentämisestä, ja siinä olen iloinen, että keskusta on tullut ulos tämän uuden mallinsa kanssa, jota he kutsuvat oppioikeudeksi. Itse asiassa se muistuttaa sitä, mitä vihreät ovat aikaisemmin kannattaneet. Me vain

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

tulimme lopulta siihen tulokseen, että vaikka velvollisuus-sana kuulostaa ikävältä, niin lainsäädännöllisesti nuorenkin oikeuksien kannalta meillä on olemassa tehokas lainsäädännöllinen väline sille, että kunnilla on velvollisuus varmistaa jokaisen nuoren mahdollisuus saada koulutuspaikka ja pysyä koulutuksessa alaikäisenä, ja se on oppivelvollisuus. Miksi luoda toista järjestelmää vain sen takia, että nimi kuulostaa vähän ikävältä, kun siinä on vähän velvollisuksiakin mukana? Oppivelvollisuus rakenteena on tehty varmistamaan se, että nuorille pitää tarjota mahdollisuus koulutukseen. Se velvoittaa enemmänkin kuntia, ja niin se pitää ajatella. Mutta haluan ilolla ottaa vastaan sen, että myös keskusta on ottanut tämän askeleen, koska tämä oppioikeusmalli sisällöllisesti puhuu lähes samoista asioista, mitä oppivelvollisuus lainsäädännössä tarkoittaa, ja näin ollen meillä on edelleen tämä yksi ainoa täsmäpuolue eli kokoomus, joka ei kannata oppivelvollisuuden pidentämistä missään muodossa tai ainakaan näin laajasti kuin keskustakin on valmis asiasta keskustelemaan.

Me vihreät näemme niin, että täysi-ikäisyyteen saakka jokaiselle nuorelle pitää mahdollistaa se, että koulutuspaikka on jatkuvasti tarjolla, ja jos alaa pitää vaihtaa, niin uusi paikka on tarjolla, jotta varmistetaan se, että kaikki saavat myös toisen asteen loppututkinnon. Eli paitsi se, että siirtymävaiheessa toiselle asteelle varmistetaan se koulutuspaikka, niin tärkeää on myös se, että tutkinto suoritetaan loppuun. Siinä oppilashuolto ja toisen asteen resurssit, lähiopetus, kaikki nämä ovat erityisen tärkeitä.

Ja sitten lopuksi päästäänkin siihen aiheeseen, mikä on pakko tässä yhteydessä mainita, eli S Sipilän hallituksen häpeälliset koulutusleikkaukset. Jos leikkaa suunnilleen 200 miljoonaa euroa ammatillisesta koulutuksesta toiselta asteelta, niin ei voi tulla tänne hurskastelemaan, että ”me kannamme huolta nuorten opinpoluista”, ei todellakaan voi. Todella monella nuorella, joka juuri tarvitsisi sitä opettajan tukea, lähiopetus toisella asteella on vähentynyt niin vähäiseksi, että juuri ne nuoret, joita tunnolliset opettajat amiksissa käyvät varmistamassa, että varmasti tulevat kouluun silloin, kun jaksaminen on rajoilla tai perheessä on ongelmia, jäävät nyt yhä useammin pois koulusta, koska lähiopetusresurssit voivat jäädä niinkin alas kuin 10 tuntiin viikossa. Puhutaan jo niin pienistä määristä, että siinä kärsivät erityisesti ne nuoret, jotka eniten tukea tarvitsisivat, eli juuri se porukka, josta me nyt puhumme, ne nuoret, joille pitää taata se, että opiskelijahuolto ja taloudelliset edellytykset sekä yhteiskunnan tuki varmistavat toisella asteella sen, että tutkinto suoritetaan. [Timo Heinonen: Puhukaa vähän vihreidenkin koulutusleikkauksista!]

Lopuksi haluan sanoa, aivan kuten aloitin, että vihreät kannattavat maksuttoman toisen asteen koulutuksen aloitetta. Ja kuten alussa sanoin, vihreät lähtevät tavoittelemaan hallitusohjelmaneuvoitteluihin sitä, että se toteutetaan. Ja sen päälle eri puolueiden kanssa, jotka näkevät, että Suomessa pitää nostaa koulutuksen tasoa, olemme valmiita keskustelemaan siitä, miten toisen asteen opiskelijoiden mahdollisuuksia parannetaan niin, että kaikki nuoret saavat toisen asteen loppututkinnon.

Aivan lopuksi haluan tässä, kun eduskunnassa ollaan julkisella paikalla, sanoa julki huoleni siitä, että myös korkeakouluissa meillä on eriarvoistumisen riski vain kasvamassa, koska opetusministeriössä kokoomuksen opetusministerin johdolla harkitaan erilaisia muutoksia. Puhutaan kauniisti siitä, että mietitään [Puhemies koputtaa] uusia rahoituskanavia yliopisto-opiskelijoille, mutta se tarkoittaa käytännössä maksullisuuden tuomista korkeakoulujärjestelmään. Esimerkiksi avoimen yliopiston kautta halutaan loppututkintoja ja maksullisuutta, mikä tarkoittaa sitä, että eriarvoisuus korkeakouluopinnoissakin lisääntyisi. [Puhemies koputtaa] Me haluamme pitää nuorten tasa-arvosta kiinni.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Minä kiitän puhemiestä siitä, että annoitte minun puhua loppuun.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: 7 minuuttia 30 alkaa olla täynnä. — Edustaja Elomaa.

18.33 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Kansalaisaloitteen tekijöille kiitos — maksuton toinen aste, tärkeä aihe. Kansalaisaloitteessa viitataan perustuslakiin, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Tämä perustuslain asettama tavoite on hieno mutta samanaikaisesti haastava toteuttaa aukottomasti. Perheen sosioekonominen asema vaikuttaa tutkitusti jälkikasvun kouluttautumiseen. Me perussuomalaiset kannatamme vahvasti opiskelun mahdollistamista kaikille aina korkeakouluasteelle saakka.

Tärkeä seikka, jonka haluan nostaa tässä yhteydessä esille, on koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen alueellisesti. On selvää, että opinahjoja on enemmän siellä, missä on ihmisiäkin, eli kasvukeskuksissa. Mutta syrjäseuduilla ollaan ajamassa nyt niitä vähiäkin toisen asteen opinahjoja alas. Luulisi keskustan pitävän paremmin maaseudun lukioden ja ammatillisten oppilaitosten puolia citykokoomusta vastaan. Oppilaitosverkoston kattavuus on tärkeässä roolissa jo perustuslain toteutumisen kannalta. Suomalaisten nuorten opiskelumahdollisuudet eivät saa riippua perheen varallisuudesta.

Jos oppilaitosten verkosto harvenee, niin yhä useammalle toisen asteen opiskelijalle kotona asuminen muuttuu mahdottomaksi. Tämän ottivat ansiokkaasti esille puheenvuoroissaan myös edustajat Savio, Eerola ja Harry Wallin. On päivänselvää, että elämisen kustannukset pomppaavat nuoren muuttaessa omilleen. Tähän taas kaikilla ei ole tuista huolimatta varaa ilman kotoa tulevaa taloudellista avustusta. Mielestäni kattavan kouluverkon ylläpitäminen on hyvä keino vaikuttaa myös toisen asteen opintojen hintalappuun.

Arvoisa puhemies! Maksuton toisen asteen koulutus olisi hieno asia. Lukion suorittaminen voi maksaa aloitteen mukaan jopa 2 600 euroa, ja ammatillinen koulutus saattaa kustantaa jopa tuhansia euroja. Rahanpuute on vaikuttanut neljänneksellä toisen asteen opinnot keskeyttäneistä keskeyttämispäätökseen. Toivon todella, että toisen asteen oppilaitoksissa tälläkin hetkellä mietitään, miten opiskelijoiden eri lähteistä koostuvia opiskeluun liittyviä maksuja saataisiin pienennettyä. Toisen asteen opintojen maksullisuus on selvä pohdinnan paikka ministeriölle. Koulutus on ollut jo kauan Suomen vahvuus ja ylpeydenkin aihe, johon jokaisella on oltava mahdollisuus tulevaisuudessa.

Tässä aivan lopuksi vielä menen takaisin siihen oppilaitosverkoston kattavuuteen ja siihen, kuinka tärkeää se on. Itse kävin aikoinani Mynämäen lukiota. Koulumatka oli todella todella pitkä ja haastava. Ei ollut julkisia kulkuvälineitä, joten yhden vuoden periaatteessa jouduin asumaan Mynämäen keskustan tuntumassa pienessä yksiossassa. Se oli tavallaan haasteellista 16-vuotiaalle, ja ymmärrän sen, että jollekin voi olla liiankin haasteellista. Omalta kohdaltani muistan, että silloinkin penniä venytettiin. Maanantaina kun keitin kahvit poroilla, se sama poro oli vielä perjantaina siinä kahvipannussa, vähän lisättiin vain poroja ja vähän vettä, ja kahvi oli sinisen liilahtavaa eikä enää kahvin väristäkään.

Mutta toivon, että tähän varsinkin puututtaisiin, tämä on todella tärkeä asia. Kiitän vielä tosiaan, aivan loistava aihe kansalaisaloitteelle, ja toivon sille menestystä. — Kiitos.

18.38 **Matti Semi vas:** Arvoisa puhemies! Ensinnäkin kiitän näitä aloitteen tekijöitä. He ovat nostaneet erittäin tärkeän asian tässä esille. Itse asiassa kun miettii, niin viime aikoina on paljon keskusteltu tästä toisen asteen koulutuksen tilanteesta ja siitä, kuinka sitä koulutusta tulee kehittää. Ei ole kyse siitä, etteivätkö nuoret haluaisi opiskella itselleen ammatia, vaan siitä, että heillä yksinkertaisesti on opiskelumahdollisuuksiin rajalliset mahdollisuudet, ihan johtuen niistä taloudellisista lähtökohdista, mitä heillä on.

Minä olen iloinen siitä, että kun nuorisobarometrin tuloksia tarkkailee, niin nuoret suhtautuvat erittäin myönteisesti koulutukseen. He arvostavat yleissivistystä ja uskovat, että koulutus parantaa työnsaantimahdollisuutta, ja se osoittaa hienoa asennetta omaan tavoitteeseen siitä, että hankkii ammatin.

Me vasemmistoliitossa olemme vaatineet tätä toisen asteen koulutusta nuorten perusoi-
keudeksi ja jatkoksi ilmaiselle perusopetukselle, sillä eriarvoisuus muodostaa esteitä kou-
lupolulle ja työpaikan saamiselle. Taloudelliset esteet tosiasiaassa kaventavat nuorten mah-
dollisuuksia päättää opiskelualasta ja -paikasta. Nuorisobarometrin mukaan jopa 17 pro-
senttia kaikista nuorista kertoo karsineensa opiskeluvaihtoehtoja rahan puutteen vuoksi. Taloudelliset syyt ovat vaikeuttaneet erityisesti ilman tutkintoja tai opiskelupaikkaa ole-
vien nuorten kouluttautumista, ja heistä lähes puolet on joutunut karsimaan opintojaan tai luopumaan niistä rahan puutteen takia. Täytyy sanoa, että kyllähän tällä nykyisellä halli-
tuksella on omat syynsä, kun on näitä opintoleikkauksia tehty, kouluja, ammattilinoja on vähennetty ja opiskelupaikat karkaavat etemmäs, ja näin matkakulujakin tulee lisää.

Arvoisa puhemies! Tällä hetkellä me elämme Suomessa semmoista suurta murroksen vaihetta, missä ikääntyviä työntekijöitä koko ajan eläköityy. Nuorta, uutta työvoimaa tar-
vitaan työelämään niin yritysmaailmassa kuin julkisella sektorilla. Se on tosiasia, mihinkä törmätään, kun katsoo meidän ikärakennetta.

On arvioitu, että tämä toisen asteen koulutuksen maksuttomuus maksaa yhteiskunnalle 100 miljoonaa euroa. Toisaalta kun miettii nuorten syrjäytymisen kuluja, niiden on arvioi-
tu olevan jopa 1,4 miljardia euroa. Kun näitä lukuja ja niitä tavoitteita miettii, niin aina jään miettimään sitä, että jos nuoret saisivat ammatin itselleen, perustaisivat yrityksiä tai meni-
sivät töihin, niin mikä olisi se lisäpanostus, että miten paljon rahaa he pystyisivät hankki-
maan yhteiskunnalle — jos heillä olisi mahdollisuus saada ammatti itselleen.

Meillä on tänä päivänä jo 69 000 syrjäytynyttä nuorta, ilman toisen asteen koulutusta. Onko meillä siis todella Suomessa tällä yhteiskuntarakenteella varaa heittää näin paljon osaavaa pääomaa hukkaan? Olemme pieni kansa, ja jokaisesta yksilöstä meidän mieles-
tämme on pidettävä huoli. Jokaiselle on tarjottava mahdollisuus jatkaa hyvinvoinnin perus-
tan rakentamista koulutuksen ja ammatin avulla.

Kannatan tätä aloitetta, ja sitä tukee myös vasemmistoliiton eduskuntaryhmä.

18.42 **Katja Taimela sd:** Arvoisa herra puhemies! Maksuton toisen asteen koulutus kai-
kille -kansalaisaloite on erittäin kannatettava, ja jo tässä kohtaa lämmin kiitos kaikille kan-
salaisaloitteen allekirjoittajille, puuhastelijoille ja sen taustalla työtä tekeville. Suomi on
kansakunta, jonka menestys perustuu korkeaan sivistystasoon ja tasa-arvoiseen koulutus-
politiikkaan. Näillä on rakennettu taloudellista menestystä ja hyvinvointia menneet vuosi-
kymmenet. Tämän vaalikauden koulutusleikkaukset vaarantavat tämän kehityksen. Ne
hankaloittavat tulevaisuuden rakentamista, ja korkeatasoisen osaamisen merkitys kuiten-
kin korostuu päivä päivältä enemmän. Se meidän pitäisi tässä salissa muistaa.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Mitä nyt tarvitaan? Nyt tarvitaan Suomen koulutuspolitiikan palauttamista entiselle peruslinjalle, jossa korkea koulutustaso ei edellytä taloudellisesti etuoikeutettuja lähtökohtia. Esteitä kouluttautumiselta on purettava systemaattisesti. Toisella asteella näitä esteitä kiistatta on, ja esitykset toisen asteen maksuttomuudesta vastaavat näihin haasteisiin osaltaan.

Yhteiskuntamme vahvuus on perinteisesti ollut se, että ikäluokasta merkittävä osa saa suhteellisen korkeatasoisen koulutuksen. Nykyisillä työmarkkinoilla vahva koulutuspohja mahdollistaa pärjäämisen. Kolikon toinen puoli on, että ilman riittävää koulutuspohjaa työmarkkinoilta on helppo syrjäytyä pitkäksi aikaa. Samalla, kun palaisimme tasa-arvoiseen koulutuspolitiikkaan, täytyy meidän olla mukana myös kehityksen kärjessä. Koulutusta on jatkuvasti kehitettävä yhteiskunnan ja myös yritysmaailman tarpeisiin vastavasti.

Arvoisa herra puhemies! Riittävät tiedot, taidot ja osaaminen tekevät ihmisistä vapaita toteuttamaan itseään täysivaltaisina yhteiskunnan jäseninä. Jotta oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa, tulee meidän yhteiskuntana myös pystyä vaatimaan nuorilta panostamista omaan osaamiseensa ja tarjoamaan tukea tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Tässä on mielestäni sosiaalidemokraattisen koulutuspolitiikan punainen lanka. Oppivelvollisuusiän nosto lisäisi verotuloja ja alentaisi sosiaaliturvamenoja tulevaisuudessa, ja pitkällä aikavälillä nämä hyödyt todennäköisesti kattaisivat uudistuksen kustannukset, vaikka uudistukseen sisältyisi myös lisäpanostuksia opinto-ohjaukseen tai muun muassa erityisopetukseen. Tätä kautta myös vahvistettaisiin sitä pohjaa, jota kansainvälisessä taloudellisessa kilpailussa pärjäämiseksi me yhteiskunnassa tarvitsemme.

Haluan muistuttaa meitä kaikkia, että panostus koulutukseen ei ole lisämeno tai kallis hankintapäätös vaan panostus koulutukseen on erittäin kannattava investointi tulevaisuuteen. Tätä kansalaisaloitetta on ilo kannattaa. Mielestäni nyt tässä vaiheessa vain on eduskunnan vuoro, ja sitä kautta katseet kääntyvät pitkälti tulevaan hallitusohjelmaan seuraavien vaalien jälkeen.

18.46 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Aivan niin kuin täällä kollegat ovat edellä todenneet, tämä kansalaisaloite on äärimmäisen tärkeä, ja sen päämäärä on saanut kyllä suuren tuen tässä talossa. On toki totta, että sitten kun mietimme, miten pystymme tämän toteuttamaan, niin aivan niin kuin edeltävä puhuja totesi, katseet varmasti kääntyvät enemmän sinne seuraavaan hallitukseen ja tuleville hallituskausille. Mutta se periaate, että meidän suomalaisessa yhteiskunnassa pitää pystyä takaamaan mahdollisuuksien tasa-arvo kaikille, on äärimmäisen tärkeä, ja kenenkään opiskelu ei saa jäädä kiinni esimerkiksi siitä, mikä vanhempien taloudellinen tilanne on.

Kuitenkin tässä keskustelussa on tullut esille jo se, mitä kehysriihessä hallitus on nyt esittänyt, eli että syksystä 2019 lähtien arviolta noin 40 000 lukion ja ammattikoulun vähävaraista opiskelijaa saisi tämän 46 euron oppimateriaalilisän, jolla sitten pystyisi erityisesti oppimateriaaleja tai vaikkapa sen tietokoneen hankkimaan. Tälle uudistukselle on laskettu kustannuksia noin 14 miljoonaa, kun sitten tämä kansalaisaloitteen ajama niin sanottu laaja maksuttomuus vaatisi yli 100 miljoonaa euroa. Niin kuin tuossa debattipuheen-vuorossani totesin, pidän tätä hyvänä askeleena ja varmasti tällä tavalla juuri oikeaan suuntaan menevänä tienä, koska jos kerralla sitten julistaisimme, että no niin, nyt sitten vaikkapa ensi syksystä lähtien maksuttomuus astuu voimaan, niin näen siinä vaaran, että näitten oppimateriaalien kustantajat kyllä haistaisivat sitten erilaisia rahastusmahdollisuuksia, ja

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

siinä mielessä se, että se tällä hetkellä on nimenomaan sidottu näitten vähävaraisimpien opiskelijoitten tukemiseen, on oikea tie.

Myöskin sitten kun katsotaan, että kaikkiaan 16—19-vuotiaita opiskelijoita on lukioissa ja ammattikouluissa yhteensä 190 000 ja tällä hallituksen esityksellä sitten noin 40 000 opiskelijaa olisi saamassa tämän tuen, niin se on kuitenkin ihan kohtuullisen hyvä määrä. Uskon, että se, juuri niin kuin tuossa totesin, osuu oikeaan elikkä niihin opiskelijoihin, joilla on taloudellisesti tiukinta, koska se on sidottu tähän niin sanottuun vähävaraiskorotukseen, elikkä siihen oikeutetuille opiskelijoille tämä annetaan.

No sitten tietysti vielä minkä voi sanoa olevan semmoinen positiivinen asia tuolta kehysriihestä, on se, että tätä lukiokoulutuksen opintotukiaikaa pidennetään 9 kuukaudesta 10:een, ja se parantaa noin 15 000 lukiolaisen taloudellisia edellytyksiä siihen opiskeluun. Se on myös tosi keskeinen ja tärkeä asia.

Täällä on myös pohdittu, mitä muita tapoja kuin tämä suora tuki näihin materiaaleihin olisi tehdä tätä maksuttomuutta ja raivata sille tietä. On tullut esille kuntien mahdollisuudet esimerkiksi kirjastojen kautta hankkia oppimateriaalia ja kierrättää sitä, tai onko sitten esimerkiksi sähköisen oppimateriaalin jonkunlainen avoin koodi tai joku vastaava, joka voisi olla käytössä. Nämä toki ovat varmasti myös sellaisia, mitä kannattaa pohtia.

Ehkä kannattaa pohtia myös sitä ajatusta, että miksi me olemme alun perinkin lähteneet sille tielle, että pidämme itsestäänselvyytenä, että lukiokoulutus saa maksaa satoja ellei jo lähestulkoon tuhansia euroja, kun sitten taas yliopistokoulutuksessa on aivan normaalia, että yliopistojen kirjastot hankkivat lähestulkoon riittävän määrän esimerkiksi erilaisten kurssien kurssimateriaaleja ja myöskin niitä kirjoja, joita tulee tenttiä, ja yliopistoissa jotenkin ollaan hyvinkin totuttu siihen, että ei juurikaan tarvitse välttämättä käyttää rahaa näitten tenttimateriaalien tai oppimateriaalien hankkimiseen, ja jollakin tavalla tässä on ehkä päässyt myös sitten jonkuntyyppinen tällainen vähän niin kuin kulttuuri pesiytymään näihin eri koulutusasteisiin.

Kiinnittäisin tässä myöskin huomiota ammatillisen koulutuksen materiaalihankintoihin. Tämä on myös sellainen, että ei pidä unohtaa, että ammatillisen koulutuksen puolella on usein erilaisten työvälineitten hankkimisia, erilaisten suojavälineitten hankkimisia, joissa myöskin on kiinni satoja euroja.

Tietysti vielä voidaan pohtia sitä, että kun nuori aloittaa opinnot, niin yleensä nämä kaikki materiaalien hankinnat tahtovat tulla siinä heti alkuvaiheessa. Että toki sitten, jos tätä oppimateriaalilisää jollakin tavalla vielä voidaan justeerata, niin voidaan pohtia, olisiko siinä esimerkiksi mahdollisuus saada heti alussa huomattavasti isompi summa tai kumuloida sitä jotenkin niin, että käytössä olisi siinä lukukauden alussa suurempi summa, koska todellakin ne tarpeet tulevat yleensä siinä heti kun opinnot alkavat.

Arvoisa puhemies! Niin kuin tässä totesin, tämä on siis äärimmäisen kannatettava kansalaisaloite, ja uskon, että pikkuhiljaa siihen suuntaan päästään, mutta on hyvä — ja tästä voi ihan oppositiosta käsin antaa tunnustusta hallitukselle — että tässä asiassa on lähdetty nyt liikenteeseen. [Timo Heinonen: Hyvä puheenvuoro oppositiosta!]

18.51 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puhemies! Työelämä on muuttunut, eikä pelkällä peruskoululla enää pärjää kuten joskus ennen. Asiantuntijat arvioivat joskus kymmenen vuotta sitten, että tulevaisuudessa vain prosentti työpaikoista on sellaisia, että niissä pärjää ilman mitään peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Pelkän peruskoulun varaan jäävien nuorten työurat jäävät lyhyemmiksi ja katkonaisemmiksi kuin niiden nuorten, jotka suorit-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

tavat toisen asteen. Suomalaisista nuorista jopa 15 prosenttia ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä.

Nuorten pitäisi voida suorittaa nykyisin välttämätön toinen aste ilman stressiä oppimateriaalikustannuksista. Toimeentulo-ongelmat heijastuvat vähävaraisissa perheissä koko perheen hyvinvointiin ja jaksamiseen. On täysin kohtuutonta, että alle täysi-ikäiset — eliikä lapset — joutuvat stressaamaan rahasta. Valitettavasti se on kuitenkin todellisuutta.

Juttelin kerran erään 16-vuotiaan pojan, oman lapseni kaverin, kanssa, joka kertoi, ettei aio pyrkiä lukioon, koska hänen yksinhuoltajaäidillään ei olisi varaa kustantaa hänen koulukirjojaan. Selvittelin vähän tilannetta ja kerroin sitten tälle pojalle, että on olemassa Pelastakaa Lapset -järjestön tuki vähävaraisille perheille ja se on tarkoitettu nimenomaan tämmöisiin koulunkäyntikuluihin, mutta en saanut tätä poikaa vakuutettua siitä, että hän pärjäisi lukio-opinnoissa taloudellisesti. Kyllä täytyy sanoa, että tuo keskustelu on jäänyt mieleeni tämmöisenä hyvin sydäntä särkevänä tilanteena. On pakko sanoa, että itselläni oli voimakkaasti se tunne, jonka muistan edelleen hyvin, että me kaikki yhteiskuntana, minä mukaan lukien, olemme pettäneet lapsillemme antamamme lupauksen. Jokaisella lapsella, jokaisella nuorella pitäisi olla luottamus siihen, että yhteiskunta kantaa ja kannattelee. Oikeus luottaa siihen, että voimme opiskella, että pärjää, kuuluu myös pienituloisen, köyhän perheen lapselle.

Hyvinvointivaltiossa ei voi olla niin, että nuori joutuu keskeyttämään opintonsa perheen toimeentulo-ongelmien takia tai ei uskalla niihin edes hakeutua. Hyvinvointivaltiossa oikeus ja mahdollisuus opiskella eivät myöskään saa olla järjestöjen hyväntekeväisyyden varassa. Yhtäläinen mahdollisuus opiskella ja kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä on kirjattu perustuslain 16 §:ään, mutta nyt tuo lupaus ei toteudu. On erittäin häpeällistä mielestäni sekin, että huostaan otetut, sijoitetut lapset ovat räikeän aliedustettuina toisen asteen opinnoissa. Minun mielestäni me olisimme velkaa näille nuorille sen, että tukisimme heidän mahdollisuuksiaan selvitä perusopetuksesta toiselle asteelle.

Vuoden 2017 nuorisobarometrin mukaan jopa 17 prosenttia nuorista kertoi joutuneensa karsimaan opiskeluvaihtoehtojaan rahanpuutteen vuoksi. Joka neljäs toisen asteen opinnot keskeyttänyt kertoi, että keskeyttämiseen on vaikuttanut perheen heikko rahatilanne. Meidän päättäjien tulee purkaa tällaisia rakenteellisia esteitä vähävaraisten perheiden elämästä. Toisen asteen aito maksuttomuus olisi tärkeä askel. Kyse on jokaisen lapsen oikeudesta saada koulutusta. Ja haluan muistuttaa, että myös istuva hallitus on hallitusohjelmassaan sitoutunut päätösten lapsi- ja perhevaikutusten arviointiin, esimerkiksi tulonjakovaikutusten arviointiin.

On huolestuttavaa, että Suomessa kouluttamattomuus ja köyhyys ovat alkaneet jälleen periytyä. Esimerkiksi meillä Helsingissä ilmiö liittyy myös alueelliseen eriytymiseen eli on alueita, joilta jatketaan huomattavasti vähemmän esimerkiksi lukiokoulutukseen kuin toisilta, hyvinvoivilta, alueilta.

Maksuttomia oppimateriaaleja ei välttämättä tarvitse lähteä toteuttamaan nykyisen järjestelmän pohjalta, mikä edellyttää suuren kirjamäärän ostamista. Oppimateriaalien maksuttomuutta voidaan lähteä rakentamaan myös esimerkiksi digikirjojen, erilaisten digitaalisten alustojen ja kirjastojen kautta, kuten vaikkapa korkeakouluissa pääosin tehdään.

Hallituksen kehysriihessä esittämä opintorahan oppimateriaalilisä ei valitettavasti vielä kata kaikkia opintojen kannalta välttämättömiä hankintoja, joita on lukiokirjojen lisäksi ammatillisissa oppilaitoksissa tarvittavat opiskeluvälineet. Kuukausikohtainen tuki ei myöskään sovi hyvin tilanteeseen, jossa hankinnat painottuvat lukukausien ja jaksojen al-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

kuun. On myös väärin pakottaa toista astetta käyvä nuori hakemaan opintoihinsa toimeentulotukea. Nuoria ei pidä jakaa kahteen kastiin vanhempien varallisuuden mukaan. Toisen asteen pitäisi olla maksuton aidosti ja käytännössä.

Oppimateriaalilisä ja toimeentulotuki eivät ratkaise kaikkia köyhyyteen liittyviä ongelmia. Opiskelu aiheuttaa monenlaisia kuluja, joita oppimateriaalilisä tai toimeentulotuki eivät kattaisi. Esimerkiksi Kelan koulumatkatuki kattaa vain vähintään 10 kilometrin ja yli 54 euroa kuukaudessa maksavat koulumatkat, ja esimerkiksi Helsingin seudulla kuukausikortti maksaa 53 euroa, mikä tarkoittaa kolmessa vuodessa yhteensä yli 1 400 euron kustannuksia pelkästään matkoihin.

Ongelmana on myös se, että toimeentulotukiviranomaiset ovat alkaneet vaatia lukiolaisilta opintolainan hakemista. On väärin, että köyhän perheen nuoren pitäisi rahoittaa lukio-opintonsa opintolainalla. Eli vähävaraisen perheen lapsen pitäisi siis hakea [Puhemies koputtaa] lukion jälkeisiin opintoihin valmiiksi velkaantuneena — tämä on todella väärin.

Aidosti maksuttoman toisen asteen kansalaisaloitteessa yhdistyy monta tärkeää teemaa: [Puhemies koputtaa] köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen, koulutukseen panostaminen ja lasten oikeuksien parantaminen. Kannatan lämpimästi kansalaisaloitetta. Se on tosiaan vihreillekin tärkeä tavoite, kuten Ville Niinistö tuossa puheenvuorossaan aikaisemmin sanoi. [Puhemies koputtaa]

Haluan lopuksi kiittää lämpimästi Pelastakaa Lapset -järjestöä ja muita aktiivisia tahoja siitä, että tämä maksuton toinen aste -kansalaisaloite on nyt saatu meille eduskunnan käsittelyyn. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoiset edustajat, meillä on peräti 7 minuuttia tämä puhe aika, ja se, kun 7.40 on mittarissa, on nyt kyllä vähän liikaa. Toivon jatkossa tiivistystä, niin pysytään pelisäännöissä.

18.59 Katja Hänninen vas: Arvoisa puhemies! Tämä on tosi tärkeä kansalaisaloite, ja olemme tässä jo vähän aikaa keskustelleet sen sisällöstä ja — jo aikaisemminkin, totta kai — koulutuksen merkityksestä ja oppimateriaalien hinnan ja kustannusten vaikutuksista. Tässä tulee tarina Pelastakaa Lapset ry:n keräämistä tositarinoista Suomesta: ”Olen suhteellisen vähävaraisesta perheestä ja opiskelen ulkopaikkakunnalla, sillä oma kuntani ei tarjoa tarvitsemaani koulutusta. Yksin asuminen ja siihen liittyvät suuret kustannukset aiheuttivat suuria rahallisia vaikeuksia perheessäni ollessani alaikäinen. Yllättävät kulut, kuten parin päivän varoitusajalla ilmoitettu maksullinen liikuntatunti, saattoivat tarkoittaa, ettei perheeni syönyt pariin päivään kuin puuroa.” Tässä yksi tarina niistä lukuisista tositarinoista Suomesta, mitä se arki sitten tarkoittaa niissä vähävaraisissa perheissä, joissa nämä oppimateriaalikustannukset ja asumisen kustannukset ovat ylittämättömän korkeita.

Tänään täällä eduskunnassa on keskusteltu kansalaisaloitteesta, jonka tavoitteena on saada toinen aste maksuttomaksi kaikille opiskelijoille. Aloitteen tukijoista löytyy laaja joukko lapsi- ja opiskelijajärjestöjä, ja sen allekirjoitti lopulta yli 53 000 suomalaista. Olen todella iloinen siitä, että tarvittava määrä nimiä saatiin kasaan ja eduskunta pääsee nyt käsittelemään tätä tärkeää aloitetta.

Mutta miksi maksuton toinen aste on niin tärkeä tavoite? Huolestuneita ääniä perheiden taloudellisen tilanteen vaikutuksista nuorten valintoihin tulee nyt monelta eri suunnalta. Viimeisimmän nuorisobarometrin tulosten valossa tiedämme, että raha todella erottelee nuorten opiskelumahdollisuuksia. Erityisesti tämä näkyy kokonaan perusasteen ulkopuo-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

lelle jääneiden nuorten tilanteessa. Yksi nuorisobarometrin kysymyksistä oli ”Oletko joutunut karsimaan opiskeluvaihtoehtojasi rahan puutteen vuoksi?”. Kokonaan perusasteen jälkeistä tutkintoa vailla olevista tähän vastasi ”kyllä” peräti 42 prosenttia. Nuorisobarometrin tulokset järkyttävät maassa, jossa olemme tottuneet ajattelemaan, että kaikki voivat opiskella itselleen vaikka korkeakoulututkinnon ilman, että se kaatuu rahaan: näin suurella osalla seinä tuleeikin vastaan taloudellisen tilanteen takia jo heti peruskoulun jälkeen. Tämä vaikuttaa myös kouluttamattomuuden periytymiseen.

Haastattelujen perusteella voidaan sanoa, että rahan puute on erityisesti ammatillisen koulutuksen valinneiden ongelma. Ammattikouluissa opiskelevien kustannukset vaihtelevat suuresti eri ammatillisten tutkintojen, opintolinjojen ja alojen välillä, ja kokonaiskustannuksia on vaikea arvioida. Opiskelijat maksavat alakohtaiset työvälineet, tarvikkeet ja työasut. Ammattikouluissa opiskelevat joutuvat lukio-opiskelijoita useammin muuttamaan lapsuudenkodistaan toisen asteen opintojen vuoksi. Köyhyysriski lisääntyy nuorella iällä kotoa muuttaneilla. Myös koulumatkojen kustannukset voivat olla merkittäviä.

Arvoisa puhemies! Toisen asteen hintalappu on akuutti ongelma kuitenkin myös lukion puolella. Lukiokoulutuksen suorittamiseksi oppimateriaalin ja tietotekniikan lisäksi maksetaan myös ylioppilaskokeisiin osallistumisesta ja jokaisesta kirjoitettavasta aineesta tutkintomaksu. Pelastakaa Lapset on arvioinut lukiokoulutuksen kokonaiskustannuksiksi noin 2 500 euroa. Tämä on valtava summa pienituloisille perheille ja myös perheille, joissa on monta lasta toisen asteen opiskelijoina samaan aikaan.

Vasemmistoliitto kannattaa lämpimästi tätä kansalaisaloitetta.

19.04 Jari Myllykoski vas: Arvoisa herra puhemies! On käytetty arvokkaita ja hyviä, rakentavia puheenvuoroja. Kaikki kannattavat tätä kansalaislakialoitetta, ja kuka nyt kehtaisikaan olla kannattamatta, kun on kysymys kuitenkin perustavaa laatua olevasta ihmisen sivistymisestä ja sen mahdollisen ammatin hankinnasta, joka on yhteiskunnassa erittäin tärkeitä? Meidän yli 60 000 syrjäytynyttä nuorta ei ole se esimerkki, jota meidän pitää tavallaan väistellä, vaan se tosiasia on tosiasia. Meidän koulutusjärjestelmämme tulee tukea juuri näitä henkilöitä. Sen takia ehkä laajempi ja pidempikestoinen myös toisen asteen ammatillisen koulutuksen oppivelvollisuus olisi hyvästä. Noin omakohtaisesti oppimishäiriöisenä, lukihäiriöisenä henkilönä voin sanoa, että tuki on parasta, mitä ihminen voi saada valmistuessaan työelämään. Minkälaisia portaita meillä on? Oppisopimusjärjestelmän kannattajana haluan pitää sen myös tässä, ainakin noin suullisessa ilmaisussa, mukana, että näin pitää olla.

Se, että me keskustelemme nyt tässä tästä kansalaislakialoitteesta, jää niin sanotusti Herran huomaan, eli tämä lakialoite raukeaa, ja se on seuraavan hallituksen hyvän tahdon ele, ottaako se hallitusohjelmaansa sen. Haluaisin tässäkin kohtaa muistuttaa siitä, että meidän pitäisi perustuslaillisesti muuttaa tätä järjestelmää niin, että vaikka eduskunta vaihtuu, niin kansalaisten mielipide ei vaihdu. [Timo Heinonen: Kyllä!] He ovat olleet sitoutuneita nyt tähän, kun ovat nimensä kirjoittaneet. Ei se vaalien jälkeen muutu miksiäkään. Minä toivon, että vielä tällä kaudella pohdittaisiin, vaikka tiedämme, että perustuslakivaliokunta on varmasti täyteen ahdettu, mutta ehkä sitten seuraava eduskunta voisi ruveta pohtimaan sitä, että kansalaislakialoite ei vanhene. Haluan vielä toistaa: kansan mielipide ei vaihdu yksittäisessä asiassa, vaikka poliitikot eduskunnassa vaihtuvat.

On hirtittävän hyvä, että Pelastakaa Lapset on lähtenyt tähän kansalaislakialoitteeseen keräämään nimiä, ja haluan omalta osaltani lausua kiitokset siitä, että tästä asiasta kuitenkin

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

kin keskustellaan täällä. Tämä on erittäin tärkeä asia, ja sitä pitää viedä eteenpäin. Jos ei se nyt valmistu, niin toivottavasti seuraava hallitus omassa ohjelmassaan ottaa tämän erityiseen keskiöön.

19.07 Tuomo Puumala kesk: Arvoisa puhemies! Hyvä ja rakentava keskustelu on käyty. Aika hyvin minusta joku kuvasi tätä kehitystä sillä tavalla, että ollaan pikkuhiljaa lipsuttu tilanteeseen, jossa tästä toisesta asteesta on tullut maksullisempaa ja maksullisempaa. Ei se varmaankaan ole ollut alun perin kenenkään ajatus, ja tätä taustaa vasten on hyvä, että nyt otetaan korjaussarjaa toiseen suuntaan, ja siinähan hallitus on jo lähtenyt liikkeelle. Olen samaa mieltä, että ei se ole vielä kaiken kattavaa eikä kaikkia tilanteita auttavaa, joten lisäaskeleita tarvitaan, ja sen takia tavoite siitä, että toinen aste olisi aidosti maksutonta, on tärkeä ja oikea.

Mutta sen lisäksi uskon, että tarvitsemme myöskin puuttumista oppioikeuteen ja oppivelvollisuuteen. Tämä nykyinen tilanne on kestävä, jossa useampia tuhansia nuoria jää vuosittain vaille toisen asteen koulutusta erilaisista, mitä moninaisimmista syistä. En kuitenkaan usko, että siihen on yhtä kaavamaisista ratkaisua, ja siksi olemme tänään esittäneet omaa mallia, joka on vähän keskustalainen malli, suurin piirtein keskellä oleva malli. Siinä lähdettäisiin siitä, että oppioikeuteen laitettaisiin se perälauta 18 ikävuoteen, kun se nyt on 17 ikävuotta, eli tuotaisiin siihen vuosi lisää, lisättäisiin pelkän peruskoulun oppimäärän lisäksi velvoitteeksi se, että pitää opiskelijalla olla jatko-opintovalmius, ja jos hän alle 18-vuotiaana koulunsa keskeyttää, niin silloin tulkitaan, että tuota jatko-opintovalmiutta ei ole ja hän palaa sitten mitä erilaisimpiin muotoihin. Se voi olla vapaata sivistystyötä, se voi olla kymppiluokkaa, se voi olla pajakoulutyypistä oppimista ja niin edelleen. Kurkistussikkunoita tuonne peruskoulun ohjelmiin vielä nykyistä voimakkaammin, jolloin mahdollistuisi toisen asteen läheisempi yhteistyö jo peruskouluvaiheessa, ja sitten ikään kuin tsekkaus piste seiskaluokalla, jossa näitä jatko-opintovalmiuksia alettaisiin jo tarkastelemaan. Eli tarvitsemme myöskin uudistusta tähän, mutta emme kaavamaisista ratkaisua. Pelkkä ”kyllä” ja ”ei” ei ole vastaus, vaan uudistusta nuorten hyväksi. Myös tämä on tärkeää.

19.09 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvät edustajakollegat ja muut paikallaolijat! Yhdyn niihin huomioihin, että keskustelu on ollut — pääasiassa — asiallista ja hyvää tärkeästä yhteisestä asiasta. Eduskuntasalia koristaa Wäinö Aaltosen patsassarja, jonka keskellä oleva pieni poika muistuttaa meitä kansanedustajia siitä, että me teemme kaikki päätökset, tai meidän pitää tehdä kaikki päätökset, tulevaisuutta ajatellen. Lapsissa ja nuorissa on tulevaisuus, ja tuon pojan katse ja tervehtivä käsi muistuttaa meitä joka päivä tässä tärkeässä salissa tästä asiasta.

Yhdenkään nuoren opiskelu ei saa toisella asteella jäädä kiinni rahasta tai perhetaustasta. Nostin tuossa aiemmassa vaiheessa esille myös sen huolen, että — vähän niin kuin sivistysvaliokunnan puheenjohtaja Puumala toi esille — toiselle asteelle on hivenen niin kuin hivuttamalla tullut koko ajan jotain, mikä maksaa. Jotain pientä jossain vaiheessa ensin, sen jälkeen tietokonetta, sen jälkeen jotain muuta. Ja nyt on samanlaisia vaaranmerkkejä myös peruskoulun puolella ilmassa. Pidän itse tärkeänä sitä, että — vaikka en ole kannattamassa kategorista kieltoa esimerkiksi vanhempainoimikuntien tai luokkien vapaaehtoistyölle, missä he keräävät luokkaretkiin tai leirikouluihin rahaa, sekin on hyvää kasva-

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

tustyötä — pitää huolehtia siitä, että yhdenkään lapsen tai nuoren luokkaretki, muu retki tai leirikoulu ei jää kiinni siitä, että perheellä ei olisi varaa osallistua tai mahdollisuutta osallistua tähän rahankeruuseen. Mutta siinä yksi merkki myös siitä, että tällaista pientä hivutusta on tapahtumassa.

Muistan itse, kun lukioaikana meidän lukioomme määrättiin ruokamaksu, se kesti muistaakseni puolisen vuotta, me jouduimme maksamaan lukioruuasta 90-luvun lamassa, sen jälkeen siihen puututtiin ja todettiin, että lukioon kuuluu maksuton kouluruoka. Siinä oli yksi tällainen hivuttaminen. Se ruoka sentään turvattiin, mutta näitä muita maksuja on tullut koko ajan lisää. Ja niin kuin tuotiin edellä esille, materiaalit, koulumatkat ovat pidentyneet merkittävästi toisella asteella niin lukiolaisille kuin ennen muuta ammatillisen koulutuksen puolella, ja on paljon erilaisia muita pieniä ja isompia kuluja, esimerkiksi kokiksi opiskelevilla taikka timpuriksi opiskelevilla tiettyjä työvälineitä ja vaatteita ja tämäntyyppistä, mihin muistaakseni myös edustaja Elomaa omassa puheenvuorossaan kiinnitti huomiota.

Itse en kannata koulupakkoa. En usko, että kannettu nuori koulussa pysyy, vaan itse kannatan mielummin sitä, että me panostamme lisää nuorisotakuuseen, koulutustakuuseen ja henkilökohtaisiin opinpolkuihin ja henkilökohtaiseen tukeen, niin erityisopetukseen, opinto-ohjaukseen kuin muuhun vastaavaan, niin että autetaan niitä nuoria, jotka erityisesti sitä apua tarvitsevat.

Edustaja Myllykoski nosti esille asian, josta olemme aiemminkin — muistaakseni hänenkin kanssaan — täällä keskustelleet, eli tästä kansalaisaloitteiden raukeamisesta vaaleihin, ja se on asia, mikä pitää ehdottomasti korjata. Tietyllä tavalla nyt voi sanoa, että on väärä aika enää koota kansalaisaloitteita, sillä ne eivät ehdi tämän eduskunnan aikana käsitteilyyn, ja silloin tämä järjestelmä ei toimi. Kannatan ehdottomasti tätä esitystä, että kansalaisaloitteet eivät raukeaisi vaaleihin vaan jatkuisivat sitten seuraavan eduskunnan aikana.

Mutta miksi sanoin, että keskustelu on ollut pääasiallisesti hyvää ja asiallista? Mielestäni edustaja Ville Niinistön puheenvuoro ei edustanut tällaista keskustelua. Siitä jäi jälleen kerran kuva selkeästi muita paremmista ja virheettömistä vihreistä. Vihreiden ollessa hallituksessa koulutuksen nettosäästöt, leikkaukset olivat yli 800 miljoonaa euroa. Hän kyllä muisti kaikkien muiden puolueiden tekemät koulutussäästöt ja vielä kielsi, että muut puolueet eivät saa puhua koulutuksesta tai panostuksista tai koulutuksen uudistuksista, sillä he ovat tehneet koulutusleikkauksia. Hän unohti, että kun hän oli vihreiden puheenjohtaja ja vihreät olivat hallituksessa, koulutuksesta leikattiin yli 800 miljoonaa euroa: ei uudistettu lukiokoulutusta, ei panostettu peruskouluun, peruskoulu junnasi paikallaan, ei uudistettu peruskoulun luokanopettajan koulutusta, toisen asteen ammatillisen koulutuksen tarpeellinen reformi, uudistaminen, ei edennyt. Ja vielä: Kun he ovat paheksuneet kaikkia muita puolueita koulutussäästöistä, mitkä ovat olleet vaikeita, kipeitä, epämiellyttäviä varmasti jokaiselle, jotka niitä ovat tehneet, niin hän unohti kertoa, että vihreiden vaihtoehtobudjetissa koulutusleikkaukset olisivat jatkuneet tällä vaalikaudella. He esittivät omassa vaihtoehto-, varjobudjetissaan leikkauksia varhaiskasvatukseen lähes 100 miljoonaa, ammattikouluihin 110 miljoonaa, ja myös korkeakouluihin he esittivät leikkauksia vielä silloin, kun he olivat oppositiossa, eli kertoivat sen, että heidän toimestaan koulutusleikkaukset olisivat jatkuneet. Halusin tämän vain sen takia kertoa ja pöytäkirjaan sanoa, että pöytäkirjaan ei jää täysin väärää kuvaa täysin virheettömistä, selkeästi muita paremmista vihreistä kansanedustajista.

19.16 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Haluan minäkin osaltani kiittää järjestöjä siitä, että tämä kansalaisaloite on käsittelyssä. Muistan aikoinani itse ajatelleeni, että voin ihan hyvin mennä lukioon, koska Suomessa kaikilla on mahdollisuus opiskella taustastaan riippumatta mihin tahansa ammattiin itse haluaa — tämän olin oppinut peruskoulussa yhteiskuntaopin tunnilla. Kun lukio sitten alkoi, huomasin sen olevan kalliimpaa kuin olin tajunnutkaan. Lainasin tai ostin vanhoja kirjoja, käytettyjä kirjoja, vanhemmilta opiskelijoilta, mutta silti kirjakauppaan kertyi aina maksettavaa tilille joka kuukausi. Tiedän, että näiden kirjojen maksaminen oli vanhemmilleni iso ja ylimääräinen meno. Silti aina oli selvää, että opiskella pitää ja saa. Tämä oli 1990-luvun todellisuus valtaosalle perheistä. Sen jälkeen maailma on muuttunut monelta osin, myös siltä osin, että nykyisin opiskelijat tarvitsevat tietotekniikkaa, materiaalit vaihtelevat tiheästi, koska tieto muuttuu ja aina pitäisi olla uusimman tiedon varassa. Tämä on tarkoittanut lisääntyviä kustannuksia opiskelijoille ja heidän perheilleen, jopa niin, että siitä tavoitteesta, johon Suomi on hyvinvointinsa rakentanut, ei enää pystytä pitämään kiinni. Kaikilla ei ole varaa opiskella, tai jatkuvat vaikeudet opintojen kustantamiseksi saavat opiskelijan väsymään ja päättämään opintonsa.

Maksuton toinen aste on kuitenkin osa ajattelua, jossa lapsille ja nuorille pitää mahdollistaa koulutus, jolla voi pärjätä yhteiskunnassa, työllistyä ja saada valmiudet elinikäiseen oppimiseen. Tämän takia me tarvitsemme sellaisen koulupolun lähipäiväkodista aina siten sinne kouluun, lukioon ja ammatilliseen oppilaitokseen asti. Se on sosiaalidemokratian tavoite.

Arvoisa puhemies! 16-vuotias on yhdessä elämänsä tärkeimmistä käännekohdista. Hänen pitäisi tehdä valintoja, jotka vaikuttavat pitkälle tulevaisuuteen. Moni ajattelee tämän tärkeän valinnan olevan opiskelupaikkojen ja alojen välistä valintaa. Niin se valtaosalle onkin. Sen sijaan osa nuorista tekee tietämättään valintaa yhteiskunnan reunoilla elämisen ja turvallisen tulevaisuuden välillä. Nuori, joka valitsee peruskoulun jälkeen päiviensä sisälöksi muuta kuin opiskelua, valitsee itselleen tulevaisuuden, joka sisältää pätkätöitä, työttömyyttä, heikompaa tulo- ja elintasoa sekä pienempää eläkekertymää. Harva nuori ymmärtää valitsevansa itselleen tällaisen elämän.

Koulutuksen ulkopuolelle jääminen nuorena ennustaa sitä, että toisen asteen tutkinto saattaa jäädä suorittamatta koko elinaikana. Suomalaisista alle 25-vuotiaista nuorista aikuisista 16 prosenttia on sellaisia, joilla on koulutus pohjanaan pelkkä peruskoulu. Kokonaan koulutuksen tai työelämän ulkopuolella heistä on jopa noin 40 prosenttia. Tämä kertoo siitä, että jos nuori jää kokonaan ilman toisen asteen koulutusta, ovat hänen mahdollisuutensa työmarkkinoilla hyvin heikot. Jos siis vuosittain ikäluokasta noin 10 000 nuorta jää pelkän peruskoulun varaan, on kyse yhteiskunnankin kannalta merkittävästä ongelmas- ta. Ja jos me voimme erilaisin toimin auttaa nuoria siinä, että yhä harvempi jäisi — jopa niin, ettei yksikään jäisi — koulutuksen ulkopuolelle, niin se meidän on yhdessä tehtävä.

Talouspolitiikan arviointineuvosto julkaisi tammikuussa raportin, jossa yhdeksi koulutuspoliittikan prioriteetiksi esitettiin koko ikäluokalle toisen asteen tutkinnon suorittamista. Neuvosto suositti harkittavaksi oppivelvollisuuden laajentamista toiselle asteelle. Mikäli oppivelvollisuusikää laajennettaisiin toiselle asteelle, olisi tutkinnon suorittaminen myös täysin maksutonta. Tätä kannatan lämpimästi.

Arvoisa puhemies! Lopuksi: Vierailin jokin aika sitten tutustumassa ammatillisen oppilaitoksen arkeen. Vuoden alusta voimaan astunut lakiuudistus ammatillisesta koulutuksesta eli amisreformi on lisännyt entisestään huolta oppilaiden ammattitaidon syntymiselle välttämättömän opetuksen vähenemisestä oppilaitoksissa, ja tämän huolen haluan tässä yh-

teydessä tuoda esille. Opetusvastuuta siirretään oppilaitoksilta yrityksiin lisäämällä opetussuunnitelmiin työelämässä oppimisen osuutta. Idea sinällään kuulostaa hyvältä, mutta jos toteutus tarkoittaa usein jo ylityöllistettyjen yksinyrittäjien muuntautumista ilmaisiksi opettajiksi yhä piteneviksi jaksoiksi, tilanne ei varmasti hyödytä opiskelijaa eikä yrittäjää. Jos ennen uudistustakin yrityksistä on kantautunut huolestuttavaa viestiä oppilaiden ammatillisen osaamistason pahasta heikkenemisestä, niin tämän jälkeen pelkona on, että tämä palaute vain lisääntyy. Koulutukseen kohdistuvat säästöt näkyvät opiskelijoille opetustuntien selvänä vähenemisenä ja sen myötä yrityksille osaamistason selkeänä laskuna. Vierailun jälkeen jäikin syvä huoli siitä, millaisin yleissivistävin ja ammatillisin valmiuksin nykypäivän nuoret lähtevät itsenäistymään ja etsimään omaa polkuaan työelämästä.

Joten lopuksi on todettava, että maailma ei ole missään nimessä valmis eikä mitään saa pitää itsestäänselvyytenä — ei sitä, että suomalaisella nuorella on mahdollisuus kouluttautua mihin tahansa ammattiin hän haluaa, ei sitä, että koulutusjärjestelmämme takaa kaikille kansalaisillemme korkean yleissivistyksen. Mikään ei ole varmaa, jos me emme pidä huolta siitä, että tämä myöskin toteutuu, ja siihen me tarvitsemme päätöksiä.

19.23 Eero Lehti kok: Arvoisa rouva puhemies! Suomalaista koulujärjestelmää minä pidän ehkä maailman parhaana, ainakin parhaana, mitä minä tiedän. Täällä otetaan kaikki lahjakkuusresurssit talteen, koska koulutus on ilmaista ja kattavaa ja laadullisesti korkeatasoista.

Sillä, että koulutusta jatkettaisiin ja laajennettaisiin, syvennettäisiin, on varmasti hyviä puolia, mutta kyllä minä hämmästyin sitä artikkelia, joka tämän päivän Helsingin Sanomissa oli, jossa todettiin, että myös kantaväestöön kuuluvien lasten kyky hallita prosenttilaskua, ymmärtää kymmenjärjestelmää, osata kirjoittaa siten, että milloin tulee iso kirjain ja milloin ei, on aika monen kohdalla niin heikolla tasolla, että jatko-opinnoista ei tahdo tulla yhtään mitään.

Tähän sisältyy myös se näkökohta, että opettajat eivät anna enää ehtoja, päästävät sormien läpi, mutta elämän myöhäisemmässä vaiheessa tämä saattaa käydä aika hankalaksi. Omana kouluajanani melkein joka vuosi oli ainakin yhdet ehdot, enkä pidä sitä huonona ratkaisuna — tulihan luettua kesällä, mitä talvella oli jäänyt tekemättä. Mutta jos opettajat päästävät ihmisiä, jotka eivät osaa laskea prosenttilaskua, niin kyllä oman elämänhallinnan kanssa on myöhäisemmässä vaiheessa vaikeuksia. Tekisi mieli pohtia sitä, pitäisikö sittenkin tässä opetusjärjestelmässä olla joitain portteja, joiden läpi ei ihan noin vain mennä, vaan pitää tietyt perusasiat osata, koska elämän myöhäisemmässä vaiheessa niitä kuitenkin tarvitaan.

19.24 Tuomo Puumala kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Lehti kiinnittää tässä tärkeään asiaan huomiota. Me olemme kehittäneet tähän mallia. Mitä mieltä olisitte, edustaja Lehti, siitä, että esikoulu, peruskoulun ykkösluokka ja kakkosluokka muodostaisivat kolmevuotisen kokonaisuuden, jossa ollaan se aika, jonka se vaatii? Ne, joilla kotiasiat ovat kunnossa ja asiat tarttuvat, voisivat mennä nopeammin ulos tuosta kolmevuotisesta kokonaisuudesta, ja ne, jotka tarvitsevat enemmän tukea, saisivat olla siellä ilman mitään leimaantumista, pitempään kuin kolme vuotta, vaikkapa neljä vuotta. Tällä nimenomaan tähdittäisiin siihen, että ne valmiudet olisivat esimerkiksi lukutaidon osalta meidän maailman parhaassa peruskoulussa paremmat, kun sinne toiselle asteelle, ammatikouluun tai lukioon, mennään.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

Tämäntyyppistä mallia olemme hahmotelleet, ja mielelläni kuulisin, mitä ajattelette tästä, koska tähän sisältyy juuri tuo ajatus, jonka ihan aiheellisesti esille otatte. Emmehan me voi periksi antaa. Meillä on maailman paras peruskoulu, ja sen täytyy sellaisena säilyä.

19.25 Jari Myllykoski vas: Arvoisa rouva puhemies! Vastaan, vaikkei minulta kysyttykään: ajatus sinällään tuntuu kannatettavalta, ja nimenomaan se mahdollisuus, että oppimisvaikeuksiset nuoret ja lapset voisivat tulla paremmin tuetuiksi ja sitä kautta voitaisiin antaa osaamisen edellytyksiä seuraaville koulutuspoluille.

Mutta haluan kumminkin palata siihen — ja tämä ei ole nyt sitten vasemmistoliiton kanta, vaan tämä on edustaja Myllykosken oma näkemys — että meillä pitäisi olla polkuja peruskoulun jälkeen siirtyä työelämään niille nuorille, jotka haluavat siirtyä työelämään ja joille teoreettinen opiskelu ei, vaikkapa nyt äsken esitetyn mallin mukaisesti, voisi antaa parempia eväitä niin, että jatko-opintoihin olisi mahdollisuus. Me olemme osaltamme hurmaantuneet tähän korkean osaamisen kulttuuriin, ja jos katsotte tuonne ympärille yhteiskuntaan, minkälaisissa työtehtävissä on ei-suomalaisia ihmisiä... Me tavallaan olemme poistaneet sen, kun meidän työturvallisuuteen liittyvät säädökset estävät nuorten osallistumisen työelämään, ja me olemme antaneet sen sitä kautta hiipua, ja ne ihmiset, jotka ovat keskeyttäneet toisen asteen koulun, jäävät syrjään, koska heillä ei ole sitä tutkintoa. Tavoite siitä, että pitää olla jatkokoulutuskelpoisuus, on varmasti hyvä, mutta voisi olla muitakin järjestelmiä. Että jos vaikkapa kaksivuotisen toisen asteen koulun käy, niin meillä olisi väliporras, joka antaa teoreettiset mahdollisuudet hakeutua edelleen sitten ammattikorkeakouluun — olisipa vaikka puolen vuoden paikkaava jakso siinä, että annetaan oppimisedellytyksiä siellä, että voidaan siirtyä ammattikorkeakouluun.

Kaiken kaikkiaan pidän hyvänä, että erilaisia ideoita tulee, ja toivotaan, että tämä hallitus vielä voisi omalta osaltaan toisen asteen koulutusreformin osalta katsoa kriittisen tarkasti sitä, minkä edustaja Salonen toi esille, että me annamme koulutusvastuun pk-sektorin yrityksiin, missä resurssit on jo nyt mitoitettu siten, että jokainen työntekijä tekee sen tuottavan panoksen työtä tehdessään. Siellä ei kerta kaikkiaan ole sen liiketoiminnan ja kannattavuuden vuoksi mahdollisuutta irrottaa resursseja kouluttamiseen. Se vain on niin, että ei se yrittäjä ole urakkaansa laskiessaan ajatellut, että osa tämän ammattimiehen tai -naisen työstä menee jonkun opiskelijan ammatillisen osaamisen parantamiseen. Eli meidän pitää tähänkin löytää joku toinen kanava, niin että me tuemme yhteiskuntana niitä pk-sektorin yrittäjiä, jotta he voivat mahdollistaa oppimisen.

19.28 Kristiina Salonen sd: Arvoisa puhemies! Laineet vasta koskettelevat varpaitamme, mutta hyökyaalto on tulossa. Näin ainakin itse koen sen, että me saamme eri puolilta jo hyvin huolestuttavaa viestiä siitä, että kaikki ei ole kunnossa. Mutta me emme vielä näe, mikä on edessä, mikä sitten hyökyaallon lailla meitä ja päättäjiä kohtaa, jos me emme nyt huomaa tehdä tarvittavia muutoksia.

Koulutus tasaa lapsien välillä niitä eroja, joita lapset lähtökohdistaan riippuen saavat ja joita lapsilla lähtökohdistaan riippuen on. Tämä on tärkeä asia huomioda. Mutta siirtäisin katseeni jo myös perheisiin ja yhteiskuntaan yleisemminkin. Mitä enemmän yhteiskunnassa eriarvoisuus lisääntyy, sitä vaikeampi on peruskoulussa tasata lapsien välisiä eroja. Sitä vaikeammat ovat myöskin mahdollisuudet niin perus- kuin jatkokoulutuksessakin tuoda kaikille mahdollisuus samantasoiseen yleissivistykseen ja mahdollisuus kulkea myöskin ammatilliselle polulle. Joten kyllä meidän pitää olla huolissamme siitä, miten perheissä

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

voidaan, miten vanhemmat ovat osa tätä yhteiskuntaa, miten paljon tuloerot kasvavat tässä yhteiskunnassa, kuka pääsee töihin, kuka jää täysin työelämän ulkopuolelle. Kaikki tämä johtaa ja kuljettaa lasta kohti peruskoulua ja sitten siellä tapahtuvaa, vielä ikään kuin kasvavaa eriarvoistumista, kasvavaa kuilua niiden välillä, ketkä tässä yhteiskunnassa pärjäävät ja ketkä eivät pärjää. Ja jos siellä vielä tapahtuu leikkauksia, jos me sieltä vielä vähennämme esimerkiksi kontaktiopetuksen määrää, niin tämä on omiaan vähentämään mahdollisuutta ikään kuin tasata perheestä lähtöisin olevaa eriarvoisuutta.

Tämä meidän pitää nyt ymmärtää, että me olemme nyt tehneet sellaisia toimia, jotka tulevaisuudessa tulevat juuri viemään pohjan siltä kaikelta, minkä varaan Suomi on laskenut — esimerkiksi edustaja Lehtikin tämän totesi — mistä Suomi on voinut olla ylpeä ja mistä Suomea tullaan katsomaan. Nyt meidän on kuultava tämä viesti ja otettava se tosissamme ja tehtävä panostukset opetukseen lastemme ja koko tämän maan tulevaisuuden takia.

19.31 Eero Lehti kok: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Puumala esitti yhden ratkaisun, joka ainakin minusta tuntuu ihan järkevältä: edetään oppilaalle sopivassa omaksumistahdissa, mutta olennaista on, että hän oppii elämänhallinnan kannalta perustaidot, lukemisen, kirjoittamisen ja laskemisen. Ja kun ne eivät tässä nykyisessä systeemissä näy aukottomasti hoituvan, niin jotainhan tässä pitää tehdä, koska se, että oppilas jää peruskoulun varaan ilman toisen asteen tutkintoa, ei ole kovin hyvä ennuste.

Omalla paikkakunnallani olen kiinnittänyt huomiota nimenomaan nuoriin miehiin, jotka eivät mene myöskään varusmiespalvelukseen, joka on oikeastaan viimeinen yhteiskunnan ohjaava toimenpide elämän oikeille raiteille. Armeija voisi kyllä tässä mennä myös vähän itseensä, ajattelen, ihan samalla lailla kuin täällä jo todettiin, että yrittäjä ei pysty kouluttamaan, mutta armeija on Suomen paras koulutusorganisaatio. Kyllä siellä voisi olla lyhyempikin varusmiespalvelus, vaikkei siellä mitään muuta opetettaisi kuin kuorma-auton tai kaivinkoneen kuljettamista. Kyllä sodan aikana niitä kuljettajia tarvitaan, mutta se tutkinto ja ajokortti takaisivat kyllä työpaikan saman tien, koska kuljettajista jos mistä on tällä hetkellä pulaa, mutta yksittäinen nuori ihminen ei pysty maksamaan edes sitä tutkintoa.

19.33 Matti Semi vas: Arvoisa puhemies! Edustaja Myllykoski nosti tärkeitä asioita tuos-
sa esille nimenomaan tämän oppisopimuskoulutuksen osalta.

Minä olen tavannut tämmöisiä nuoria herrasmiehiä, joilla on keskittymisvaikeuksia nimenomaan teoriaopiskeluihin ja tämmöisiin toimenpiteisiin liittyen. Ne saattavat johtua jopa kotioloista, eli he ovat sen verran köyhistä oloista lähtöisin olevia ihmisiä ja kotiolot ovat epävakait, ja näin se keskittymiskyky siihen teoriaan tuntuu ontuvan.

Olen jopa kamppailut semmoisten kavereitten kanssa, käynyt ohjaamassa, että koulusta ei heitetä pois heitä, kun teoria on niin vaikeaa, ja on koetettu etsiä reittiä, että löytyisi se tekeminen siellä. He ovat käsitaidoiltaan hirmu nopeita oppijoita, he tekevät kädellä hyviä töitä, ja ennen kaikkea heillä on halu tehdä työtä, eli pitäisi miettiä, mitenkä me saamme vielä kehitettyä tuota oppisopimusjärjestelmää sillä tavalla, että tämmöiset pudokkaat käy-
täisiin etsimässä sieltä pois ja heille saataisiin kunnon ammatti ja heidät saataisiin tekemään töitä, koska haluja on mutta ammatti puuttuu nimenomaan sen teoriaopiskelun vaikeuden takia ja sitten perheessä olevan rahapulnan takia tai jotain muita tämmöisiä syitä. Näitä pitäisi meidän osata etsiä ja saada myös heidätkin tähän yhteiskuntaan, hyvään työn tekemiseen mukaan.

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

19.34 **Ritva Elomaa ps:** Arvoisa puhemies! Edustaja Lehti nosti mielestäni todella tärkeän asian esille. Täytyy muistaa, että vaikka teknologia menee vauhdilla eteenpäin ja kaikki sähköinen toiminta kiinnostaa nuoria ja koulutuksessa pitää olla kehityksessä mukana, niin koskaan ei saa unohtaa, että joskus voi tulla tarve, että tarvitaan se kynä ja paperi ja täytyy osata kirjoittaa ja osata laskea edes ne tavalliset prosenttilaskut.

Muistan aina, mikä oli ensimmäinen puheenvuoroni tässä kansanedustajataipaleellani 2011. Ensimmäinen puheenvuoroni koski — silloin käsiteltiin numeron seitsemän kirjoittamista, pitäisikö siinä olla väkänen vai eikö pitäisi, ja silloin puheessani sanoin, että kyllä se väkänen pitää jaksaa siihen kirjoittaa, niin se ei mene silloin ainakaan ykkösen kanssa sekaisin.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinjalostustoiminnasta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 20/2018 vp

Valiokunnan mietintö MmVM 9/2018 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö MmVM 9/2018 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Keskustelu

19.36 **Jari Myllykoski vas:** Arvoisa rouva puhemies! Mietintö on ollut yksimielinen, eikä siinä ole minkäänlaista huomautettavaa. EU:sta tulee ja EU:sta sanotaan, ja meillä sitten otetaan se annettuna, eikä tässä ole kyllä mitään pahaa. On hyvä, että meillä jalostustoimintaan tulee säätelyä, sillä kyllä se eläinten hyvinvoinnin kannalta, kun sitä seurataan, on oikein hyvä.

Mutta puheenvuorossani haluan erikseen nostaa esille sen, että tämä on tiukka muotoilu ja koskee todellakin vain puhdasrotuisia nauta-, sika-, lammas-, vuohi- ja hevoseläimiä sekä risteytettyjä jalostussikoja. Olisin toivonut, että meillä olisi ollut kansallisesti mahdollisuutta ottaa tähän ohjelmaan mukaan turkiseläimet ja koirat. Sillä jos jossakin, niin meillä jalostusta harjoitetaan ihmissilmän palvonnan vuoksi nimenomaan juuri koirien kasvatuksessa, missä meillä tapahtuu, sanotaanko, räikeätä, koirille erittäin vahingollista jalostustoimintaa siihen suuntaan, että meillä on rotuja, jotka eivät enää synnytä luonnollisesti. Ei pidä olla mahdollista, että meillä eläimiä jalostetaan siihen suuntaan, että ne ovat tavallaan kuin synnyttäjäpotentiaali vailla mahdollisuuksia synnyttää luonnollisesti, tai että meillä on koiria, jotka eivät pysty hengittämään, kun me haluamme meidän itsemme takia rodulle joitakin ominaisuuksia, jotka meidän silmäämme miellyttää.

Siinä mielessä olisin lisäystä toivonut ja valiokunnassa selvitetttiinkin, mutta tällaisista mahdollisuuksista nyt ei ole. Tämä on rajattu, mitä se koskee, ja sillä selvä. Mutta toivon, että

Pöytäkirja PTK 59/2018 vp

jatkossa Suomi ponnekkaasti voisi lähteä tähänkin direktiiviin vaikuttamaan siten, että meillä kotieläimet, nimenomaan koirat, tulisivat tällaisen jalostusrekisterin piiriin.

19.38 **Ritva Elomaa ps:** Arvoisa puhemies! Minä komppaan kyllä nyt edustaja Myllykoskea. Erittäin hyvä, että otitte esille tämän koirienkin tilanteen. Koiria jalostetaan, usein on jalostettu niin pitkälle, että tulee suuria ongelmia pelkän hengittämisen kanssa, niin kuin edustaja Myllykoski nosti esille. Yleensä, kun eläin kuin eläin jalostetaan liian pitkälle, voi tulla suuriakin ongelmia, ja ihmisen tehtävä on estää tällainen ylijalostus.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 20/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisälön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.

6. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on perjantaina 1.6.2018 klo 13.00. Täysistunto lopetettiin klo 19.40.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Maija-Leena Paavola